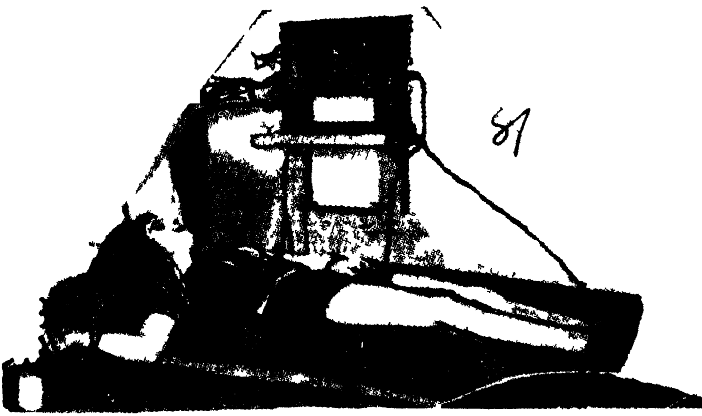

અજબ ઉઠાવગીર

(મૃત્યુ કીરણ)

અજબ ઉઠાવગીર

[મૃત્યુ કીરણ]

[અદ્દભુત ભેદભરી રોમાંચક ડીટેકટીવ વાર્તા]

: પ્રયોજક :

રા. અનંત વકીલ.

સોલ એજન્ટ

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય ટાવર રોડ-સુરત

બુક સેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ

 કીંમત પાંચ આના.

છુપી પોલીસ ગ્રંથમાળાનાં પુસ્તકો.

(૧) ડીટેકટીવ દેવેન્દ્રનાં સાહસો રૂ. ૨-૮-૦

આ પુસ્તક અનેક ભેદભરમોથી ભરપુર, જાનજોખમી સાહસો, દેવેન્દ્રની જાસુસી કળા અને બુદ્ધિશકિતનો અજબ ખ્યાલ આપે છે.

(૨) ભેદી જાસુસ [અપ્ટન સીંકલેર] રૂ. ૨-૦-૦

આ પુસ્તકમાં સુકેષા નામે અજબ સાહસો ખેડતી રમણીનાં પરાક્રમો વાંચનારને દિંગ કરી નાખે છે, જીવ સટોસટના પ્રસંગો રસમય શૈલીમાં આપવામાં આવ્યા છે.

(૩) ડીટેકટીવ દેવેન્દ્રના અદ્‌ભુત પરાક્રમો

દેવેન્દ્રના આ નવાં પરાક્રમો વાંચનારને દિંગ કરી નાખે તેવાં છે. પાને પાને જીવનાં જોખમો ખેડતા દેવેન્દ્રનાં આ પરાક્રમો ખરેખર અદ્‌ભુત છે.

(૪) સફેદ શયતાન રૂ. ૩-૦-૦

શ્રી કર્ણીકની લખેલી અનેક ભેદભરમોથી ભરપુર તેમજ અદ્‌ભુત સાહસો ને રોમાંચક પ્રસંગોનું નવું પુસ્તક.

(૫) સોનેરી સંદુક રૂ. ૩-૦-૦

સાહસોની પરંપરાથી ભરેલ, અદ્‌ભુત અજોડ વિજ્ઞાનીક ડીટેકટીવ નવલકથા વાંચતાંજ અજાયબીમાં ગરકાવ થઇ જશો. આ નવલકથા આખી બે રંગમાં છાપેલી છે એ એની ખાસ વિશિષ્ટતા છે.

Printed by Govindji D. Naik at The Anavil Bandhu P. Press, Buranpuri Bhagal, Surat and Published by Shree Harihar Pustakalaya, Surat.

આસરે સાડાચાર થયા હશે. બપોરની ઉષ્ણતા ધીમે ધીમે ઓછી થઈ રહી હતી અને તેને પરિણામ સખ્ત ઠંડીના ચમકારા વધી રહ્યા હતા શેઠ વ્રજકિશોર પોતાના રૂપમહાલમાં બેઠા બેઠા સ્ટીલ શેરના ભાવોની છેલ્લા આઠ દિવસમાં થએલી વધઘટ, તપાસી રહ્યા હતા. એટલામાં તેમના ખુરસીની પાસે મૂકેલી ટેલીફોન યંત્રની ઘંટી વાગી.

વ્રજકિશોરે રિસીવર હાથમાં લીધું અને વાર્તાલાપ ચાલુ કરી દીધો : "એલાવ, કોણ છો? કયાંથી બોલો છો?" વ્રજકિશોરના બોલવામાં ઉગ્રતા હતી. ગંભીરતા હતી. શ્રીમંતાઈનું મર્મભેદી અભિમાન પણ હતું.

સામેથી એ ગૌરવનો બરાબર ભંગ થાય, એવો જ જવાબ મળ્યો : "વ્રજકિશોર! તને આજે અમારે એક ગંભીર ચેતવણી આપવાની છે. આ ચેતવણી જેટલી ગંભીર છે, તેટલીજ તે ગહન છે. તમે જાણો છો, કે અમારા "સેવા સંઘે" જનસેવાનો મહાયજ્ઞ માંડયો છે. એમાં હોમવાને સો બસો નહિ, લાખો અને હજારો રૂપીઆની જરૂર પડે છે. એ રૂપીઆ પુરા કરવા, એ તમારી ફરજ છે. પણ તમે શ્રીમંતો એવા જબરા છો, કે તમારી પાસેથી એક દમડી પણ છૂટી શકતી નથી. આથી અમે તમારા જેવા શ્રીમંતો પાસે ચૌદમું રત્ન બતાવી, થેલીઓ ભરી ભરીને પૈસા લેવાનો કાર્યક્રમ રચ્યો છે. અમને પાંચ લાખ રૂપીઆની જરૂર છે. આજે રાત્રે આઠ વાગે, એક માણસ તમારા બારણા આગળથી લાલ વસ્ત્રોમાં પસાર થઇ જશે. તમારા બંગલાના ભારત દરવાજા આગળ એ એક મિનિટ થોભશે. એને તમારે એ રકમ આપી દેવાની છે. જો આ કાર્યમાં કસુર કરશો, અથવા

પોલીસોને ખબર આપવાની ધાલમેલ કરવા જશો, તો એજ દરવાજા આગળ, તમે તમારા પુત્રનું શબ જોવાને ભાગ્યશાળી થશો."

વ્રજકિશોર આ સંદેશ સાંભળી અવાક બની ગયા. તેમના હૃદયમાં અપારાબંધ વહેતું લોહી જાણે ઠરી ગયું અને તે અવાચક જેવા થઇ ગયા. તેમનું માથું, ભ્રમથી મૂર્છીત થઇ ગયું. હવે શું કરવું, અને આ આફતમાંથી કેવી રીતે બચી જવું, તે વ્રજકિશોર નક્કી કરી શકયા નહિ. એ આખો દિવસ તેમણે ચિંતામાં પસાર કરી દીધો.

રમેશબાબુની ઉંમર આઠ વર્ષની હતી રમેશ મોસાળ ગયો હતો. રમેશની સાથે ઘરનો જુનો નોકર તાજખાન હતો તાજખાન વફાદાર ગણાતો. વિશ્વાસુ કહેવાતો. તાજખાનની છત્રછાંયા નીચે, રમેશ નિર્ભય છે; એમ વ્રજકિશોર માનતા હતા. કાલે સવારે રામપુરાથી સાડા છ વાગે આવતી ફાસ્ટમાં, રમેશબાબુ આવવાનો હતો. વ્રજકિશોર આજે સવારે જલદી ઉઠ્યા હતા અને પુત્રને મળવા માટે સ્ટેશને જઇ પહોંચ્યા હતા.

ટ્રેન આવીને પ્લેટ ફોર્મ ઉપર દાખલ થઇ. ટ્રેનના એક ડબ્બામાં વ્રજકિશોરની નજર પડતાં જ તેમની દૃષ્ટિ કાવરી બાવરી બની ગઇ! તેમનું હૈયું જાણે શરીરમાંથી નીકળી પડતું હતું. તેમના માથામાં કોઇ ભયાનક વેદનાના ભાલા ભેંકાવા લાગ્યા. વ્રજકિશોરે પૂછ્યું: "તાજખાન! રમેશબાબુ કયાં છે?"

તાજખાને પોતાની સામેની બેન્ચ ઉપરનો સામાન મૂકવાની પાટલી બતાવીને કહ્યું, "બાબુ સાહેબ સુઇ ગયા છે."

"જલ્દી ઉઠાડો!" વ્રજકિશોરે અધિરતાથી કહ્યું!

તાજખાને બાબુસાહેબે ઓઢેલું કામળું ખેંચી કાઢ્યું. કામળું ખેંચી કાઢતાં જ તાજખાનની આંખ ફાટી ગઇ. તેના ગાત્રો ઠરી ગયા.

અને તે ઃ જી ઉઠયો. તેણે જોયું કે પાટલી ઉપર રમેશબાબુ સુતો ન હતો અને તેને બદલે ગરમ કાપડના થોડાક ટુકડાઓ કોઇ બાળક સુતું હોય, તેમ બીછાવી મૂકેલા હતા! તાજખાન એકદમ અકળાઇ જઇને બોલ્યો: "અહો આ શું? રમેશબાબુ નથી! બાબુજી કયાં ચાલ્યા ગયા! રમેશ! રમેશ!" તાજખાને ગભરાએલી આંખોએ ટ્રેનના ડબામાં ચારે બાજુએ નજર નાંખતા બૂમો મારવા માંડી!

આખા ડબામાં કોઇ પણ સ્થળે રમેશબાબુ ન હતો. વ્રજકિશોર જાતે ડબામાં પેઠા. અને તેમણે રમેશબાબુ સુતો હતો, તે જગા તપાસીને જોવા માંડી. કાપડના ટુકડામાંથી વ્રજકિશોરને ત્યાં પડેલો એક પત્ર મળી આવ્યો. વ્રજકિશોરે પત્ર ફોડયો. પત્રમાં ફક્ત નીચેની થોડીક જ લીટી લાલશાહીથી લખવામાં આવી હતી. "વ્રજકિશોર શેઠ! તમે પૈસા આપવામાં નિષ્ફળ ગયા છો, આથી આજે તમારા છોકરાનું અપહરણ કરવામાં આવ્યું છે. પરમ દિવસે સાંજે સાડાસાત અને આઠની વચમાં તમારા બારણા આગળથી ત્રણ સાઇકલીસ્ટો પસાર થઇ જશે. બીજા સાઇકલીસ્ટને તમે પાંચ લાખ રૂપીઆની રકમ આપી દેશો, તો ત્રીજો સાઇકલીસ્ટ તમારા છોકરાને તમને સોંપી દેશે. જો તેમ નહિ થાય, તો લોખંડી છરી તમારા રમેશબાબુ માટે અમારી પાસે તૈયાર છે."

વ્રજકિશોર પત્ર વાંચતા જ આખી ઘટનાનો ભેદ સમજી ગયા. તેમણે ટેલીફોનમાં અપાએલી ચેતવણી પ્રમાણે પાંચ લાખ રૂપીઆની રકમ ડાકુઓને આપી દીધી ન હોતી, અને તેને જ પરિણામે ડાકુઓએ

પોતે આપેલી ચેતવણી પ્રમાણે આજે વ્રજકિશોરના પુત્ર રમેશબાબુનું અપહરણ કર્યું હતું !

વ્રજકિશોર આ ભયાનક દુર્ઘટનાથી કંપતા ઘેરે પાછા ફર્યા. તેમની ચિંતાનો આજે કોઇ પાર ન હતો. લાખો નહિ, કરોડો રૂપીઆનો તેમનો એકલો વારસદાર રમેશબાબુ, આજે કાળા પડદાની આડમાં છુપાઇ ગયો હતો. એ પાછો મળશે કે નહિ, મળશે તો કયારે મળશે, કેવી રીતે મળશે, એ બધી વાતો કાળના ગર્ભમાં છુપાએલી હતી.

ઘેરે આવીને તેમણે જરા સ્વસ્થતા મેળવી. ચહા પીને તેઓ આરામ ખુરસી ઉપર પડયા અને મોઢામાં ચીરૂટ નાંખીને, તેઓ ચીરૂટના દમ પર દમ મારતા, હવે શું કરવું જોઇએ, એ પ્રશ્ન વિચારવા લાગ્યા. આ આખો પ્રશ્ન પોલિસને સોંપવો કે ન સોંપવો, એ તેમની મુખ્ય મુસ્કેલી હતી. પોલિસને આ બનાવની જાણ કરતા, ડાકુઓ કદાચ પોતાના વ્હાલસોયા પુત્રને હતો ન હતો કરી નાંખે, એ ચિંતા તેમને પ્રતિપળે પજવવા લાગી.

છેવટે તેઓ એક દૃઢ વિચાર ઉપર આવી ગયા અને તેમણે આ મામલામાં પોલિસની મદદ લેવાનો વિચાર નક્કી કરી નાંખ્યો. નરહરિ આ વખતે ગોમતીપુરના ડીટેકટીવ ડીપાર્ટમેન્ટના વડા ઓફિસર હતા. તેની કચેરી ભારતરોડ ઉપર વાલ્સન વીલામાં ત્રીજે માળે આવેલી હતી. વ્રજકિશોરે ટેલીફોન મારફતે કાલે નવ વાગે તેની ઓફિસમાં તેને હાજર રહેવાની વિનંતિ કરી, અને સાડા આઠેક વાગ્યાને સુમારે વ્રજકિશોર નરહરિને મળવા જવા માટે ઘેરથી નીકળ્યા.

લગભગ પોણાદસ વાગે વ્રજકિશોરની મોટર નરહરિના બારણામાં આવીને ઉભી રહી વ્રજકિશોર શેઠ નરહરિની કચેરીમાં દાખલ થયા, ત્યારે

નરહરિ કાંઇક કામના કાગળો તપાસી રહ્યા હતા. વ્રજકિશોરને અંદર આવતા જોઇને નરહરિએ હાથમાંના કાગળો ટેબલ ઉપર મૂકી દીધા. તેમણે શેઠજીને પ્રણામ કરીને કહ્યું, "નમસ્તે મી૦ વ્રજકિશોર! પધારો."

શાંતિ, દૃઢતા અને શોકથી ધીમે પગલે આગળ વધતા વ્રજકિશોર અંદર આવીને એક ખુરસી ઉપર બેઠા. શિષ્ટાચારની એક બે વાતો થયા કેડે, વ્રજકિશોરે પોતાની વાત શરૂ કરી. તેમણે, તેમને સ્વદેશ સેવા સંઘનો ટેલીફોન મળ્યો હતો, ત્યારથી તે રમેશબાબુનું અપહરણ થયું હતું, ત્યાં સુધીની બધી વાતો નરહરિને વિસ્તારીને કહી. નરહરિએ પેલો ટ્રેનમાંથી મળી આવેલો લાલ પત્ર હાથમાં લીધો. તેમણે પહેલેથી છેલ્લે સુધી આખો પત્ર બે વાર વાંચ્યો. એટલામાં તેમની દૃષ્ટિ નીચે કરેલી સહી ઉપર પડી.

સહીના અક્ષરો જોતાં જ તેમના મોઢામાંથી એક ભયાનક ચિત્કાર નીકળી ગયો. નરહરિ બોલ્યા: "શેઠજી! સ્વદેશ સેવા સંઘની આ બધી કાર્યવાહી માલમ પડે છે. ઓહ! આ સંઘ એ તો સમાજવાદીઓની એક ભયાનકમાં ભયાનક સંસ્થા છે. આ સંઘ તમારી પાછળ પડ્યો છે, એ મોટી આફત છે."

"પણ હું એ આફતનો ઉપાય શોધવા જ તમારી પાસે આવ્યો છું. હું આ બાબતમાં તમારી એ સલાહ માંગું છું, કે હું ડાકુઓને રૂપીઆ આપી દઉં, તેમાં મારા છોકરાનો પ્રાણ બચે એમ છે, કે કોઇ બીજી રીતે મારો રમેશ મને પાછો મળે એમ છે, તે તમે કહી આપો. મારો રમેશ અલોપ થયો છે, ત્યારથી મારી છાતી ફાટી જાય છે મને લાગે છે કે હવે હું લાંબો વખત આ જગતમાં જીવતો રહી શકવાનો

નથી. હું જીવતો ન રહું, તેનું મને દુઃખ નથી. પણ હું મરતા પહેલાં એક વાર મારા રમેશનું મોઢું જ જોવા માંગું છું."

નરહરિએ સખ્તાઈથી પોતાના હોંઠ બીડી લીધા. તેમણે આખો મામલો ફરી ફરી બારીકાઈથી વિચારી જોયો. થોડીવાર રહી તેઓ બોલ્યાઃ "વ્રજકિશોર શેઠ! આ મામલામાં કાંઈપણ સલાહ આપવામાં જોખમ તો છે જ. કારણકે આ સંસ્થા એટલી ભયંકર છે અને એના કામો એવા ગજબનાક અને સનસનાટીભર્યા છે, કે એની સાથે કામ પાડવામાં જોખમો સમાએલા છે. હા! પણ મારે એક વાત તમને સ્પષ્ટ રીતે કહી દેવાની જરૂર છે. તમે મને અમૂક એક જ પ્રશ્ન પૂછવા માંગતા હો, તો તેનો જવાબ આપી દેવો, એ તો સાહસ છે. પણ જો તમે આખો કેસ મને સોંપી દેવા તૈયાર હો, તો હું તમારૂં કાર્ય હાથમાં લેવા તૈયાર છું."

"અને એનું પરિણામ?"

"મારી સમજ પ્રમાણે તો એનું એ પરિણામ આવશે, કે તમારો રમેશ તમને એકપણ વાળ વાંકો થયા પહેલાં, પાછો મળશે. અલબત એને માટે ધીરજ રાખવી જોઈશે અને મારી સૂચના પ્રમાણે જ તમારે આ વ્યૂહમાં વર્તવું પડશે."

"તેમ કરવાની મારી સંપૂર્ણ તૈયારી છે. હું પહેલેથી જ એવો નિશ્ચય કરી ચુકયો છું અને પછી જ આપની પાસે આવ્યો છું."

"તો મારી એ સલાહ છે, કે તમારે આજે કોઈ જાણીતી બેંકમાંથી તમારા નામે જમે મૂકાએલા રૂપીઆમાંથી રૂપીઆ પાંચ લાખ ઉઠાવી લાવવા. એ રકમ તમે લઈ આવો છો, એની બેંકના નોકર ચાકરોને સુદ્ધાં ખબર પડે એમ કરવું અને એ રોકડ રકમ લાવીને

તમારે તમારા ઘરમાં મૂકી રાખવી એ પછી આગળ શું કરવું, તેની સૂચના હું તમારે ત્યાં આવીશ, તે જ વખતે તમને આપીશ!"

"ઠીક! તમારી સૂચનાનો હું બરાબર અમલ કરીશ. પણ વળી હું તમને એક વધુ વાત પૂછવાનું સાહસ કરું છું. શું મારો પુત્ર મને સહિસલામત પાછો મળશે, એની તમને ખાતરી છે!"

નરહરિએ સહજ ગંભીરતાથી કહ્યું. "હા! મારી સંપૂર્ણ ખાતરી છે, કે ડાકુઓ તમારા પુત્રને હાલ તુરતમાં જ મારી નાંખવાના નથી. હું તેમને માટે એક ભયંકર પ્રલોભન ગોઠવવા માગું છું અને તેઓ એ પ્રલોભનને વશ થય. તે પહેલાં તમારા રમેશને એમના કબજામાંથી ઉઠાવી લાવવા માગું છું,"

"ત્યારે તમારી મને નિર્ભય રહેવાની સલાહ છે ને!"

"જરૂર! ખાતરીથી હું કહું છું, કે તમારો પુત્ર નિર્ભય છે; પણ કદાચ એમ બને કે ડાકુઓની અને આપણી લડત જ્યારે જોર ઉપર આવશે, ત્યારે કેટલાક તબક્કાઓમાં આપણને નિષ્ફળતા પણ મળશે. આપણો પરાજય થશે. એ વખતે બરાબર દૃઢતાથી આપણા કર્યને વળગી રહેવાની હિંમત, દૃઢતા અને સ્થીરતા તમારામાં જોઇશે!"

"એ બળ ઇશ્વર આપશે!" એમ કહી વ્રજકિશોર ત્યાંથી ઉઠવા જતા હતા. નરહરિએ તેમને રોકયા. ચહાપાણી થયા પછી વ્રજકિશોર ચિંતામાંને ચિંતામાં ઘેરે પાછા ફર્યા. સંધ્યાકાળ ક્યારે થાય છે અને સંધ્યાકાળે વળી કઈ ભયાનક દુર્ઘટના બને છે કે કેમ, એ વિચાર તેમના હૈયાને ડોલાવી રહ્યો હતો.

ઘેર આવીને ઉદ્વેગમાં ને ઉદ્વેગમાં તેમણે સઘળો વખત પુરો કર્યો. સાંજે ચારેક વાગે એક મોટર આવીને વ્રજકિશોરના બારણામાં ઉભી

રહી. વ્રજકિશોર શાંતિથી આરામ ચેર ઉપર પડયા હતા. તેમણે નરહરિને આવકાર આપ્યો, અને બહુ જ પ્રેમથી પોતાની પાસે બેસાડ્યા.

થોડીવાર રહીને નરહરિએ પૂછ્યું: "રૂપીઆ લઈ આવ્યા છો ?"

"હા !" શેઠજીએ અતિ ટુંકે જવાબ આપ્યો.

"તિજોરી ક્યાં છે ?"

"સેંટ્રલ રૂમમાં"

નરહરિ અને વ્રજકિશોર સેંટ્રલ રૂમમાં જઈ પહોંચ્યા. નરહરિએ તિજોરીની ચાવી લીધી અને તિજોરી ઉઘાડી. તેણે તિજોરીના સઘળા ખંડો બારીકીથી તપાસવા માંડયા દરેક ખંડને તેમણે સાવધાનીપૂર્વક ચાવીઓ મારી અને તે ચાવીઓ તેમણે શેઠજીને આપી દીધી. તિજોરીનો વચલો ખંડ જેમાં પાંચ લાખ રૂપીઆની થેલી રાખવામાં આવી હતી, તે ખંડ ફકત ખુલ્લો રાખ્યો હતો. એ ખંડની ચાવી નરહરિએ પોતાની પાસે રાખી. તેમણે વ્રજકિશોરને કહ્યું: "શેઠ! આપ હવે અહીંથી ચાલ્યા જાઓ. મારે કેટલીક છુપી ગોઠવણો કરવાની ખાસ જરૂર છે"

"વારૂ" એમ કહી વ્રજકિશોર વચલા ખંડની ચાવી નરહરિ પાસે રહેવા દઈને ત્યાંથી રવાના થઈ ગયા. થોડીવારે નરહરિએ કાંઈક ભેદી ગોઠવણ કરી લીધી. તે વ્રજકિશોરની પાસે પાછા આવ્યા. અને તેમને નોટોની ભરેલી પેલી થેલી આપી. નરહરિ બોલ્યા: "આ થેલીમાં રૂપીઆ પાંચ લાખની રકમ છે. યથા સમયે તમે ભારત દરવાજે ઉભા રહીને, ડાકુઓના પત્રમાં જણાવ્યા પ્રમાણેના સાઈકલ સવારોની વાટ જોજો; અને બીજો સાઈકલીસ્ટ તમારા બારણામાંથી પસાર થઈ જાય કે તેને તરતજ આ રૂપીઆની થેલી આપી દેજો"

વ્રજકિશોરે જરા આશ્ચર્ય પામીને પૂછ્યું, "પણ એમ તો ન બને કે રૂપીઆ આપી દેવાથી મારા રૂપીઆ પણ જાય અને મને મારો પુત્ર પણ પાછો ન મળે "

"નહિ, તેમ હું ધારતો નથી. હું એમ કલ્પી શકું છું, કે ડાકુઓ ઘણે ભાગે પ્રમાણિક હોય છે અને પોતાના બોલેલા શબ્દો પાળે છે આથી તમારો પુત્ર તમને જરૂર પાછો મળશે જો ત્રીજો સાઈકલીસ્ટ તમને તમારો પુત્ર નહિ આપે, તો તેને તરતજ કેદ કરી લેવાનો પ્રોગ્રામ મેં ગોઠવ્યો છે; અને તે માટેની મેં ઘટતી વ્યવસ્થા પણ રાખી છે."

"પણ કદાચ બીજો સાઇકલીસ્ટ રૂપીઆની રકમ લઇ જાય અને ત્રીજો સાઇકલીસ્ટ દેખાય જ નહિ તો ? એમ થાય તો તો મારા પૈસા અને મારો પુત્ર, એ બંને હું ખોઈ બેસું અને ન ઘરનો રહું ન ઘાટનો રહું !"

"એમ થવાનો કોઇ સંભવ નથી, છતાં અલબત, આ એક સટ્ટો તો છેજ; અને તે પ્રમાણે કરવાની અત્યારે આપણને ફરજ પડી છે."

નરહરિ અને વ્રજકિશોર ઠરાવેલે સમયે તેમના બારણા આગળ જઈને ઉભા રહ્યા. નરહરિએ શેઠજીને કેટલીક ઘટતી સૂચનાઓ આપી અને નરહરિ પોતે રિવોલ્વર સાથે સજ્જ થઇ એક ખુણામાં જઈને ઉભાં રહ્યા એટલામાં સાડાસાતનો ટકોરો પડયો. એક ખુણામાં ઉભા રહેલા વ્રજકિશોર શેઠ ફાટી આંખે રસ્તા તરફ જોઈ રહ્યા હતા.

એટલામાં એક તરૂણ અપૂર્વ વેગથી સાઇકલ દોડાવતો ત્યાંથી પસાર થઇ ગયો. થોડીવારે બીજી સાઈકલ આવી. આ સાઇકલનો વેગ

અત્યંત ધીમો હતો. સાઈકલ સવારે ચકોર નેત્રે ચારે બાજુએ જોયું અને તેણે ધીમે રહીને સાઈકલ બારણા તરફ વાળી.

બારણાને ઓથે ઉભેલા વ્રજકિશોર તરફ તે તરૂણે રિવોલ્વર તાંકી. યુવકે પૂછ્યું: "કોણ વ્રજકિશોર શેઠ કે? પૈસા લાવ્યા છો?"

"હાજી! પણ આ મારા ઉપરનો અત્યાચાર છે, હું હાલમાં ખુબ દબાઈ ગયો છું. આવી મોટી રકમ આપવી મારી શક્તિની બહારની વાત છે."

"તે અમે સાંભળવા માંગતા નથી. તમે ગરિબોને ઘણાં લૂંટ્યા છે, મજુરોના લોહી પી ગયા છો તેને હિસાબે આટલી રકમ આપી દેવી, એ તો મશ્કરી છે. લાવો પૈસા લાવો."

વ્રજકિશોરે પેલી થેલી તે યુવાનના હાથમાં મુકી દીધી અને તેની ભયંકર મુખમુદ્રા સામે તે તાંકીને જોઇ રહ્યા! થોડીજ ક્ષણોમાં તે યુવાન ચાલ્યો ગયો. વ્રજકિશોરના પેટમાં હવે પાણી રેડાયું હતું. રૂપીઆ આપતા તેમનો આત્મા કપાઇ ગયો હતો, છતાં તેમણે માત્ર પોતાના પુત્રને સહીસલામત પાછો મેળવવા જ આ સાહસ ખેડયું હતું. ત્રીજો સાઇકલ સવાર આવશે કે નહિ આવે, એવા વિચારો તેના તૃષિત હૈયાને કંપાવી રહ્યા હતા—થથરાવી રહ્યા હતા. એટલામાં તેણે સાઇકલનો બેલ વાગતો સાંભળ્યો. રસ્તો નિર્જન હતો, છતાં બેલ વાગતો જોઈને વ્રજકિશોરની જીજ્ઞાસા વધુ ઉશ્કેરાઇ. તેણે જોયું કે સાઇકલ ઉપર યુનિફોર્મ પહેરેલો એક તરૂણ બેઠો હતો, અને તેની આગળ એક છોકરો હતો. છોકરાની સીકલ દૂરથી વ્રજકિશોરે તપાસી જોઇ. તેમને લાગ્યું કે એજ પોતાનો રમેશબાબુ હતો.

એટલામાં સાઇકલ સવારે પેલા બાળકને ઉતારી મૂકયો અને સાઇકલ પુનઃ આગળ દોડી ગઈ. વ્રજકિશોર શેઠ તરત જ રમેશબાબુ તરફ દોડ્યા. શેઠજીને લાગ્યું કે એજ તેમનો વ્હાલસોયો એકનો એક પુત્ર રમેશબાબુ છે. એજ તેમના હૈયાનો હાર–તેમના જીવનની આશા રમેશ છે. તેમણે બૂમ મારી. "રમેશ! રમેશ!"

રમેશ મુંગો થઇ ગયો હતો. તેણે ન જવાબ આપ્યો. ન હાલ્યો. ન ચાલ્યો. શેઠ એકદમ દોડતા આગળ વધ્યા અને તેઓ રમેશબાબુને ભેટી પડ્યા. તેમણે ધારી ધારીને રમેશને જોયો. ફરી ફરી જોયો. વળી વળી જોયો. ખરેખર એ રમેશબાબુ જ હતો. એટલામાં નરહરિ ત્યાં આવી પહોંચ્યા.

નરહરિએ પેલા બાળકના મોઢાં સામે જોતાં જ કહ્યું: "મહાશય! તમે ઠગાયા છો. છેતરાયા છો. આ તમારો રમેશ ન હોવો જોઇએ. એના મોઢા ઉપર રબરનું પાતળું પડ છે. એ પડ તમારા રમેશની આકૃતિને મળતું આવે છે. એટલે જ તમે એને રમેશ ધારી લો છો!"

નરહરિએ ચપ્પુ લઇને ખૂબ કુનેહથી, તે બાળકના મોઢા ઉપરનું તે પડ ચીરી નાખ્યું! શેઠજી હવે તેના ચહેરો જોતા જ થંભી ગયા! એ રમેશ નહોતો, પણ તેમના મહોલ્લામાં રખડતો એક ગાંડા અને પાગલ ભિખારીનો, તે બાળક હતો. વ્રજકિશોરના આંખો પાણીથી તર થઇ ગઈ. આ ભયાનક છેતરામણુ–સજીવ દગાબાજી અને લોહીભરી ગુંડાગીરીને તેઓ હવે સહન કરી શકયા નહિ. તેમનું સમગ્ર શરીર ધ્રુજી ઉઠયું. તેઓ એકદમ બોલી ઉઠ્યા: "અફસોસ! નરહરિ! તમારા અનુમાનો અને તમારી ચાલાકી પણ આખરે ખોટાં ઠર્યાં છે. આજે

ડાકુઓ મને અને તમને, બંનેને બનાવી ગયા છે. મારો તો પુત્ર પણ ગયો છે અને પૈસા પણ ગયા છે!"

ડિટેકટીવ નરહરિ આ કડક ટીકાથી જરા શરમાયા. તેમને પોતાના ધંધા ઉપર–બુદ્ધિ ઉપર–અનુમાનો ઉપર, તીરસ્કાર આવી ગયો. તે બોલ્યા : "મહાશય! આપનો ખોવાયલો પુત્ર શોધી આપવો એ મારૂં કાર્ય છે, પણ આ બધા કપટ નાટકમાં એક સ્થાન તમને આશ્રય લેવાયોગ્ય છે એ સ્થાન એ છે. કે તમારા પૈસા ગયા નથી. તમારી તિજોરીની જ્યારે હું તપાસ લેતો હતો, ત્યારે તમારી ખરી નોટો મેં કાઢી લીધી હતી અને તેમાં મારી પાસેની ખોટી નોટો મેં ઠેસવી દીધી હતી. તમારી ખરી નોટો તમારી તિજોરીમાં મોજુદ છે!"

"શું કહો છો? શું એક દાવમાં ડાકુઓ તમને બનાવી ગયા છે, તો બીજા દાવમાં ડાકુઓને તમે બનાવ્યા છે, એમ?"

"અવશ્ય!" નરહરિ બોલ્યા. નરહરિ અને વ્રજકિશોર ઉપર ગયા. તિજોરી ખોલી. અંદરનો ખંડ ઉઘાડયો, પણ હાય! ખંડ ખાલી હતો ખંડમાં ઘોર કાળા રંગનો એક કાગળ પડેલો હતો. કાગળ ઉપર સોનેરી શાહીથી નીચલા શબ્દો લખાએલા હતા: "અમે કદી છેતરાતા નથી. તમારી ખરી નોટો પણ ગૂમ થઇ છે. હવે દંડ તરીકે બીજા એટલા જ રૂપીઆ નહિ મળશે, તો તમારા પુત્રને ચક્કીમાં પીસી નાંખવામાં આવશે!" પત્ર વાંચીને નરહરિ અને વ્રજકિશોર અવાક બની ગયા! ઠરી ગયા! થંભી ગયા!!

જે સમયે વ્રજકિશોર અને નરહરિ અહીં શરમ અને ભયના માર્યા મૃત્યુની આરાધના કરી રહ્યા હતા, તેજ વખતે રાણીગંજમાં બીજી એક ભયંકર કાંડ જાળ રચાઇ રહી હતી. રાણીગંજ અહીંથી

પંદરેક માઇલને અંતરે આવેલું ગામડું હતું. ગામડાનો દેખાવ મનોહર હતો. ગામને સીમાડે આવેલું સીતા સરોવર ગામની શોભામાં બેહદ વધારો કરતું હતું. સીતાસરોવરનો વિસ્તાર ઘણો મોટો હતો તેમાં સરયુનદીના પાણી વાળવામાં આવ્યા હતા. આથી આ સરોવરમાં સ્ટીમ બોટો સુદ્ધાં ફરી શકતી હતી.

સરોવરને કિનારે એક વિશાળ લોખંડી બંગલો હતો. બંગલાની ફરતે મજબુત દિવાલ બાંધેલી હતી દિવાલને સરોવરના પાણી અથડાતા સુંદર અવાજ થઇ રહેતો, અને એ દેખાવ કિલ્લામાંથી જોનારની આંખો આનંદથી વિકસીત થઇ જતી. કિલ્લાથી પચાસેક વારને અંતરે એક નાની શી સ્ટીમબોટ દોડતી દેખાતી હતી ધીમે ધીમે સ્ટીમબોટ કિલ્લાની પાસે આવીને ઉભી રહી. અને બે ટે એક વ્હિસલ મારી. તરતજ કિલ્લાની એક નાની બારી ઉઘડી અને તેમાંથી એક રેશમની દોરી બહાર ફેંકાઇ.

બોટના તૂતક ઉપરથી એક વજ્રદેહી પહેલવાન એક બાળકને બાથમાં મારીને દોરીને બાઝી પડયો, અને સડસડાટ કરતો ઉપર ચઢી ગયો! બારીમાંથી તે અંદર ગયો કે આપોઆપ બારી બંધ થઇ ગઇ. બારીની પાસે એક લોખંડી દીવાલ હતી. દિવાલ ઉપર વિજળીનો દીવો સળગાવવાને માટે જેવા બટન હોય છે; તેવા અસંખ્ય બટનો; જડેલા હતા. તે સખસે તેમાંથી સંભાળ પૂર્વક એક બટન શોધી કાઢીને તે દબાવ્યું.

બટન દબાવતા જ દિવાલનો એક ભાગ અંદર ઉતરી ગયો અને ત્યાંથી માંહે પ્રવેશ કરવાનો રસ્તો ખુલ્લો થયો. તે સખસ પેલા બાળકને

હસ, એ રસ્તે અંદર ઉતર્યો. અંદર જતાં એક લીફ્ટ આવી. લીફ્ટમાં બેસીને તેઓ બંગલાની એક ભેદી ઓરડીમાં આવી પહોંચ્યા. અહીં એક સાદડી નાંખેલી હતી. સાદડીની એક બાજુ ઉપર એક ઓશીકું પડેલું હતું અને તેના ઉપર માથું મૂકીને એક તરૂણ સુતો હતો

પેલા સખસે તેને લશ્કરી ઢબે નમસ્કાર કર્યા; અને પેલા છોકરાને આગળ કર્યો : તે સખસ બોલ્યો : "મહાશય ! આપની આજ્ઞા પ્રમાણે આ બાળકને સાથે રાખ્યો હતો ખરો, પણ તેને સોંપી દેવાની કાંઈ જરૂર પડી નહતી. શેઠની તિજોરીમાંથી ખરી નોટ ઉપાડી લાવવાના કાર્યમાં પણ અમે સફળ થયા છીએ."

"મારી નવી જાસા ચીઠ્ઠીનું શું કર્યું ?"

"આપની આજ્ઞા પ્રમાણે તે જાસા ચીઠ્ઠી એજ તિજોરીમાં મૂકી છે, અને ફરીથી એટલા જ રૂપીઆની માંગણી કરી છે."

"કાંઈ નવાજુની !"

"હાજી ! નવાજુની છે." એમ કહી તે સખસે પોતાનું મોઢું પેલા યુવાન તરફ નમાવ્યું. તેના કાન નજીક મોં લઈ જઈને, તે સખસે કંઈક ભેદી સમાચારો તેને સંભળાવ્યા. એ સમાચાર સાંભળી પેલા યુવાને જરા ગંભીરતાથી ઘડિઆળ તરફ નજર ફેંકી અને જાણે ભારે ગુંચવણમાં પડયો હોય, તેમ તે આમ તેમ જોઈ રહ્યો ! કોણ જાણે એ ભેદી સમાચારો શા હતા ?

૨

પાછળની વાત બની ગયાને આજે બે મહિના થઇ ગયા હતા. વ્રજકિશોર શેઠનો પુત્ર હજી મળ્યો ન હતો. શેઠજી એ ચિંતામાંને ચિંતામાં ગળાઇ ગયા હતા. તેમની તબીયત લથડી ગઇ હતી. એટલામાં આજે તેમણે એક આનંદદાયક સમાચાર સાંભળ્યા. તેમની પત્નિ મુગ્ધાને ગર્ભ હતો, તેના પિયરમાં પ્રસવ થઇ પુત્ર અવતર્યો હતો. એ સમાચાર શેઠજીને મળતાં, આજે તેમને જરા આનંદ થયો હતો.

વ્રજકિશોરની પાછળ ખુશામતખોરોના લંગારની લંગાર સદા હાજર રહેતી. આ આનંદદાયક સમયનો લાભ લઈ, બની શકે એટલા પૈસા ખરચાવવા અને તેમાંથી પોતાનું મન માન્યું કમિશન કાઢી લેવું, એ આશયથી તેમના એક ખુશામતીયાએ તેમને ઉશ્કેર્યા અને પુત્રજન્મની ખુશાલીમાં એક મોટો સમારંભ કરવાનું તેમણે જાહેર કર્યું.

ગોમતીપુર સંસ્થાનમાં વ્રજકિશોરની મહત્તા ખૂદ ગોમતીપુરના મહારાજા કરતા વધુ હતી. મહારાજા શિવકુમાર રાજ્યના પ્રધાન હતા. પણ પ્રધાન અને મહારાજા દરેક કામકાજમાં નગરશેઠ અને રાજ્ય-શરાફ વ્રજકિશોરની સલાહ લેતા. રાજ્યનુ સંચાલન શેઠજીની ઇચ્છા પ્રમાણે જ થતું. શેઠજીનું મન દુખવીને એક પગલું પણ ભરવાની કોઇની તાકાત ન હતી.

નગરશેઠને ત્યાં ઉત્સવ ઉજવવાના સમાચારો જાહેર થતાં જ, શહેરના અગ્રગણ્ય ગૃહસ્થો અને માનીતા વર્તમાનપત્રોએ તે સમાચારોને વધાવી લીધા. શેઠજી ઉપર પુત્ર જન્મને માટે અભિનંદનના સંદેશાઓનો વરસાદ વરસી રહ્યો અને ઉત્સવ ઉજવવાની જબરી તૈયારીઓનો

આરંભ થઇ ગયો. આજથી આઠમે દિવસે એ મહાન ઉત્સવ પાટનગર ગોમતીપુરના રાજગઢને સીમાડે ઉજવાવાનો હતો.

રાજગઢને સીમાડે દુર્ગામેદાન નામની વિશાળ જગા હતી. એ જગામાં નગરશેઠનો બાદશાહી બંગલો હતો. બંગલાની સાથે જ એક સુંદર સામીયાનો નાંખવામાં આવ્યો હતો. મંડપના બે ભાગ કર્યા હતા. એક ભાગમાં પુરૂષોને બેસવાની જગા હતી બીજા ભાગમાં સ્ત્રીઓને બેસવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી. બંને બ્લોકોમાંથી બરાબર જોઇ શકાય એ રીતે, બ્લોકોની સામે, બંગલાના ઓટલા ઉપર, રંગભુમિ બાંધવામાં આવી હતી.

આજે રાત્રે બરાબર નવ વાગે આ મહાન મેળાવડાની શરૂઆત થવાની હતી. નવ વાગ્યા. મેળાવડો શરૂ થઇ ગયો. આરંભમાં બે ડવાકન થયા પછી, વ્રજકિશોર શેઠના સેક્રેટરી ચંદ્રનાથે આજના મેળાવડાનું કારણ જણાવ્યું. મિત્રોના અને શુભેચ્છોના સંદેશાઓ વાંચી સંભળાવ્યા. એ વિધિ પતી ગયા કેડે, ખૂબ મોટા પ્રમાણમાં માખણ પીરસવાનું કામ ચાલ્યું. લગભગ ડઝનેક માણસોએ શેઠજીને પુત્ર જન્મ માટે અભિનંદન આપતા ભાષણો કર્યા, તે પછી મેળાવડાનો એક મહત્વનો કાર્યક્રમ શરૂ થયો.

ચંદ્રનાથે આ કાર્યક્રમની પુર્વભૂમિકા સમજાવતા કહ્યું, "મહાશયો! આજના મેળાવડાનું, કેટલાંક મનોરંજક કાર્યો એ એક મહત્વનું અંગ છે. બંગાળાની શ્રી ભારત નાટ્ય કળા સમાજ નામની સંસ્થાને અમે મોટે ખરચે આજે બોલાવી છે. આ સંસ્થા નાટ્ય કળામાં એટલી બધી કુશળ છે, કે તેની પ્રસંશા કરવી વ્યથા છે. એ નાટયકળા સમાજ તેમનો "દુનિયામાં રાજક્રાંતિ" નામનો સમાજવાદી નાટક આપની

આગળ રજુ કરશે. તે પછી ભોજનવિધિ થશે અને ભોજન થયા પછી પ્રોફેસર રામદેવ શર્મા જાદુના પ્રયોગો કરશે. હવે નાટ્યનો આરંભ થાય છે.”

ચંદ્રનાથે પ્રસ્તાવના પુરી કરી. તેજ સાથે રંગભૂમિ ઉપરનો પડદો ઉંચકાયો. બાળાઓએ કવિ રવિન્દ્રબાબુના એક અસલ બંગાળી ગીતથી જ શરૂઆત કરી, તે પછી નાટકનો આરંભ થયો.

નાટકની વસ્તુ લોકોને ખૂબ પસંદ પડી. રૂશિયાના ઝારના, ઔરંગઝેબને આંટી નાંખે એવા કાળા કામો, જાલીમ જુલ્મો, આફત ભર્યા અત્યાચારો, તે સામે સામ્યવાદીઓએ કરેલો મર્દની માફક સામનો, વગેરે દૃષ્યો એક પછી એક રજુ થતા, લોકો ઠરી ગયા. કળાકારોના અભિનય અને સંગીત માટે, પ્રસંશાના ઉદગારોની સરિતા ધોધમાર વહી નીકળી.

છેવટે એક ભયાનક દ્રષ્ય શરૂ થઇ ગયું. સામીયાનાની સાથે જ ઉભો કરેલો રૂશિયાના છેલ્લા ઝાર નિકોલસનો રાજમહેલ સામ્યવાદીઓએ સળગાવી મૂકયો. પ્રેક્ષકો આ દેખાવ જોતાં જ ઠરી ગયા! “આગનો દેખાવ કેવળ સાચા જેવો છે. આગ લગાડનારાઓના અને આગ હોલવનારાઓનો અભિનય કેવળ બરાબર છે.” એવા ઉદ્દગારોથી મંડપ ભરાઇ ગયો રિવોલ્વરના ધડાધડ અવાજો થવા લાગ્યા!

એટલામાં વ્રજકિશોર શેઠના મહેલની એક બારીમાંથી એક દોરડી નીચે ફેંકાઇ. આ બારીનો ભાગ પણ નાટકસમાજને સોંપી દેવામાં આવ્યો હતો અને તે સ્થળે તેમણે કેટલાક દ્રષ્યો ગોઠવ્યા હતા. દોરી નીચે ફેંકાતાં જ બે સખસો સડસડાટ કરતા ઉપર ચઢી ગયા. તેમના હાથમાં મોતઘેલી કાળી રિવોલ્વરો ચળકતી હતી. રિવોલ્વરોનો

ઘોડો દબાવતાં જ, તેમાંથી ભયાનક સુસવાટા સાથે લીલો ઝેરી ગ્યાસ પ્રકટતો હતો.

પેલા સખસોએ આગળ વધીને રિવોલ્વર ચલાવી. બારણાના લોખંડી તાળાઓ ઉપર, એ ગ્યાસની ધારા પડતાં જ તેમાં નાના ઝીણા ક્ષતો પડી ગયા. એ ક્ષતમાં કાંઇક પ્રવાહી નાંખતા, તાળાંના ટુકડેટુકડા થઇ ગયા અને તાળાં આપે આપ નીચે તૂટી પડયા. કોઇક જાતનું જલદ રસાયણ ડાકુઓની પાસે હતું અને તેઓ તેનો છૂટથી ઉપયોગ કરી રહ્યા હતા.

ત્રીજા ઓરડામાં નગરશેઠની તિજોરી હતી. આ ઓરડો હાલના નગરશેઠના પિતા વિશ્વેશ્વરદેવે બંધાવ્યો હતો. ખાસ બંગાળેથી વિજ્ઞાનશાસ્ત્રીઓ બોલાવીને, તેમની પાસે અખંડ લોખંડની પ્લેટો બનાવરાવી, આ ઓરડો તૈયાર કર્યો હતો અને તેમાં એક મજબૂત યાંત્રિક ત્રિજોરી હતી. આ ત્રિજોરીમાં નગરશેઠના પૂર્વજોએ સંચિત કરી રાખેલું, લાખોનું જવાહીર હતું.

સામ્યવાદીઓએ ઝપાટાબંધ એ લોખંડી ઓરડી–સેઇફ ચેંમ્બર તરફ ધસારો કર્યો. તરત જ એ ડાકુઓની રિવોલ્વરમાંથી ગ્યાસનો લીલો પ્રવાહ ઝર્યો, પણ ચેંમ્બરની દિવાલો ઉપર અથડાઈને એ પ્રવાહ, નીચે ઢળી પડયો. દિવાલ જેમની તેમ કાયમ રહી.

બીજે પળે જ ડાકુઓએ એક નવી યોજના કરી. ડાકુ સરદારની આજ્ઞાથી ચોક્કસ સમયે સ્ટેજ ઉપર, એક ધડાકો કરવાની યોજના થઈ અને તેજ સાથે સેઇફ ચેંબરની સાથે નવી બદમાસીની રમત આરંભાઈ! સરદારે ઇલેકટ્રીકનો બલ્બ ખેંચી કાઢયો અને ત્યાંથી કરંટ લઇને, દિવાલમાં ચોક્કસ રીતે દાખલ કરવામાં આવ્યો. થોડી જ પળોમાં

દિવાલ ઉષ્ણુતાથી જળી ઉઠી. એક ભયંકર ધડાકો થયો અને તે સાથે જ દિવાલમાં તડ પડી. ડાકુઓએ એ ઉપર ગ્યાસનું આવરણ ફેંક્યું. તે સાથે જ તેમાં એક મોટું ગાબડું પડયું અને ચેમ્બર તૂટી ગઈ!

ચેમ્બર તૂટી જતાં જ ત્રણ ડાકુઓ અંદર ધસ્યા. અંદર લોખંડી તિજોરી હતી. તિજોરી મજબુત હતી. એને પણ એજ પ્રકારે જોત જોતામાં તોડી નાખવામાં આવી. ઝપાટાબંધ મહેલની લૂંટ પુરી થઇ. આ બધું સત્ય હતું કે નાટક હતું, તે કોઇ કાંઈ સમજી શકતું નહતું.

હવે ડાકુઓની દષ્ટિ એક અન્ય મહત્વને સ્થળે ખેંચાઇ. નાટક જોવા માટે પુરૂષોથી થોડે દૂર સ્વતંત્ર રીતે સ્ત્રીઓને માટે બ્લોક બાંધવામાં આવ્યો હતો. એ બ્લોકમાં હજારો અને લાખોની કિંમતના દાગીના સાથે શ્રીમંતોની સુંદરીઓ વિરાજેલી હતી. એ નારી સમુદાયમાં રાજ પરિવારની રમણીઓ હતી. નગર શેઠને ત્યાંની નારીઓ હતી. પ્રધાન સાહેબને ત્યાંની પ્રેમદાઓ હતી. સુપ્રસિદ્ધ ગૃહસ્થોની ગૃહરાણીઓ હતી અને અન્ય શહેરીઓની સુંદરીઓ પણ હતી!

આ નારી સમુદાયની આગળ આવીને પેલું ડાકુવૃંદ ઉભું રહેતાં જ, ત્યાં ગભરાટ અને કોલાહલ વ્યાપી ગયો! બૂમાબૂમની શરૂઆત થઇ. પણ સ્ટેજ ઉપર થતા કડાકા ભડાકાની આગળ નારી જગતનો નિર્બળ નિનાદ, કોઇએ સાંભળ્યો નહિ. તરત જ બે બારણે રિવોલ્વર ધારી બે માણસો ઉભા રહી ગયા! અને બાકીના ડાકુઓ માંહલા મંડળમાં ફરી વળ્યા. "દાગીના ઉતારો"ની નાની ધીમી ચીસ પડી અને જોઇએ એટલું જવાહીર ડાકુઓના હાથમાં આવી ગયું.

હવે છેલ્લો સીન શરૂ થયો. રાજા નિકોલસની નાની પુત્રી કુમારી માર્ગારેટના હરણનો એ સીન હતો. આગ હોલવી નાખવામાં

આવી હતી. મારામારી શાંત બની ગઇ હતી. સ્ટેજ ઉપર એક ઘોડો આવીને ઉભો રહ્યો. તરત જ એક મહિલાને તેના મોઢામાં ડુચો મારી ઉંચકી લાવીને ઘોડા ઉપર નાંખવામાં આવી અને ઘોડો ચારે પગે ઉછળતો દોડ્યો!

રાજકુમારીના અપહરણ પછી, રાજસૈનિકો તેનો બચાવ કરવા જતા હતા, એ દેખાવ આવતો હતો. પણ હવે પ્રસ્તુત સ્ટેજ શાંત હતું. સ્ટેજ ઉપર ન તો ખેલાડીઓ આવતા હતા. ન કાંઇ અંતરગત ગરબડ સરબડ જણાતાં! મિનિટો એમને એમ વહી ગઇ. એટલામાં નારીસમુદાયમાંથી ભય અને ત્રાસની ચીસ પડી. દ્વાર ઉપર ઉભા રહેલા ડાકુઓ ખસી જતાં જ, મહિલા વર્ગે પ્રબળ પોકારથી ઉદ્યાન ગરજાવી મૂક્યું હતું.

સ્ત્રીઓની કાતરગર્જના સાંભળીને તરત જ નગર શેઠના રક્ષકોએ અંદર ધસારો કર્યો. અંદર જુએ છે, તો એકે એક મહિલાઓ ઝવેરાત વિહોણી થઇ ગઇ હતી. રાજકુમારી અનુરાધાનું અપહરણ થયું હતું! ઉલ્કાપાત, ત્રાસ, ભય અને ખિન્નતાથી વાતાવરણ સળગી ઉઠયું હતું.

નગર શેઠને હવે કાંઇક વહેમ પડ્યો. તેમણે તરત જ નાટ્યસમાજના કળાધરોની શોધ કરવા માંડી. હવે જ તેમને માલમ પડ્યું, કે નાટકસમાજના કળાધરોને નામે ડાકુઓએ, તેમની સાથે ભયાનક દગો કર્યો હતો! સ્ટેજ ઉપર લૂંટ, ફાટ અને ધડાધડી ચાલતી હતી, તે દરમિઆન નગરશેઠનો મહેલ ખરેખરજ લૂંટવામાં આવ્યો હતો નગરશેઠને ત્યાંનાજ આસરે ત્રીસથી ચાળીસ લાખના ઝવેરાતો ઉપાડી જવામાં આવ્યા હતા. સ્ત્રીમંડળમાંથી લૂંટેલા જવાહરની કિંમત કેટલી થઇ હતી, એતો ભાગ્યે જ કોઇ જાણતું હતું!!

નગર શેઠની પાસે એક ખાલી ખુરસી હતી. એ ખુરસી ઉપર એક કાગળનો ટુકડો પડેલો નગરશેઠના જોવામાં આવ્યો. ટુકડો લઇને વાંચતા જ શેઠજી ઠરી ગયા. કાગળમાં નીચે પ્રમાણેની ઘટના હતી.

ફક્ત એક જ લાખ.

....

જનતાને પીડી રહેલા જુલ્મગારોને આથી ચેતવણી આપવામાં આવે છે, કે અમે આ રાજ્યમાંથી શ્રીમંતાઇનો નાશ કરવાની ચળવળ ઉપાડી છે. આ કાર્ય માટે જોઇતો પૈસો, અમે આજે મેળવી લીધો છે અને સાથે સાથે રાજા નિકોલસની કુમારીને બદલે, રાજકુમારી અનુરાધાદેવીનું હરણ કર્યું છે. ફક્ત એક લાખ ગિની એના બદલામાં માંગીએ છીએ, તે મળી જતાં જ એને છૂટી મૂકી દેવામાં આવશે. શહેરને પાદરે કાશી વિશ્વનાથના મંદિરમાં શીવલીંગની પાસે પૈસા મુકી જવા!"

રાજકુમારીના હરણથી વાતાવરણ ભય, ત્રાસ અને ઉલ્કાપાતથી સળગી ગયું!!

૩

ગઈ કાલે બની ગએલા બનાવથી, ગોમતીપુર શહેરમાં જ્યાં ત્યાં ત્રાસ અને ભય વ્યાપી ગયા હતા! અને તેમ થાય તેમાં નવાઈ પણ ન હતી. રાજ્યના માનનીય નગરશેઠની સાથે ડાકુઓએ જે ભયાનક કાર્યવાહી કરી હતી અને તેના પછી ખુદ રાજપુત્રીના અપહરણની જે ઘટના બની હતીં, તે ત્રાસ અને ભયથી જગતને ભરી દેવાને સમર્થ હતી.

નરહરિ તેના વિચારાલયમાં બેઠા બેઠા આ આખો પ્રશ્ન ઘણી જ ઉંડી ગંભીરતાથી વિચારી રહ્યા હતા. બની ગએલો બનાવ જેટલો ભયંકર હતો, તેટલો જ તે ગંભીર હતો અને રાજ્યના અધિકારીઓની કીર્તિને માટે કલંકરૂપ પણ હતો. હવે શું કરવું અને આ મામલાનો અંત કેવી રીતે આણવો, તે એક પ્રશ્ન હતો.

એટલામાં ટેલીફોનની ઘંટડી વાગી. નરહરિએ રિસીવર હાથમાં લઈ વાતચીત શરૂ કરી. ગોમતીપુરના મહારાજા નરહરિને બોલાવી રહ્યા હતા. થોડીવારે નરહરિ રાજમહેલમાં આવી પહોંચ્યા. આ વખતે નવેક વાગ્યા હતા. મહારાજા દિવાનખાનામાં બેઠા હતા. સાથીઓનું એક નાનું મંડળ તેમની આસપાસ વીંટળાઈ વળેલું હતું. મહારાજા નાસ્તો અને ચહા લેતા હતા અને વાતચીતનો પ્રવાહ પણ આગળ ચાલતો હતો.

નરહરિને જોતાં જ મહારાજાએ આવકાર આપ્યો અને તેમને પોતાની પાસેની ખુરસી ઉપર બેસાડયા. થોડી ક્ષણોમાં મહારાજાએ તેમના બીજા સાથીઓને ત્યાંથી ચાલ્યા જવાની આજ્ઞા કરી. નરહરિ

એકલા પડ્યા પછી, મહારાજાએ તેમની સાથે વાતચીત શરૂ કરી. તેઓ બોલ્યા: "મી૦ નરહરિ! મારે એક અતિશય ખાનગી વાત તમને નિવેદન કરવાની છે અને તે માટે મેં તમને અત્રે બોલાવ્યા છે!"

નરહરિએ જવાબ આપ્યો: "હાજી! હું ધારૂં છું કે ગઈ કાલે જે ભયાનક બનાવ બની ગયો છે, તે સંબંધમાં જ આપ મારી સાથે વાતચીત કરવા માંગતા હશો. એ આખો બનાવ મેં મારી ડાયરીમાં નોંધી લીધો છે અને હું હવે તેની લગતી તપાસ કેવી રીતે હાથ ધરવી, તેનો જ વિચાર કરી રહ્યો છું."

"અલબત્ત, એ તમારી ફરજ છે અને તે કામ તમે ઉપાડી લીધું છે, તે માટે હું તમને ધન્યવાદ આપું છું, પરંતુ તમારી તપાસ વધુ સરળ થઈ પડે, તેવી કેટલીક માહિતી મારે તમને આપવાની છે અને તેથી જ આજે મેં તમને અહીં બોલાવ્યા છે..."

"...આપણું આ ગોમતીપુર સંસ્થાન ક્યાં આવ્યું છે, તેનો તમને ભૌગોલિક ખ્યાલ તો ઠીક ઠીક હશે જ. તમે તો હિંદ છોડીને અહીં વિમાનમાં આવ્યા હતા, એટલે તમને આ સંસ્થાનની માહિતી કદાચ થોડી જ હશે. તમે લક્ષદ્વીપ માલદ્વીપ ટાપુઓનું નામ તો સાંભળ્યું હશે. એ ટાપુઓની ઉત્તરે આવેલા વિજયદૂર્ગ ટાપુ ઉપર આપણું સંસ્થાન વસેલું છે..."

"...વિજયદૂર્ગ ટાપુની શોધ આજથી આસરે પાંચસો વર્ષ ઉપર થઈ હતી. આ ટાપુ ભયાનક અરણ્યોથી ભરપુર ભરેલો હતો. આથી અહીં કોઈપણ પ્રજા આવવાની હિંમત કરી શકતી નહોતી. પણ અમારા પૂર્વજોને આ ટાપુ ઉપર ચાલ્યા આવવાની ફરજ પડી હતી. ટાપુની શોધ થયા પછી પણ ઘણા વર્ષ તો આ ટાપુ એમનો એમ

પડી રહ્યો હતો. પછી અમારા પૂર્વજો અહીં આવ્યા. તેમણે તેમના સાથીઓ સાથે અહીંના જંગલો કાપ્યા. જમીનો સુધારી. શહેર વસાવ્યું..."

"...પછી સોએક વર્ષે અહીં સોનાની ખાણો મળી આવી. ત્યારથી આ ટાપુનો વેપાર ધંધો વધ્યો. પરદેશીઓ લાખો અને હજારોની સંખ્યામાં અહીં આવી વસ્યા અને સંસ્થાન એક આગળ પડતું રાજ્ય થયું. એ વખતે પરદેશીઓએ અમારૂં સંસ્થાન પડાવી લેવાનો વિચાર કર્યો હતો, પણ તેમાં તેઓ ફાવી શકયા ન હતા, અને તેથી જ અમારૂં રાજ્ય હજુ સુધી સ્વતંત્ર રહી શકયું છે..."

"...હવે મારે જે એક મુખ્ય વાત કહેવાની છે, તે હું રજુ કરૂં છું આ વાત મારા દાદાના સમયની છે. મારા દાદા ગાદીએ બેઠા, ત્યાં સુધી અમારા પૂર્વજોએ બે સ્ત્રીઓ કરી ન હોતી. મારા દાદા બે રાણીઓ પરણ્યા. એક રાણી હિંદુસ્થાનના કોઈ સંસ્થાન પતિની પુત્રી હતી બીજી સિલોનના રાજકુટુંબની દીકરી હતી. આમ થવાથી આ બંને રાણીઓ વચ્ચે, રાજ્ય મેળવવાના સંબંધમાં હરિફાઇ જામી..."

"....જેને પહેલો પુત્ર થાય, તે રાણી રાજમાતા થવાની હતી. આ હરિફાઇમાં મારા પિતાની માતાએ એક દગો રચ્યો. તેને ગર્ભ રહ્યો ન હતો, પણ તે છતાં તેણે પોતે ગર્ભવતી છે; એમ જાહેર કર્યું અને તેણે એક સંસ્થાનના રાજકર્મચારીઓને હાથ ઉપર લઇ, ત્યાંની ગર્ભવતી રાણીનું હરણ કરાવ્યું..."

"...આ ગર્ભવતી રાણીને ગૌમતીપુરમાં છુપી રીતે લાવવામાં આવી. તેને પુત્રનો પ્રસવ થતાં જ, તેનું ખૂન કરવામાં આવ્યું અને તેના પુત્રને મારા દાદાની હિંદીરાણીના પુત્ર તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યા.

સિલોનની રાજકન્યાને આ દૈવવિકોપથી ભારે આઘાત થયો અને તેણે આપઘાત કર્યો. એ રાજપુત્ર તેજ મારા સદ્‌ગત પિતાજી થાય!..."

"...મારા દાદીમાને પોતાને પુત્રજન્મ થયો છે, એમ જગતને મનાવવામાં અને યુવરાજની માતા થવામાં ભારે આનંદ થયો, પણ તેનો આ આનંદ લાંબો સમય ટકી શકયો નહિ. એવું બન્યુ કે બે વર્ષ પછી, મારા દાદીમાને ખરેખર પુત્ર જનમ્યો! હવે માતાનું ચિત્ત હેલે ચઢ્યું. પોતાનો ખરો પુત્ર રાજાનો ભાયાત બને અને બહારથી આણીને ઠેસવી દીધેલો બાળક, ગોમતીપુરનો રાજા થાય, એ તેનાથી સહન થઈ શક્યું નહિ. તેણે પોતાના એ બનાવટી પુત્રનું ખૂન કરવાનો પ્રયત્ન કરવા માંડયો. એમને એમ દિવસો ઉપર દિવસો જવા લાગ્યા અને વર્ષો ઉપર વર્ષો વીતી ગયા..."

"...બંને ભાઈઓ હવે મોટા થયા. એક દિવસ નાનાભાઈને તેની માતાએ એટલે મારી દાદીએ તેના જીવનની અને યુવરાજને પોતે કેવા કપટથી રાજ માલિક બનાવ્યો છે, તેની વાત કહી અને મોટાભાઇનું ગમે તે રીતે ખૂન કરવાનું જણાવ્યું. નાનો ભાઇ બહુ જ ધર્મ ચુસ્ત હતો. માતાની આ આજ્ઞા સાંભળીને તે થંભી ગયો, તેણે માતાને ઠપકો આપ્યો, કે જેને તેણે એકવાર પુત્ર કહીને લાડલડાવીને મોટો કર્યો છે, તેને જ તે હવે મારી નાખવાં ચાહે છે, એ પાપ છે. તેને રાજપાટ ઉપર તિરસ્કાર આવ્યો અને તે રાજ છોડીને સંન્યાસી થઇ ચાલી ગયો!..."

"...તે ચાલ્યો ગયો, તે વખતની કથા પણ ઘણી કરૂણ છે. એક દિવસ બંને ભાઇ જંગલમાં શિકાર ખેલવા ગયા હતા. એ પ્રસંગે મોટાભાઇએ નાનાને કોઇ વાંક માટે માર્યો. તેજ ક્ષણે નાનાભાઇએ

તેની પાસે આ બધી હકીકત લખેલો દસ્તાવેજ હતો, તે મોટાભાઇને સોંપી દીધો અને પોતે ચાલતો થયો. આ રહ્યો તે દસ્તાવેજ!" એમ કહીને મહારાજાએ એક દસ્તાવેજ કાઢીને તે નરહરિના હાથમાં મૂકયો !

મહારાજાએ પાછી વાત ચાલુ કરી. "નાનો ભાઇ એટલે પોતાનો ખરો પુત્ર ગૂમ થવાથી, મારા દાદીએ આપઘાત કર્યો. મારા પિતાએ પણ મને ગાદી સોંપી દીધી અને તેઓ કાશીની યાત્રાએ ચાલ્યા ગયા. તે પછી તેમનો પણ કશો પત્તો નથી. હવે મને લાગે છે કે એજ મારા કાકા સ્વદેશ સેવાસંઘની સ્થાપના કરીને, તેને નામે મારી સામે ઉત્પાત મચાવી રહ્યા છે. તેઓ જે ચિઠ્ઠીઓ જુદા જુદા માણસો ઉપર લખે છે, તે તમારા હાથમાં આવી છે અને આ તેમના જ હાથનો દસ્તાવેજ છે. એ દસ્તાવેજના અક્ષરો અને એ ચિઠ્ઠીઓના અક્ષરો મેળવી જોઇને, તમે એ લખાણ કોનું છે, એ સૌથી પહેલાં નક્કી કરો, એ મારી ઇચ્છા છે."

નરહરિએ દસ્તાવેજ લીધો અને તેણે દસ્તાવેજની ઘડી વાળીને તેને ખીસામાં મૂકયો! તે પછી મહારાજા અને નરહરિ વચ્ચે કાંઇ વધારે વાતચીત થવા પામી નહિ લગભગ પાએક કલાક આમતેમની આડાઅવળી વાતો કરીને, નરહરિએ મહારાજાની આજ્ઞા લીધી! રાત્રે નવેક વાગે, નરહરિ જમીપરવારીને તેમની સ્પેશીઅલ રૂમમાં આવ્યા.

નરહરિનો આ સ્પેશિઅલ રૂમ ઘણો અગત્યનો હતો. સેંકડો રૂપીઆને ખરચે તેમણે આ રૂમની રચના કરી હતી અને તેમાં વિવિધ પ્રકારના યંત્રો રાખવામાં આવ્યા હતા. આ યંત્રોનો ચોરીઓ પકડવી, સાચાજુઠા દસ્તાવેજો પારખવા ઇત્યાદિ અનેક કાર્યોમાં ઉપયોગ થઇ

શકતો. નરહરિએ પેલો દસ્તાવેજ કાઢીને ટેબલ ઉપર મૂકયો અને તેની પાસે જ વ્રજકિશોર શેઠને મળેલી પેલી ચિઠ્ઠીઓ કાઢીને ગોઠવી.

તેમના ટેબલ ઉપર એક અક્ષરો પારખવાનું યંત્ર હતું. યંત્રની રચના એવી હતી કે તેના શીરો ભાગે એક ચળકતો પડદો હતો. યંત્રની વચ્ચે પ્લેટ હતી. પ્લેટ ઉપર જુદા જુદા અસલ દસ્તાવેજો મૂકતા, તેમાંની એક એક લીટીની છાંયા પેલા પડદા ઉપર દસ વીસ ગણા આકારથી પડતી અને તે ઉપરથી અક્ષરોની મરોડ પારખી, એ ભિન્ન ભિન્ન લખાણો લખનાર એક જ વ્યક્તિ છે, કે કેમ તે ઠરાવી શકાતું.

નરહરિએ યંત્ર શરૂ કર્યું. તરત જ એક લીટી દસ્તાવેજની અને તેની નીચે જ એક લીટી પેલી ચિઠ્ઠીની. એમ ઉપસી આવી. અક્ષરોના મરોડ લગભગ સરખા હતા. છતાં અક્ષરોના બીજા અંગોમાં એટલો બધો ફેરફાર હતો, કે આ અક્ષરો એકજ વ્યકિતના છે, એમ કહેવામાં ભારે મુશ્કેલી હતી. નરહરિ હવે એક કુશળ ડિટેકટીવ બન્યા હતા. એક વાર જે નામના અને પ્રતિષ્ઠા દેવેન્દ્રે મેળવ્યા હતા, તેજ પ્રતિષ્ઠા આજે નરહરિને મળી હતી. આંતરરાષ્ટ્રિય જગતમાં નરહરિનું સ્થાન પહેલી પંકિતના ડિટેકટીવ અફસરોમાં હતું. પણ આજે આ દસ્તાવેજ આગળ તેની કુશળતાનું કાંઇ પરિણામ નિપજયું નહિ!

એટલામાં ટેલીફોનની ઘંટડીનો એકદમ અવાજ આવ્યો. નરહરિ પોતાનું કામ પડતું મૂકીને ઉઠયા અને ટેલીફોન ઉપર જઇને વાતચીત શરૂ કરી. નરહરિએ પૂછ્યું: "કોણ છો, કયાંથી બોલો છો?"

સામેથી જવાબ મળ્યો " હું કિશોર પંડિત. પોલીસ સ્ટેશનથી વાત કરું છું. રાજયની બેંક ઉપર ધાડ પડી છે અને તેથી ત્યાં હું

હમણાંજ પોલીસ પાર્ટી સાથે રવાના થાઉં છું. તમે મારી સાથે આવી શકશો? તમે આવો એમ ઇચ્છું છું."

"મી. પંડિત," નરહરિ બોલ્યા: "આજે મને મહારાજ સાહેબે ખાસ અગત્યનું કાર્ય સોંપ્યું છે અને તેથી હું દીલગીર છું, કે તમારી સાથે આવી શકતો નથી. મારા સરખું જો કાંઇ ખાસ કામ હોય, તો ત્યાં ગયા પછી મને ફોન કરી શકો છો."

પંડિત બોલ્યા: "તમારૂં કામ તો મને પળે પળે પડે એવો સંભવ છે, ડાકુઓ લૂંટ કરીને નાસી ગયા હોય, તો તેમના પગલાંની તથા તેમના હાથ જ્યાં પડયા હોય તે તે સ્થળોની છબીઓ લેવી પડશે અને તે છબીઓ ઉપરથી ડાકુઓને પકડવાનું કાર્ય હાથ ધરવું પડશે. તમારા જેવા અનુભવી ગૃહસ્થ વગર મારાથી આ બની શકે એવું નથી. આથીજ હું, તમે મારી સાથેજ આવો, એ ચાહું છું. હું તમારે ત્યાંજ આવું છું, પછી આપણે રૂબરૂ મળીને તમારે બેંક ઉપર આવવું કે નહિ, એ ઘટના ઠરાવીશું."

થોડીવારમાં કિશોર પંડિત પચ્ચીસેક પોલિસોની પાર્ટી સાથે નરહરિને ત્યાં આવી પહોંચ્યાં. નરહરિએ થોડી આનાકાની કરી. પરંતુ કિશોરે તે માન્યું નહિ. નરહરિ અને કિશોર બંને મોટર બસમાં બેંકના મકાન તરફ રવાના થયાં.

કિશોરની મોટરબસ ત્યાં આવી પહોંચી, તે વખતે બેંકને ધડધડાટ આગ લાગી રહી હતી. આકાશ ગામી આગની જવાળાઓ અત્યાચાર અને ગુંડાગીરી સામે પોકાર ઉઠાવતી, પુરજોસમાં આગળ વધતી હતી. જ્યારે બીજી બાજુએ એક મોટરકાર ત્યાંથી નાસી જવાની પુરવેગે તૈયારી કરી રહી હતી.

નરહરિએ આ કારને જોતાંજ રિવોલ્વર બહાર કાઢી અને તેમણે કિશોરનું પેલી મોટર તરફ ધ્યાન દોર્યું. કિશોરે જોયું, કે મોટર પુર વેગથી નાસી જવાની તૈયારી કરે છે. કિશોરે ત્યાંનુ કાર્ય પોતાના સહકારીઓને સોંપી દીધું અને કિશોર તથા નરહરિ પેલી નાસી જતી મોટરની પાછળ ધસ્યા. તેજ પળે મોટર એકદમ વાયુ વેગે દોડવા લાગી.

કિશોરની મોટરે પણ વેગ વધાર્યો અને બંને મોટરો એક બીજાની હરિફાઈ કરતી, એકજ માર્ગે આગળ દોડવા લાગી. પુરપાટે હોર્ન પર હોર્ન મારતી, દોડતી મોટરો જોઇ, લોકોમાં ભારે કુતુહલ અને નવાઈની લાગણી વ્યાપી ગઈ. અને રસ્તામાં સંખ્યાબંધ માણસો આ તમાશો જોવાને નીકળી પડયા !

એટલા કાળમાં તો મોટરો શહેરનો લત્તો પુરો કરીને, કૃષ્ણનગર આગળ આવી પહોંચી. કૃષ્ણનગર ગોમતીપુરનું એક પરૂં હતું. શહેર અને પરાની વચ્ચે કૃષ્ણાનદી વહેતી હતી. અહીં કૃષ્ણાનદીનો પટ આસરે દોઢેક માઇલ લાંબો હતો. મોટરનો વેગ એક સરખો ચાલુ હતો. સામે નદીનો વિશાળ પટ પડેલો જોતાં જ કિશોર ચમકયો અને તેણે મોટરનો વેગ કાંઇક ધીમો પાડયો !

આગલી મોટર તો સડસડાટ દોડતી એકદમ સરીતાના પાણીમાં જ ધુસી ગઇ ! કિશોરને હવે સ્પષ્ટ જણાતું હતું કે મોટર સ્ટીમ બોટના રૂપમાં ફેરવાઇ ગઇ છે અને ઝપાટાબંધ પાણી કાપી રહી છે ! નરહરિ અને કિશોરે બંદર ઉપરની એક સ્ટીમ બોટ ભાડે કરી અને તેમણે પણ આગલી મોટર બોટની પાછળ દોડવા માંડયું !

પણ થોડીવારમાં એક આશ્ચર્યકારક બનાવ બન્યો ! મોટર બોટની ગતિ તદન ધીમી પડી ગઇ અને જાણે તેમાં કોઇ જ માણસ ન હોય

અને તેના મશીનો પણુ બંધ થવાની અણી ઉપર હોય એવો દેખાવ જણાવા લાગ્યો! નરહરિ અને કિશોર તરતજ એ મોટરબોટમાં દાખલ થયા! આશ્ચર્ય! મોટરબોટમાં એક પણ મનુષ્ય ન હોતું! હથિયારો નહોતા! કાંઇ પણુ નહોતું.! માત્ર એક રૂમમાં ટેબલ ઉપર થોડાક કાગળો અને એક બે સીક્કાઓ પડેલા મળી આવ્યા.

નરહરિએ આ કાગળો તથા સીક્કાઓ લઇ લીધા. તેમને આ કાગળોના અક્ષરમાં અને પેલા દસ્તાવેજના કાગળોમાં કાંઇક સામ્ય હોય એમ જણાવા લાગ્યું! કાગળો ઉપર કેટલીક મહોરો હતી. એ મહોરો પેલા સીકકાઓને બરાબર મળતી આવતી હતી. નરહરિએ આ સઘળા વસ્તુઓ પોતાને ઘણી ઉપયોગી થઇ પડશે, એમ જાણીને લઇ લીધી. અને તે બેગમાં મૂકી.

કિશોરને પણુ મોટરબોટ હાંકતા આવડતું હતું. તેણે બોટ હાંકવા માંડી. કિનારે આવેલી બોટને મોટરના રૂપમાં કેવીરીતે દોડાવવી, તેને લગતો ખુલાસો ડ્રાઇવરની બેઠક પાસેજ એક તખતી જડેલી હતી, તેમાં કરવામાં આવ્યો હતો. કિશોરે તે પ્રમાણેનો અમલ કરતાંજ સ્ટીમ બોટ મોટર તરીકે પુનઃ દોડવા લાગી.

દરમિઆન બેંકના મકાનમાં લાગેલી આગ હોલવી નાંખવામાં આવી હતી. ત્યાંથી મળી આવેલી નિશાનીઓ તથા અન્ય ચીજોનો કબજો લેવામાં આવ્યો હતો અને ઘટતી વિધિ પુરી કરવામાં આવી હતી. નરહરિ અને કિશોર હવે બેંક પાસે ન રોકાતા, એકદમ નરહરિના બંગલામાં આવી પહોંચ્યાં. મોટરની ખૂબ ઝીણવટથી તપાસ લેવાનું જરૂરી હોવાથી, મોટરને બંગલાની નીચેના તબેલામાં રાખવામાં આવી અને નરહરિ તથા કિશોર ઉપર ઓફિસ રૂમમાં જઇને બેઠા.

નરહરિએ કિશોરને પેલા દસ્તાવેજને લગતી સઘળી હકીકત સમજાવી, અને પછી તેમણે પેલા કાગળો અને સીક્કાઓ સાથે દસ્તાવેજના અક્ષરો મેળવી જોવા માંડયા. કાર્યના રોકાણથી સમય ક્યાં પુરો થાય છે, તેની પણ ખબર પડતી ન હોતી. એટલામાં રાતના દસના ટકોરા પડયા. નરહરિએ છાયાયંત્ર ચાલુ કર્યું.

એજ પળે તબેલામાં બીજો એક ભયાનક પ્રકાર બની રહ્યો હતો. જન ત્રિહોણી મનાએલી પેલી મોટરના છેક નીચેના ભાગમાં કાંઈક છુપી હિલચાલ વ્યાપી ગએલી જણાઇ! પુરતી ગંભીરતા અને ખબરદારીથી મોટર નીચેની બેઠકના પાટીયાની એક બારી ખુલી ગઈ અને તેમાંથી એક માણસ બહાર આવ્યો!

પડછંદ શરીર! વજ્રને શરમાવતાં સીસાના ગઠ્ઠા જેવા હાથપગ અને એની બીહામણી મુખાકૃતિ, પ્રાચીનકાળમાં પુરાણોએ વર્ણવેલા રાક્ષસોનો બરાબર ખ્યાલ આપતી હતી! તેણે ખીસામાંથી ટોર્ચ બહાર કાઢી અને ટોર્ચના પ્રકાશમાં ત્યાંનું ઇલેકટ્રીંગ ફીટીંગ તપાસવા માંડયું. તરત જ તેણે ચોક્કસ કાર્યક્રમ ગોઠવી કાઢયો હોય, એમ જણાયું!

તેણે એક સ્થળે વાયર કાપી નાંખ્યો. એની સાથે પોતાનો વાયર સાંધીને તેનો છેડો પેલી મોટરના અંદરના ભાગમાં ચોક્કસ જગાએ મુકયો. અહીંનું કામ પતાવીને ને વ્યકિત મેઇનસ્વીઝ પાસે આવી. સ્વીંઝની પાસે એક ઘડીઆળ ફીટ કર્યું. ઘડીઆળમાંથી એક વાયર નીકળતો હતો. એ વાયર પેલી સ્વીઝ સાથે જોડી દીધો. આટલું કામ ઝપાટાબંધ પતાવી દઇ, તે માણસ તબેલાની બહાર નીકળવાનો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો.

તબેલાના બારણાના નકુચાવાળો ભાગ તેણે સોંસરોજ કાપી નાંખ્યો, અને તે માણસ બહાર નીકળતાં જ ન કલ્પી શકાય, એવી રીતે અદૃશ્ય થઇ ગયો! ઘડીયાળના કાંટા આગળ દોડતા હતા! રાત વધતી હતી! પક્ષીઓ–માણસો ઠંડીથી રક્ષણ મેળવવા આશ્રય સ્થાનમાં નિરાંતે ઉંઘી રહ્યા હતા. એટલામાં નરહરિના બંગલાને ધરતીકંપનો પહેલો આંચકો લાગ્યો. નરહરિના અનુભવી મગજે, કાંઇક નવાજુની થવાની કલ્પી અને તે પેલો દસ્તાવેજ ઉંચકતા ગયો!

બીજી પળ એનાથી વધુ ભયાનક હતી. હોલના દીવાઓ બંધ થઇ ગયા હતા. નરહરિ અને કિશોર ત્યાંની બધી ચીજો પડતી મૂકીને એકદમ નીચે દોડયા. બહાર આવીને જુએ છે, તો તબેલાના બારણા કપાએલા દીઠા! નરહરિના હૈયામાં તરત જ ધ્રાસકો પડયો. પણ તેજ પળે સુરંગ ફાટતી હોય તેવો પ્રચંડ અવાજ આવ્યો અને આખું "પ્રભાત ભુવન" તેની આસપાસના સંખ્યાબંધ મકાનો સાથે ધનનનન ધન કરતું જમીન ઉપર સુઇ ગયું!

રોકકળ અને હાહાકારથી આખું પ્રભાતસર્કલ ધ્રુજી ઉઠયું! દીવા બંધ હતા. ગ્યાસ અને તેજાબની ઉગ્રવાસ ચારે બાજુએ વ્યાપી ગઇ હતી. ઘરો કાગળની ઇમારતો હોય તેમ, તડાતડ તૂટી પડયા હતા! બરાબર ઉલ્કાપાતના દૃષ્યે પ્રભાત સર્કલને છાંઇ દીધું હતું! પણ શું એ ધરતીકંપ હતો? નહિ! ધરતી હાલી ન હોતી, આસપાસની જમીન, દૂરના ઘરો વગેરે સઘળું સલામત હતું. નરહરિને એવા અનુભવ ઉપર આવતા વાર લાગી નહિ, કે એ પેલી મોટરનું જ કૃષ્ણ કારસ્થાન હતું.

મોટરના જે ભાગમાં પેલો માણસ સંતાયો હતો, તેની સાથેનીજ એક પેટીમાં બોંબ ભરેલા હતા. બોંબ સાથે પેલો ઇલેકટ્રીક વાયર ફીટ કરેલો હતો. બરાબર સાડા અગિયાર થતાંજ, એ વાયરના દબાણથી મેનસ્વીઝનું બટન દબાઈ, કરંટ ચાલુ થઇ ગયો હતો.

કરંટ ચાલુ થતાંજ મોટરના પહેલા ખંડમાંનો એક નાનો સરખો બોંબ ફાટયો હતો! આજ બોંબ ફાટવાથી નરહરિએ ધરતીકંપ સરખો ધીમો આંચકો અનુભવ્યો હતો, તે પછી તેની જોડેનો બીજો ખંડ સળગે એવી યોજના હતી. બીજા ખંડમાં અતિશય મોટી શક્તિવાળા બોંબ ભરેલા હતા. આ બોંબ ફાટતાંજ ઉલ્કાપાત મચી ગયો હતો.

કિશોરે પ્રભાત સર્કલના પોલિસ સ્ટેશનેથી ફોન કરીને પેટ્રોમેક્સ બત્તીઓ અને પોલિસોની ફોજ બોલાવી અને ત્યાં તરતજ રાહત કાર્ય શરૂ કરી દેવામાં આવ્યું! એટલામાં એક પોલિસ સિપાઇ નરહરિની પાસે આવીને ઉભો રહ્યો અને તેણે તેને સલામ કરીને એક પત્ર નરહરિના હાથમાં મૂકયો.

પત્રમાં લાલશાહીથી નીચે પ્રમાણેનું લખાણ લખવામાં આવ્યું હતું: "ભાઇ નરહરિ, આજે મારે જે ઉલ્કાપાત મચાવવો પડયો છે, તે માટે દીલગીર છું. પણ મારો બીજો ઉપાય ન હતો. તમારા બંગલામાં ચોરી કરવા જેટલી છૂટ તમે રહેવા દીધી ન હતી, અને પેલો દસ્તાવેજ તમે વાંચો, તો તેના ગંભીર પરિણામો આવે, એવો પુરેપુરો સંભવ હતો. આથીજ તે દસ્તાવેજ ગૂમ કરવા માટે, મારે આ યોજના કરવી પડી છે. એક કામ કરશો? જુઓ: તમે મને ક્રાંતિવાદી ગણો, ડાકુ ગણો, ફાવે તે ગણો; પણ ડાકુઓ અને ક્રાંતિવાદીઓ સાચા હોય છે. મારા ઉપર વિશ્વાસ રાખી શકો, તો હરિસિંહ માર્ગ

ઉપર આવેલા રામ મહાલમાં મને કાલે રાત્રે બાર વાગે મળશો. ડરશો નહિ. તમે પુરા સલામત છો. પણ હા! તમે કોઈને સાથે લાવવાનો કે મને ફસાવવાનો યત્ન કરશો, તો યાદ રાખજો: કે તેજ પળે તમારી છાતી વીંધાઇ જશે!" પત્રની નીચે લાલશાહીથી ચોક્કસ જાતની સહી કરવામાં આવી હતી, કે જેવી સહીઓ આગળના બધા કાગળોમાં પણ મોજુદ હતી.

નરહરિનું વિચારાલય જેવું મગજ પણ આ ચિઠ્ઠી વાંચી થંભી ગયું! ઠરી ગયું! તેને માથે જાણે ચકકરો આવી ગયા! ઓહો! ડાકુ પણ કેટલો નિર્ભય! કેટલો બહાદુર છે? પોતાના દુશ્મનને પણ તે અભયદાન આપી મળવા બોલાવે છે! પહેલી દૃષ્ટિએ નરહરિને ડાકુ પ્રત્યે ભારે માન ઉપજ્યું, પણ બીજી ક્ષણેજ તેમના એ વિચારો પલટી ગયા!

બીજે દિવસે બાર વાગે એકલા જઈને તેને મળવાનું હતું! શું કરવું? પોતે જવું? ડાકુ ઉપર વિશ્વાસ રાખવો? એની મુલાકાતથી કાંઈ લાભ થશે? આવા અનેક વિચારો એક પછી એક તેમના મગજને ઘેરી વળ્યા! તે આવા વિચારોની ચર્ચા કરતાજ સરકારી કચેરીમાં પાછા ફર્યા અને તરતજ ત્યાંની ચેમ્બરમાં જઇને આરામચેર ઉપર આડા પડ્યા!

નરહરિને આજના બનાવથી ભારે દુઃખ થયું હોય એમ જણાતુ હતું આજે તેને બેહદ ખોટ પણ ગઇ હતી. તેને દુઃખ એટલા માટે થતું હતું કે આજે વધુમાં વધુ નિર્દોષ નાગરીકો માર્યા ગયા હતા અને બેઘાર બની ગયા હતા, તેને ખોટ ગઇ હતી તે તેની લેબોરેટરીની! નરહરિએ પ્રભાત ભુવનમાં એક યાંત્રિક દુનિયા તૈયાર કરી હતી. તેમની એ લેબો-રેટરી જગતભરમાં અજોડ હતી.

જાત જાતના યંત્રો, ચોરીઓ પારખવાના સાંચાઓ, દસ્તાવેજો ઓળખવાના ઈલેકટ્રીક મશીનો, એ બધાથી લેબોરેટરી ભરપુર હતી. અને લાખો રૂપીઆનો તેમણે લેબોરેટરી પાછળ ધુમાડો કર્યો હતો. આવી ભવ્ય અને કિમતી લેબોરેટરી તેમણે આજે એક જ ક્ષણમાં આંખનો પલકારો પણ ન થાય, તેટલા સમયમાં, ગુમાવી દીધી હતી.

અનેક વિચારો, અનેક તર્કો, અનેક અનુમાનો પછી, નરહરિએ છેવટે ડાકુઓની મુલાકાત લેવાનો ઠરાવ કર્યો. બીજે દિવસે તેઓ પત્રિકામાં જણાવેલે સ્થળે આવી પહોંચ્યા. નરહરિ ત્યાં આવી પહોંચ્યા, ત્યારે હરિસિંહ માર્ગ ઉપર માત્ર મ્યુનિસિપાલિટિના દીવાઓ બળી રહ્યા હતા. આખો રસ્તો સુમસામ–નિર્જન હતો.

રામમહાલ, એ હરિસિંહ માર્ગના છેડા ઉપરની છેલ્લી ભાંગીતૂટી ઇમારત હતી. અંધકારથી ભરેલી આ પ્રચંડ અને બિસ્માર ઇમારતને જોતાં જ નરહરિનું હૃદય કંપી ઉઠ્યું. આગળ વધવું કે નહિ, બિલ્ડીંગમાં પેસવું કે કેમ, એ વિચારો તેમને અકળાવવા લાગ્યા. છેવટે તેઓ હિંમત કરીને તે બિલ્ડીંગમાં દાખલ થયા.

અંદર દાખલ થતાં જ નરહરિએ ટોર્ચ લાઈટ બહાર કાઢી. તેવો જ કોઇનો પંજો નરહરિના હાથ ઉપર પડયો! અવાજ આવ્યો: “થેભી જાઓ, લાઇટ ન કરો, ડરો નહિ અને મારી સાથે ચાલો.”

ભૂત અને જિનની વાતો નરહરિએ નાનપણમાં સાંભળી હતી. તેમણે અરેબીયન નાઇટ્સની વાતો વાંચી હતી, પણ અનુભવી ન હોતી! આજે જાણે તેઓ એમાંની જ એક વાતને અનુભવી રહ્યા હતા! તેઓ નિર્ભય થઇને પેલા જીવતા જિનની પાછળ જવા લાગ્યા! તેઓ બંને ચોક્કસ સ્થળે આવી પહોંચ્યા

અહીં આવ્યા પછી પેલો અવાજ જરા વધારે ગાઢો બન્યો, તે બોલ્યો: "નરહરિ! તમે મારા ઉપર વિશ્વાસ રાખીને અહીં આવ્યા છો, તે માટે હું તમને ધન્યવાદ આપું છું. હું તમારો વાળ પણ વાંકો કરવાનો નથી, છતાં યાદ રાખજો કે પ્રતિસ્પર્ધી ઉપર આટલો બધો વિશ્વાસ રાખવો, એ ઇષ્ટ નથી. એથી કદાચ માર્યા જવાનો ભય રહે છે!"

નરહરિ બોલ્યા: "તમે જ મને પત્રમાં એવી ખાતરી આપી છે, કે ડાકુઓ ભારે પ્રમાણિક હોય છે અને તેથી મારે વિશ્વાસ રાખીને અહીં આવવું જોઇએ. હવે તમે જ આવા શબ્દો બોલો છો, એ પરસ્પર વિરોધી છે!"

"એમ કહેવામાં તમારી ભૂલ થાય છે. મેં લખ્યું, એ તો મારૂં કર્તવ્ય હતું. પરંતુ તે ઉપરથી તમારે શા માટે એ બધું સાચું માની લેવું જોઇએ? હશે, હવે એ વાત જવા દો! જુઓ: તમે પ્રત્યક્ષ જોયું છે, કે તમે પેલા દસ્તાવેજની તપાસ કરતા હતા; એનું પરિણામ કેવું ભયાનક આવ્યું છે. હવે હું આશા રાખું છું કે તમે આ તપાસ કરવાનું તદ્દન મૂકી દેશો અને તમારા સ્વદેશમાં પાછા ફરશો. જો તમે એમ કરો, તો હું તમને દસલાખ રૂપીઆ રોકડા આજે જ આપી દેવાને તૈયાર છું, અને તે ઉપરાંત તમને જે કહો, તે બીજી મદદ આપવાને પણ કબુલ થાઉં છું."

"મહાશય! તમે જેમ તમારૂં કાર્ય છોડી દેવાને તૈયાર નથી, તેમ હું મારૂં કાર્ય છોડી દેવાને પણ તૈયાર નથી! મારી પ્રતિષ્ઠા મારે પણ જાળવી રાખવાની જરૂર છે."

"તો મારે કહેવું જોઇએ કે આ કાર્યમાં તમારી પ્રતિષ્ઠા જળવાવાની નથી. કારણ કે હું જે કાર્યો કરી રહ્યો છું, તે સઘળા દૈવી

શક્તિથી સિદ્ધ થાય છે. તમે મારી એ શક્તિનો કદી લોપ કરી શકવાના નથી."

"તમે શું કહેવા માંગો છો, તે હું સમજી શકતો નથી!"

"મારૂં કહેવું એ છે, કે હું કાળિમાનો ભક્ત છું અને તેની આજ્ઞા અને કૃપાથીજ હું સઘળા કાર્ય કરી શકું છું. શું તમે એવી આશા રાખો છો, કે તમે ભગવતિ કાળીકાની શક્તિ ઉપર વિજય મેળવી શકશો? નહિ, કદી નહિ, બિલકુલ નહિ!"

"હું એ ચમત્કાર પ્રત્યક્ષ જોવા માંગું છું."

"એ ચમત્કાર તમે જોવા માંગો છો, તે માટે હું તૈયાર છું. પણ ચમત્કાર જોયા પછી તમે તમારૂં કામ મૂકી દો, એની હું ખાતરી માંગું છું અને તમે તમારી ખાતરીને વળગી રહો, એ માટે તમે માયાને મને સાનમાં સોંપી દો, એ મારી શરત છે."

"હું તમારી શરત ઉપર જરૂર વિચાર કરીશ! હવે આજે તમે મને જે કાર્ય માટે બોલાવ્યો હોય, તે કાર્ય કહી દો; કે જેથી આપણી આજની મુલાકાત પુરી થાય?"

"તમને અહીં ભય લાગે છે?"

"ભય એ શબ્દ મેં મારી જીંદગીમાં જાણ્યો નથી. હું ભયથી ભડકતો નથી, પણ એનો સામનો કરવામાં મને ભારે આનંદ થાય છે. કહો: હવે તમે શું કહેવા માંગો છો?"

"હું તમને આ ભયાનક કાવતરાંની અંદર કોનો હાથ છે, તે વાત વિસ્તારીને કહેવા માંગું છું અને ગુનેહગારનું નામ જાહેર કરી દેવા ચાહું છું."

"ગુનેહગાર તો તમે પોતેજ છો અને મારી આંખો સામે ઉભા છો, પછી મારે બીજા ગુનેહગારો શોધવાની શી જરૂર છે, વારૂં ?"

"હું ગુનેહગાર છું; પણુ મારા સ્વાર્થને માટે હું કાંઇ પણુ કરતો નથી. આ કામમાં જેનો હાથ છે, તેની પ્રેરણાથીજ હું આ કાર્ય કરૂં છું. મને દરમાસે રૂપીઆ પચાસ હજાર મળે છે અને રાજ્યમાં જે ગુનાહ બને છે, તેમાં કોઇ જાતની મને હરકત ન આવે, એની ખાતરી આપવામાં આવે છે."

"ત્યારે એમ કહોને, કે એક વ્યકિતના એજંટ તરીકે, તમે આ બધું તોફાન કરી રહ્યા છો અને તમે ભાડુતી ગુંડાનું સ્થાન સાચવો છો?"

"તે તમારે જે કહેવું હોય તે કહો. પણુ મારી સાચી સ્થિતિ મેં તમારી આગળ રજુ કરી છે. હવે સાંભળોઃ હું તમને પેલી અગત્યની વાત કહી દઉં છું. તમે ગુનેહગારની શોધમાં છો, પણુ ખુદ મહારાજ સાહેબની માતા યશકુમારી આ બધા કારસ્થાનની પ્રણેતા છે અને તેજ રાજમાં બધો ઉત્પાત મચાવી રહી છે. હવે કહો તમે એને શીરીતે પકડી શકશો અને આ કાવતરાંનો કેવી રીતે અંત લાવી શકશો ?"

"રાજમાતાનો આ કાવતરામાં હાથ હોય, તોએ તેથી મારે ડરવાની કંઈ જરૂર નથી. જો યોગ્ય પુરાવા મળશે અને રાજમાતાજ ગુનેહગાર છે, એમ સાબીત થશે; તો હું તેમની પણુ જરૂર ધરપકડ કરીશ અને તેમને કોર્ટના સામે રજુ કરીશ."

"પણુ તેમ કરતા મહારાજાની શરમે તમારે અટકી જવું પડશે. તમે છેલ્લે તબકકે આવો, ત્યાં મહારાજા તમને કામ કરતા અટકાવી દેશે."

"મારા કાર્યમાં હસ્તાક્ષેપ ન કરવો, એની આગળથીજ મેં મહારાજા પાસે ખાતરી મેળવી છે. છતાં એવી કોઈ મુશ્કેલી આવીજ

પડશે, તો પ્રસંગ આવે, તેનો ઉકેલ પણ કરવોજ પડશે. તેની આજેજ ચિંતા કરવાની જરૂર નથી વારૂ, પણ તમારા કહેવાનો તમે કાંઈ પુરાવો આપી શકો છો ?"

"હા ! હું કદી પુરાવા વિના વાત કરતો નથી. નગર શેઠના છોકરાનું અમે અપહરણ કર્યું છે, એના હાથમાં એક વીંટી હતી. એ વીંટીમાં જડેલો હીરો અત્યંત મૂલ્યવાન છે. એ વીંટી રાજમાતાને પસંદ પડી ગઈ છે અને તેથી તેણે અમારી પાસે એ વીંટી લઈ લીધી છે. તમે તપાસ કરશો, તો રાજમાતાના આંગળીએથી એ વીંટી મળી રહેશે !"

"તમારો આ પુરાવો મારી તપાસમાં જરૂર કામ લાગે એવો છે. વારૂ, એ સિવાય રાજમાતાજ ગુનેહગાર છે, એવું સાબીત કરનારા તમારી પાસે બીજા કાંઈ પુરાવા છે ? જો હોય તો તમારે તે પુરાવા પણ મારા આગળ રજુ કરી દેવા જરૂરી છે"

"હું તેમજ કરૂં છું, રાજમાતાએ મને મારા કાર્યના બદલામાં ઇનામમાં આપેલો, હીરાનો કંઠો તથા મારા ઉપર લખેલો કાગળ હું તમને આપી દઉં છું. એ ઉપરથી તમારી ખાતરી થશેકે આ કામની પાછળ એક મજબુત માણસ કામ કરી રહ્યું છે."

થોડી વાર મુંગા રહી પેલા માણસે તેના ખીસામાંથી એક કવર અને એક નાનું સરખું ચામડાનું પાકીટ બહાર કાઢ્યા. એ બંને ચીજો તેણે નરહરિના હાથમાં મૂકી. નરહરિએ તે ચીજો લઇને ખીસામાં મુકી દીધી.

પેલા માણસે કહ્યું: "મહાશય નરહરિ ! આપણે લાંબો સમય વાતચીત કરી છે. હવે હું જવા માંગું છું. તમે મારા શબ્દોમાં વિશ્વાસ રાખીને અહીં આવ્યા છો, તે માટે હું તમારો ઉપકાર માનું

છું. હું ઇચ્છું છું, કે તમે જેવી ચુપકીદીથી અને શાંતિથી અહીં આવ્યા છો, તેવીજ શાંતિથી અહીંથી ચાલ્યા જશો !"

"પણ તમે કોણ છો અને કયાં રહો છો, એ કાંઇ તમે બતાવ્યું નહીં !"

જવાબમાં તે વ્યકિત માત્ર હસી ! નરહરિને લાગ્યું કે એક કાળો પડછાયો પોતાની આગળથી ચાલ્યો જતો હતો અને ઓરડો સુમસામ બની ગયો હતો. નરહરિ ધીમે પગલે પાછો ઉતર્યો. બીજે દિવસે અજવાળામાં નરહરિએ ફરીથી આવીને, એ મકાનની મુલાકાત લીધી; પણ મકાન અત્યારે સલામત નહોતું. આખું મકાન તોડી પાડવામાં આવ્યું હતું ! નરહરિ એકજ રાતમાં થએલો આ વિચિત્ર ફેરફાર જોઈને ચમકી ગયા !

આકાશ તદન સાફ હતું. વાદળાઓથી મૂકત નભ પ્રદેશ સૂર્યના લાલ કિરણોથી ચળકી રહ્યો હતો. મુગ્ધાની મધુરતાથી, કુમારી કુદરતરાણી, સોનેરી સૂર્ય કિરણોને પોતાના હાસ્યથી, રકતવરણા બનાવી રહી હતી, એ સમયે ગોમતીપુર રાજ્યના કૈલાસ પર્વતના શીખરોને લક્ષ બનાવીને, એક તરૂણ ઘોડે સવાર પુરપાટે દોડી રહ્યો હતો !

માર્ગ થંડો હતો. શરદીની ૠતુ પુરી થઇ ગઇ હોવા છતાં, પર્વતોની ઉંચાઈને લીધે વાતાવરણ એકદમ શાંત હતું અને હાથ પગને ઠારી દે, એવી શરદી પડતી હતી. તે જુવાન એવી કડક શરદીમાં આગળ વધ્યો અને કૈલાસ પર્વતના ઉંચામાં ઉંચા શિખરની ટોચે આવીને ઉભો રહ્યો. શિખર ઉપર ફરવાનો વિશાળ માર્ગ હતો. જગા રળિઆમણી હતી અહીં ઉભા રહી, પેલા તરૂણે ખીસામાંથી કોઇ ભેદી ચીજ બહાર કાઢી. એ ચીજની ઉપર એક ચામડાનું કવર હતું. કવર ચીરી નાંખીને તેણે અંદરથી એક ગોળાકાર દડા જેવી વસ્તુ બહાર કાઢી ! દડાને ઉપલે

છેડે એક કાળું ટપકું હતું. તેણે એ ભાગ સૂર્ય તરફ ધર્યો! થોડીજ વારમાં સરરરર કરતો, તે ગોળો ઉડયો અને ક્યાંક અદ્રશ્ય થઇ ગયો!

થોડીવારમાં સામેથી એક બીજો ઘોડેસવાર દોડતો આવતો જણાયો. થોડીવારમાં પેલો ઘોડેસવાર શિખર ઉપર આવી પહોંચ્યો. હવે બંને જણાએ પોતાના ઘોડા ત્યાં જ બાંધી દીધા અને તેઓ ધીમે રહીને પશ્ચિમ તરફને રસ્તે ઉતરીને, એક સપાટ ખીણમાં આવી પહોંચ્યા. ખીણની પાસે નાના નાના ડુંગરો આવેલા હતા. થોડે દૂર એક મોટી ખાઈ આવી રહી હતી.

પેલા નવા ઘોડેસવારે તેની પાસેથી બે બુરખા કાઢ્યા, અને તેમણે બંનેએ એકેક બુરખો પહેરી લીધો! બુરખો પહેર્યા પછી, પરસ્પર એક બીજાનો હાથ પકડીને, બંને તરૂણો આગળ વધ્યા! અહીંથી એક પ્રાણઘાતક ખાઈ શરૂ થતી હતી. ખાઇનો દેખાવ ગંભીર અને ભયાનક હતો.

ખાઇની ચારે બાજુએ હાડકાના ઢગલા પડ્યા હતા. કેટલેક સ્થળે કિનારે જીવતા પશુઓ અર્ધમૃતાવસ્થામાં તરફડીયા મારતા મૃત્યુકાળની ચીસો પાડી રહ્યા હતા! એટલામાં એક હરણ પુરવેગથી દોડતું ત્યાં ધસી આવતું હોય, એમ પેલા તરૂણોએ જોયું! હરણ ખાઈની પાસે આવી તેમાં પાણીનો ઘુંટડો ભરવા જાય છે, ત્યાં તો તે તમ્મર ખાઇને ધમ્મ કરતું ભોંય પર ઢળી પડયું!

બંને તરૂણો આ ભયાનક દેખાવ જોઇને આગળ વધ્યા. અહીં પેલી ખાઇ વધારે ભયાનક થતી હતી. ખાઇની બંને બાજુએ મોટી અને ઉંચી ભેખડો હતી. માત્ર એકજ સ્થળે સપાટ ભાગ હતો. પણ આ સપાટ ભાગનો વિસ્તાર ખૂબ મોટો હતો. અહીંથી ખાઇ પાર કરીને તે યુવાનોને સામી બાજુએ જવાનું હતું.

ખાઇ ઉપર પુલ બંધાય એવી સગવડ નહોતી. જમીન ખડકાળ હતી. પરંતુ ખાઇ ઉતરી જવાને માટે, અહીં બીજી એક ગોઠવણુ કરવામાં આવી હતી. ખાઇને આ પારથી પેલે પાર મજબુત ત્રણ દોરડા બાંધી લેવામાં આવ્યા હતા. દોરડા એવી રીતના હતા કે નીચેના દોરડા પર ઉભા રહી, ઉપલું દોરડું ઝાલીને ચાલી શકાતું હતું. બંને તરૂણોએ એ દોરડાની સહાયતાથી ખાઇ ઉપરનો માર્ગ કાપવા માંડ્યો. માર્ગ ખરે-ખરો ભયાનક હતો લગભગ અરધે સુધી જવામાં કાંઇ ખાસ મુશ્કેલી ન જણાઇ. તે પછીજ ખરેખરો ભયાનક દેખાવ આવ્યો. નીચે નજર જતાં આંખો ઠરીજતી હતી ! ખીણનું લીલું કાળું પાણી દેખાતું. માથા ઉપર વિશાળ આકાશ હતું !

પેલા નવા યુવાને ભય અને ચિંતાની લાગણી વચ્ચે ખાઈ પસાર કરી. અહીં એક ઝાડની મજબુત ડાળીએ, એ દોરડાંનો છેડો બાંધેલો હતો. અને ત્યાંથી બીજું દોરડું શરૂ થતું હતું. બીજા દોરડા પરથી પસાર થતાં તે યુવાનો એક ઉંડી બીહામણી ખાઇ ઉપર આવી પહોંચ્યા. નીચે ઘોર અંધકાર હતો. જમીન છે કે પાણી છે, તે પણ જણાતું ન હતું. પગ સરકી જાય કે દોરડું તૂટી જાય, તો મોત સિવાય હવે બીજો માર્ગ ન હતો. મોત મળે એ તો ઠીક, પણ એકે હાડકું સલામત રહે એમ ન હતું !

તે તરૂણો એ ભયંકર માર્ગ પસાર કરીને ખાઇને પેલે પાર જઈ પહોંચ્યા. અહીં એક સાધારણ ઉંચાઇનો ડુંગર હતો. ડુંગરની સાથે પત્થરના પગથીઆ બાંધેલા હતા. લગભગ પચાસેક પગથીઆ ચઢીને, ઉપર ગયા પછી, ત્યાં એક પત્થરની બાંધેલી જંગી મહેલાત આવતી હતી. પગથીઆની પાસે મહાદેવની નાની દહેરી હતી.

પેલા આંગતુક તરૂણે તેના સાથીદારને પ્રશ્ન કર્યો: " અહીંથી રતનમહેલમાં કેવીરીતે જઇ શકાશે. માર્ગ તો કાંઇ જણાતો નથી."

તે જુવાન જરાક હસ્યો અને બોલ્યો: "મહાશય ! ઉતાવળા ન થાઓ. સમય આવે બધીવાત સમજી શકશો. તમે જે મહાદેવનું મંદિર જુઓ છો, તેજ મંદિર તમને રતનમહેલમાં જવાનો માર્ગ ખુલ્લો કરી આપશે." એમ કહી તે તરૂણે મંદિરની દિવાલ ઉપરની એક ચાંપ દબાવી. તરતજ મહાદેવની મૂર્તિ અદ્ધર ઉંચ કાંઇ ગઇ અને અંદર જવાની એક સીડી જણાઇ ! બંને જુવાનો સીડી ઉપરથી નીચે ઉતર્યા.

દસેક પગથીઆ ગયા પછી, ત્યાં એક લીફ્ટ જણાઇ. બંને તરૂણો લીફ્ટમાં બેસીને લગભગ અરધોએક માઇલ નીચે ભોંયરામાં ઉતરી ગયા. માર્ગમાં ઘોર અંધકાર છવાએલો હતો. પણ હવે જે સ્થળે પેલા જુવાનો આવીને ઉભા રહ્યા હતા, ત્યાં પુષ્કળ અજવાળું, તડકો અને બહારની ચોકખી હવા આવતાં હતાં.

અહીં નાનો સરખો પણ રળિઆમણો બાગ હતો અને તેની ચારે બાજુએ નાનકડી ખુરસીઓ ગોઠવવામાં આવી હતી. તે જુવાનો ખુરસી ઉપર બેઠા અને કોઇક ગૃહસ્થના આવવાની રાહ જોવા લાગ્યાં.

એટલામાં તેઓ જયાં બેઠા હતા, તે ખુરસીની પાસેનુંજ એક ફુલનું કુંડું આપોઆપ દૂર ખસી ગયું ! અને ત્યાં મુકેલી સીડી વાટે એક ગૃહસ્થ નીચેલા ભોંયરામાંથી ઉપર ચઢી આવ્યો. આ ગૃહસ્થનો દેખાવ જરા વિચિત્ર હતો, તે ગોરો અને સુંદર હતો, પણ તેની આંખો ઉગ્ર અને બિહામણી હતી, તેનું શરીર નક્કર અને મજ-

ખુત હતું. તેના નેત્રોમાંથી અગ્નિના તણખા ઝરતા. તણખે તણખે આગ વરસતી આગની જ્વાળાએ જ્વાળાએ સોલા ઉઠતા.

તે ગૃહસ્થનું નામ પ્રોફેસર શીવમૂર્તિ હતું ! પેલા જુવાને નવાગત તરૂણને પ્રોફેસર સાહેબનો પરિચય આપતા કહ્યું: "જુઓ, આ પ્રોફેસર શીવમૂર્તિ છે. શીવમૂર્તિએ જગતમાં ઉલ્કાપાત મચાવે, સંસારને થંભાવી દે, એવી એવી શોધો કરી છે. પ્રોફેસર સાહેબનો દાવો છે કે તેમની આ છેલ્લી શોધથી જગતના હથિયારો નકામા થઇ જશે, તોપો અને તલવારોની શકિત હણાઇ જશે. અને આ સિદ્ધિ મેળવનારો માણસ, જગતમાં એક ચક્રે રાજ ચલાવશે."

તે નવીન તરૂણે શીવમૂર્તિને ઉદ્દેશીને કહ્યું: "પ્રોફેસર શીવમૂર્તિ ! મને મારા મિત્ર નરેન્દ્ર મોહન તરફથી એમ કહેવામાં આવ્યું છે, કે તમને તમારી નવી શોધને અમલમાં મુકવાને માટે મોટી રકમની જરૂર છે. મારા મિત્ર નરેન્દ્રની સૂચના ઉપરથી હું તમારી મુલાકાત લેવા અહીં આવ્યો છું. જો તમારી શોધની તમે મને ખાતરી કરાવી શકો, તો હું તમને જોઈતા પૈસા અને જોઇતા સાહિત્યો પુરા પાડવા તૈયાર છું."

પ્રોફેસર શીવમૂર્તિએ સહજ હાસ્ય કરતા કહ્યું: "તમારા અનુગ્રહ માટે હું તમારો આભારી છું. મારી શોધ હું તમને ખુલ્લા દીલથી બતાવી દેવાને કબુલ થાઉં છું. તમે મારી લેબોરેટરીમાં આવશો, તો મારી સઘળી મશીનરીઓ હું તમારી આગળ ખુલ્લા સ્વરૂપમાં બતાવી દઇશ અને મેં જે મહાન શોધ કરી છે, તેના પણ સઘળા ભેદો હું તમારી આગળ ખુલ્લા કરી નાંખીશ."

પ્રોફેસર શીવમૂર્તિ એટલું કહીને ઉઠ્યા અને તેમણે પોતાની નજીકના એક કુંડાની પાસે મૂકેલા એક સ્ટેન્ડની ચાંપ દબાવી. તરત જ તે સ્ટેન્ડ બાજુએ ખસી ગયું અને અંદર ઉતરવાનો ભોંયરાનો માર્ગ ખુલ્લો થયો. શીવમૂર્તિ, અને પેલા બંને જુવાનો ભોંયરામાં ઉતર્યા. અહીં વિશાળ ચોગાન હતું. ચોગાનમાં સ્વચ્છ હવા અને પ્રકાશ ધોધમાર વહી રહ્યા હતા.

ચોગાનમાં વચ્ચોવચ્ચ એક યંત્ર મૂકેલું હતું. આ યંત્રની એક નળી, ઉપર લઈ જવામાં આવી હતી અને તેને એક ઝાડ ઉપર લાંબો વાંસડો ઉભો કરીને રેડીયોના વાયરની માફક ટાંગવામાં આવી હતી. આ નળીને મથાળે મૂકેલી ટયુબના મોઢા દ્વારા ઉપરના ગરમી, પ્રકાશ અને હવા નીચેના ભોંયરામાં યાંત્રિક ગોઠવણોથી ખેંચાઇ જતા હતા.

પેલો નવો જુવાન ભોંયરાની આ અદ્ભૂત રચના જોઇને થંભી જ ગયો. એટલામાં શીવમૂર્તિએ તેનું ધ્યાન એક કાચના અખંડ પડદા ઉપર ખેંચ્યું. આ પડદો એક ઇલેક્ટ્રીક મશીન સાથે જોડેલો હતો અને તેમાંથી એક વાયર બહાર કાઢીને તે જમીનની સપાટી સુધી લઇ જવામાં આવ્યો હતો. સમુદ્રમાં દોડતી સબમરીનોમાં, સમુદ્રની સપાટી ઉપર થતી હિલચાલ પારખવાના યંત્રો હોય છે, તેવું જ આ યંત્ર હતું.

વાયરના છેડા ઉપર છાંયાગ્રાહક યંત્ર હતું. બહાર જે કાંઇ બનાવ બનતો હતો, તેની છાંયા તરત જ એ યંત્રમાં ઝડપાઈ જતી અને તેની પ્રતિછાંયા પેલા કાચના પડદા ઉપર પડતી. યંત્ર ચાલુ કરતાં જ બહારની સપાટી ઉપર દોડતા વનપશુઓ, ઉડતા પંખીઓ, હવાની લહેરોથી લહેરાતા ઝાડો,-વગેરે દેખાવો કાચના પડદા ઉપર જણાવા લાગ્યા. શીવમુર્તિ

બોલ્યો: "મારા જીગરજાન દોસ્ત! આ બે યંત્રોની રચના તમે જોઇ છે. આ યંત્રો તો તદન સરળ છે અને ગમે તે વિદ્યુત વિશારદ તે સહેલાઇથી બનાવી શકે છે. હવે હું તમને અગ્નિયંત્રની પાસે લઇ જાઉ છું. આ મારા જીવનની મહાન અને ભયંકરમાં ભયંકર શોધ છે. આ શોધ જેના હાથમાં જશે, તે સદાને માટે આ પૃથ્વી ઉપરનો યમદેવ બની જશે, જગત તેના ચરણમાં પડશે અને રાજામહારાજાઓના તાજ તેની પદરજ ચાટતા બની જશે"

થોડીવાર રહીને શીવમૂર્તિએ વળી બોલવા માંડયું: "જુઓ, આ મારા યંત્રનો પહેલો ભાગ છે." એમ કહી તેણે એક બટન દબાવ્યું. વિજળીનો દીવો કરવા, જેવું બટન દબાવીએ છીએ, તેવું જ આ બટન હતું. બટન દબાવતાં જ મશીન ચાલુ થયું. મશીનનો અવાજ બહુ જ થંડો અને ધીમો હતો, પરંતુ તેના ધડધડાટથી આખું ભોંયરૂં ધ્રુજી જતું હતું,

શીવમૂર્તિ બોલ્યા: "આફ્રિકાના સહરાના રણમાં કીડોંગ નામનું સરોવર છે. આ સરોવરમાંથી નિરંતર ઝેરીગ્યાસ નીકળ્યા કરે છે અને તેથી જે પશુપક્ષીઓ એ સરોવરને કિનારે જાય છે, તે તરતજ ઢગલો થઇને નીચે ઢળી પડે છે. હું જ્યારે પહેલ વહેલો આફ્રિકે ગયો, ત્યારે મારા અંગ્રેજ મિત્ર મેકસવેલે મને આ ભયંકર સ્થાનની વાત કહી. આ વખતે હું પ્રાણાયામ કરતો હતો અને અરધો કલાક સુધી શ્વાસોચ્છાસની ક્રિયા થંભાવી દઇ શકતો. મેં પ્રાણનો અવરોધ કરીને, કીડોંગની મુલાકાત લીધી. મારી તપાસમાં મને માલમ પડયું, કે જમીનમાં અતિ નીચે છેક ઉંડાઇએ રાક્ષસી ઉષ્ણુતા છે. આ ઉષ્ણુતા સાથે

કેટલાક ગ્યાસ ભેળાઇને, તેની હવા સરોવર દ્વારા ઉપર આવે છે. મેં મારી પાસેના રબરના ફુગામાં તળાવ ઉપરની હવા ભરી લીધી."

"પણ એ હવા એ તમારા ઉપર કાંઇ અસર ન કરી?" તે જુવાને પૂછ્યું.

"મારા ઉપર અસર ક્યાંથી કરી શકે? મેં તમને હમણાં જ કહી દીધું ને, કે મેં પ્રાણાયામથી મારી શ્વાસોચ્છ્વાસની ક્રિયાનો અવરોધ કરી નાખ્યો હતો! હવે મેં જે હવા લીધી, તેનું ઘેરે આવીને પ્રથકકરણ કરી નાંખ્યું, એ ક્રિયામાં મને માલમ પડયું, કે એ જમીનમાં સોમલના અને ત્રાંબાના તત્વો હતા. તે સાથેજ જમીનના છેક તળીએથી ઉષ્ણ ગ્યાસનો પ્રવાહ ત્યાં વહેતો હતો. આ ઉષ્ણતાથી પેલા તત્વો વાયુરૂપે બની જતા હતા અને તળાવના પાણીના બાજુએ આવેલા ખડકોમાંથી તે બહાર નીકળતા. કોઇ માણસ કે પશુપંખી તળાવને તીરે જઇ પહોંચે, તો તરતજ પેલો ગ્યાસ તેના શ્વાસમાં જતો!"

"ગ્યાસ શ્વાસમાં ગયા પછી અંદર શી વિક્રિયા થતી હતી, તે આપે શોધી કાઢ્યું હતું?"

"હા! એ તો મારી મૂળ નેમ હતી. જો તે ન શોધી કાઢ્યું હોત, તો મારી આજની મહેનત કદાપિ પણ સફળ ન જ થાત! આ હવા અથવા ગ્યાસ એટલી બધી ગરમ હતી, કે તે શ્વાસમાં જતાંજ શરીરમાંનું બધું પાણી શોષાઇ જતું અને માણસ વિજળીનો ઝાટકો લાગ્યો હોય, તેના કરતા પણ દસગણી ઝડપે. લોહી જામી જવાથી મરી જતો!"

થોડીવાર વિશ્રાંતી લઇ પ્રોફેસર શીવમુર્તિ આગળ બોલ્યા: "આ રીતે મેં એ ઝેરી ગ્યાસનું મુળ શોધી કાઢ્યું. હવે એજ પ્રયોગ મેં અહીં આવીને કરવા માંડયો. મને તેમાં સફળતા મળી. એટલે

તરતજ મેં મોટા પ્રમાણમાં આ ગ્યાસ તૈયાર કરવા માંડયો અને તેને નામ આપ્યું "મૃત્યુ પ્રવાહ"

મારી મૃત્યુ પ્રવાહ બનાવવાની રીત જરા જુદી છે. મારી પરીક્ષામા એમ સાબીત થયું છે, કે સૂર્ય પ્રકાશમાં પ્રચંડ ગરમી અને ઉષ્ણુતા છે. જો કે એ ગરમી અને ઉષ્ણુતા પ્રકાશમાં છુટા છુટા વેરાએલાં છે અને તેથી તેનો જોઇએ તેવો ઉપયોગ થઇ શકતો નથી. તમે "આગીયો કાચ" તો જોયો હશે, એ કાચમાં થઇને સૂર્ય કિરણોને કોઇ ચોક્કસ જગા ઉપર પાડો, તો રૂ કે કાગળ બળી જાય છે. બોલો વારૂં, એમ શા માટે બનતું હશે?"

"હું ધારૂં છું કે એથી સૂર્યના કિરણોમાં રહેલી ઉષ્ણુતાનું એકીકરણ થાય છે, અને તેથી જ એમ બને છે."

શીવમૂર્તિ બોલ્યા: "તમારૂં અનુમાન તદન સાચું છે! જેમ કાચ, સૂર્ય કિરણોની ઉષ્ણુતાનું સામાન્ય એકીકરણ કરે છે, તેજ પ્રમાણે હું યંત્રદ્વારા સૂર્ય કિરણોની ઉષ્ણુતાનું એકીકરણ કરૂં છું. મારા યંત્ર નંબર એકની એક ટયુબ છેક ઉંચે લઇ જવામાં આવી છે. એને છેડે ઉષ્ણુતાગ્રાહક યંત્ર છે, તે દ્વારા સૂર્યપ્રકાશમાંની ઉષ્ણુતા કેન્દ્રિત થઇને, નીચે વહી આવે છે."

શીવમૂર્તિ હવે તેના મશીન પાસે ગયા તેમણે મશીનના શીરો ભાગે વાયરથી ઘેરાયલી, પારદર્શક કાચની એક બરણી બતાવી. આ બરણીમાં પેલી એકઠી કરી લીધેલી ઉષ્ણુતા હતી. ઉષ્ણુતાને બધે બરણીનો રંગ અંદર કોઇ લાલરંગી પ્રવાહી ભર્યું હોય, એવો જણાતો હતો.

પ્રોફેસર સાહેબે એ બરણીથી શરૂ થતો તાર બતાવ્યો અને કહ્યું, "જુઓ ભાઇ! અહીં એકત્રીત કરેલી ઉષ્ણુતા આ તારવાટે યંત્ર નંબર

બીજામાં વહે છે. અહીં શીશો ભાગે મુકેલી બરણીમાં સોમલ અને તાંબાનો તથા બીજી ચોક્કસ રાસાયનીક ચીજોને ગ્યાસ છે. આ ગ્યાસ સાથે પેલી સંગ્રહેલી ઉષ્ણુતાનો સંયોગ થાય છે, એટલે આ ભયાનક મૃત્યુપ્રવાહ તૈયાર થાય છે..."

"...આ મૃત્યુ પ્રવાહ હવે ત્રીજા મશીનમાં લઇ જવામાં આવે છે, અને ત્યાં તે જે પાત્રમાં ભરવો હોય, તે પાત્રમાં ભરાય છે. આઠ આવના તમે જે ખીણુ જોઇ છે, તે ખીણુમાં મેં વાયર દ્વારા આજ પ્રવાહ વહેતો મુકી દીધો છે આથી જ એ ખીણુ પાસેથી પસાર થનારા પ્રાણીઓ આ પ્રવાહનો ભોગ થઇને નીચે તૂટી પડીને, મરણુ પામે છે. તમે ધારો તો આ પ્રવાહને નાના નાના રબરના પોલા બોલમાં ભરી શકો, તમે ધારો તો તેને રિવોલ્વરમાં ભરી શકો. અને તમે ધારો તો એનો મશીનગનમાં પણ ઉપયોગ કરી શકો."

"તમારી છેલ્લી વાત મારા સમજવામાં આવતી નથી. એનો ઉપયોગ કેવીરીતે થઇશકે, એ વળી હું જરા વિસ્તાર પુર્વક સમજવા માગું છું."

શીત્રમૂર્તિ સહેજ હસ્યો અને બોલ્યો : "હા સાંભળો ! જુઓ. તમે એક નાનો રબરનો બોલ, કાચની શીશી કે એવોજ કોઇ પદાર્થ લઇ શકો છો. પછી તમે મૃત્યુપ્રવાહને તેમાં ભરો અને શીશીનું મોઢું બંધ કરો. આ પછી તમારે જેના ઉપર આ પ્રવાહનો ઉપયોગ કરવો હોય, તેના ઓરડામાં એ શીશી મૂકી આવો. બરાબર અરધી સૈકન્ડમાંજ ઉષ્ણુતાથી આ શીશી ફાટશે અને તેમાંથી નીકળેલા ગ્યાસથી અરધી સેકન્ડમાંજ આખા ઓરડાની હવા દુષિત બની જશે. એ હવા જેના શ્વાસમાં જશે, તે પ્રાણી તરફડીયા ખાતું તરતજ નીચે તૂટી પડશે..."

"...હવે તમે એનો બીજો ઉપયોગ રિવોલ્વરમાં પણ કરી શકો છો. આ પ્રકારનો ઉપયોગ કરવા માટે સ્પેશિઅલ રિવોલ્વર બનાવવી પડે છે. એ રિવોલ્વરમાં વચ્ચે એક ટાંકી હોય છે. એ ટાંકીમાં ગ્યાસ ભરવામાં આવે છે. તમે ઘોડો પાડશો, કે ગોળીની માફકજ રિવોલ્વરમાંથી ગ્યાસનો પ્રવાહ છુટશે અને તે જે માણસ ઉપર પડશે, તે માણસ વિજળીનો આંચકો લાગે તેથીપણ દસગણી ઝડપે નીચે તૂટી પડશે..."

"...તમે એનો ઉપયોગ તોપ, મશીનગનો કે બંબાની સુંઢ વડે પણ કરી શકો છો. તોપ મશીનગન કે બંબાની સુંઢ વડે પ્રવાહનો સામટો મારો કરવાથી, તમે શત્રુના આખા સૈન્યનો સંહાર કરી શકો છો. તે સાથે ગામ કે શહેર ઉપર આ પ્રવાહ છોડતાં જ તેને શનીની પનોતી બેઠી હોય, તેવો ભયંકર દેખાવ તમે જોઇ શકશો.

"હું એનો પણ વાસ્તવીક ખ્યાલ માંગું છું"

"હા સાંભળો! તમે એ પ્રવાહ ગામ કે શહેર ઉપર વિમાનમાંથી કે બંબાની સુંઢ વડે યા તો તોપ વડે છોડી શકો છો, તમે પ્રવાહ છોડયો., કે તરત જ ત્યાંનો માનવ સમાજ નાશ પામશે, તે સાથે જ ત્યાંની મિલ્કતો સળગી જશે, ઘરો બંગલા વિગેરેમાં જે જે ચીજો ધાતુની બનેલી હશે, તે ચીજો તીવ્ર ઉષ્ણતાને લીધે ઓગળી જઇને રસ બનીને ઠરી જશે અને ઘરોમાંનું લાકડું, કપડાં, કાગળો એ પદાર્થો આગીયો કાચ આગ લગાડે તેમ, સળગી ઉઠશે. આ બધું માત્ર બે જ મિનિટમાં બની જશે"

"વારું, આ બધું કરવાને માટે કેટલો ગ્યાસ જોઇએ તેનું તમે કંઇ પ્રમાણ ઠરાવ્યું હશેને! શું ગમે એટલો થોડો ગ્યાસ ધારો એટલી ભયાનક ખુવારી કરી શકે છે!"

"નહિ, એમ ન બની શકે; એને માટે ચોક્કસ પ્રમાણતો હોવું જ જોઇએ. મેં એ પ્રમાણ કાઢ્યું છે, કે એક તોલો ગ્યાસ આસરે સાડીચારસો માણસનો નાશ કરી શકે છે. તેજ પ્રમાણે ત્રણ માઇલના વિસ્તારવાળા ગામનો નાશ કરવા માટે બે તોલા ગ્યાસની જરૂર રહે છે. આ મારૂં પ્રમાણ છે."

પેલા તરૂણે આ સાંભળીને ક્ષણકાળ માટે પોતાની આંખો મીંચી લીધી. જરાવાર થોભીને એ યુવાને પ્રશ્ન કર્યો: "પણ એ ગ્યાસથી આપણા પોતાના જ માણસ કેવી રીતે બચી જઈ શકે? એ માટે તમે કંઇક માર્ગો યોજ્યા હશેને?"

"હાસ્તો! એ માર્ગો પણ મેં યોજ્યા તો છે, છતાં એમાં અપૂર્ણતા છે. મૃત્યુ પ્રવાહ શ્વાસમાં ગયા પછી, કે તેનો શરીરે સ્પર્શ થયા પછી, તો બચવાનો કશો જ માર્ગ નથી. માત્ર એનો એકજ ઉપાય છે અને તે સંરક્ષક બુરખાનો છે. મૃત્યુ પ્રવાહથી બચવાને માટે સંરક્ષક વસ્ત્રો તૈયાર કર્યા છે. આ વસ્ત્રોને લીધે આ પ્રવાહ શરીરને કે શ્વાસને સ્પર્શ કરી શકતો નથી અને તેટલા પુરતું જ આપણું સંરક્ષણ થાય છે."

"હવે આ શોધ માટે તમને પૈસાની શી જરૂર પડી છે?"

હા, એ વસ્તુ મારે સૌથી પહેલાં તમને નિવેદન કરી દેવાની જરૂર છે. જુઓ, બીજા પ્રોફેસરો પોતે જે કાંઇ શોધ કરે છે, તે શોધને તેઓ જાહેરમાં વેચી દે છે અને તેથી લાખો રૂપીઆ મેળવે છે. હું મારી આ શોધ જાહેરમાં વેચી દઇ શકું તેમ નથી. આથી પ્રથમ તો મને મારા ગુજરાન માટે અને મોજમજાહ માટે દર મહિને આઠ દસ હજાર રૂપીઆ જોઇએ, તેજ પ્રમાણે સોમલ ઇત્યાદિ પદાર્થોની ખરીદી માટે તથા એ ખરીદી છુપી કરાવવી પડતી હોવાથી આડે

હાથે કેટલાક પૈસા લાંચીયાઓને પણ ધીરવા પડે છે. તે માટે માસિક પાંચેક હજાર જોઇએ છે, એટલે પંદરેક હજારનો મને માસિક ખર્ચ આવે છે."

આમ વાતચીત થાય છે, એટલામાં પેલા કાચના અખંડ પડદા સાથે ફીટ કરેલી ઘંટડી એકદમ વાગવા લાગી! પ્રોફેસર શીવમૂર્તિની અને બધાની નજર પેલા પડદા તરફ ખેંચાઇ. પડદા ઉપરની છાંયા એમ બતાવી રહી હતી, કે બહાર લગભગ પાંચેક સો માણસોનું સૈન્ય આ બાજુએ કુચ કરતું આવે છે. સૈન્યને મોખરે એક ભેદી વ્યકિત જણાઇ શીવમૂર્તિ એ ભેદી વ્યકિતને જોઇ જરાક ખંચકાયો. તે બોલ્યો: "હું ધારૂં છું કે ડિટેકટીવ નરહરિ સૈનિકોને લઇને આ બાજુએ કુચ કરીને આવે છે."

આગંતુક જુવાન બોલ્યો: "નરહરિ આવે એવો સંભવ નથી. હમણાં જે છેલ્લો ભયાનક અત્યાચાર બન્યો અને એની લેબોરેટરી તારાજ બની ગઇ, તેમાં એને ભારે હાની વેઠવી પડી છે અને તેથી એ માંદો પડયો છે. તે મહેતાબગંજના સરકારી દવાખાનામાં પડયો છે."

શીવમૂર્તિ બોલ્યો: "તમે એ બેને નથા ઓળખતા. એ માયા અને નરહરિ બંને, આખી દુનિયાનો ઉતાર છે! કાંઇ નહિ ને કાંઇ, નવું તૂત ઉભું કરતા જ ફરે એવા નંગ છે. લેબોરેટરી સળગી જવાથી માંદા થઇ જાય, એવા એ મુલાયમ મનવાળા તો નથી જ! હરકત નહિ. હું હમણાં જ એ બાબતની પણ તપાસ કરૂં છું"

શીવમૂર્તિએ ત્યાંનો ટેલીફોન ચાલુ કર્યો: "વિશ્વાસબાબુ છે કે?"

સામેથી જવાબ મળ્યો અને તરત જ વાતચીત શરૂ થઇ ગઇ: "ફરમાવો સાહેબ, શું હુકમ છે?"

"પેલા નરહરિના શું સમાચાર છે, કાંઈ જાણો છો કે?"

"હા! હમણાંજ એના સંબંધીની માહિતી મળે છે, ગઇ કાલ સુધી તો એવી ખબરો બહાર આવી હતી, કે એ માંદો છે અને હોસ્પિટલમાં પડયો છે, પણ આજે સાંભળવામાં આવ્યું છે કે એ વાત ખોટી છે અને તે પાંચસો માણસોના સૈન્ય સાથે, કોઇ નહિ જણાએલી જગાએ ઉપડી ગયો છે. કયાં ગયો છે, તે જણાયું નથી અને પોલીસખાતુ પણ એટલી જ ચુપકીદી જાળવી રહ્યું છે."

"તો પછી એ દવાખાનામાં નથી, એ વાત તમે કેવી રીતે જાણી શકયા?"

"નરહરિ દવાખાનામાં પડયો છે, એવું મેં સાંભળ્યું; તેજ ક્ષણે મને વહેમ પડયો. હું ચોક્કસ તપાસ કરવા દવાખાને ગયો હતો અને ત્યાં તે મારી તપાસમાં મને જણાયો નહિ. આજે માયાની હિલચાલ ઉપર મેં બારીક દેખરેખ રાખી હતી, તેની હિલચાલ ઉપરથી મને માલમ પડયું છે, કે તે અને નરહરિ બંને કોઇ અજાણ્યા સ્થાને કુચ કરી ગયા છે."

"તેઓ કયાં જાય છે, તેનો કશો પત્તો મળ્યો છે કે!"

"નહિ, તેને લગતી તપાસ ચાલુ છે અને કાંઇપણ ચોક્કસ સમાચારો મળી આવતાં તરત જ તેની આપને જાણ કરી દેવામાં આવશે."

શીરમૂર્તિ ફોન ઉપર વાતચીત કરી રહ્યો હતો, પણ તે સાથેજ તેનું લક્ષ પેલા કાચના અખંડ પડદા ઉપર પણ હતું. તે નરહરિની અને તેની સાથેના સૈન્યની પ્રવૃત્તિ અવલોકી રહ્યો હતો. નરહરિની કુચ અટકી પડી હતી. તે આગળ વધતો નહતો. પણ અહીંના તલાવડી નામના ગામની નજીકમાંજ પોતાનો પડાવ નાંખીને પડયો હતો.

તેની સાથેના માણસો ઝાડો નીચે વીખેરાએલી સ્થિતિમાં ગમે ત્યાં બેઠા હતા. નરહરિ પણ એક સ્થળે બેઠેલો હોય, એમ જણાતું હતું. આ દૃશ્ય જોઇ, શીવમૂર્તિ સહેજ ઉશ્કેરાયો. શીવમૂર્તિ પેલા નવા યુવાનને ઉદ્દેશીને બોલ્યો: "મને લાગે છે, કે મારી ટોળીનો કોઇ માણસ ફૂટી ગયો છે અને તેણે નરહરિને ખબર આપી હોવી જોઇએ, કે મેં આ નવી શોધ કરી છે. આથી મારી આ શોધની પરીક્ષા કરવાનેજ નરહરિ અહીં આવી પહોંચ્યો હોવો જોઇએ. હરકત નહિ. જે હશે, તેને આ વખતે આ બંદા બરાબર જવાબ આપશે !" શીવમૂર્તિ છેલ્લું વાક્ય બોલતા બોલતા પડદા સામે ગંભીરતા અને સ્થીરતાથી જોઇ રહ્યો.

તલાવડી ગામ એક નાનું સરખું ગામડું હતું. લગભગ પાંચેક સો માણસની વસ્તી હતી. દરેકનો ધંધો ઘણે ભાગે ખેતી અને મજુરીનો હતો. શીવમૂર્તિને નવાઇ જેવુ એ લાગ્યું, કે ગામમાં લશ્કર આવ્યું હોવા છતાં, એકે ગ્રામવાસી લશ્કરને જોવા નીકળ્યો નહતો. નતો ગામમાં બીજી કંઇ હીલચાલ હતી. ગામ કેવળ શૂન્યસમુ ભાસતું હતું.

શીવમૂર્તિએ પેલા તરૂણને ઉદ્દેશીને કહ્યું, "એક રીતે આ સારો મોકો આવ્યો છે. મારી શોધ કેટલી કાર્યસાધક છે, તે તપાસી જોવાની પણ તમને હમણાજ તક મળશે, હું ધારૂં છું, અત્યારેજ આપણી ગ્યાસની ટયુબો ત્યાં પહોંચી જવી જોઇએ અને નરહરિ અને તેના સાથેના માણસોનો નીકાલ લાવી દેવો જોઇએ.

તે જુવાન બોલ્યો: "હું પણ એમજ કહું છું."

તરતજ શીવમૂર્તિએ તૈયારી કરવા માંડી. તેણે એક પચીસ પાઉન્ડ પ્રવાહ ભરી શકાય, એવી કાચની બરણી લીધી અને તેમાં

પ્રવાહ ભરી દીધો. તલાવડી ગામ કૈલાસ પર્વતની પેલી બાજુએ આવેલું હતું. ત્યાં જવા માટે રસ્તામાં ખાઇ કે એવું કાંઇ નહતું. પરંતુ ટેકરી, ઝાંડી અને એવીજ રસ્તાની મુશ્કેલી તો ઉભીજ હતી.

પણ આ મુશ્કેલીઓને પહોંચી વળવા શીવમૂર્તિએ બે ટેંક ગાડીઓ મંગાવી રાખી હતી. પેલા બે જુવાનો અને શીવમૂર્તિ ટેંકમાં બેઠા અને અને ટેંક દોડી આસરે દોઢેક માઇલનો રસ્તો પુરો કરી, ટેંક એક તળાવની પાસે આવીને અટકી. તળાવની પેલી મેર ત્રણેક માઇલને અંતરે તલાવડી ગામ આવેલું હતું ગ્રામવાસીઓની શૂન્યતા કે નરહરિના સૈન્યની પ્રવૃત્તિ કાંઈ ખુલ્લી આંખે દેખી શકાતું ન હતું. માત્ર છાંયા—ગ્રાહકયંત્ર વડે સૈન્યની હિલચાલ જાણી શકાતી હતી. સૈન્યની હિલચાલમાં ફક્ત એટલું જ દેખાતું હતું; કે સૈનિકો એકાં સાથે હવે ચોક્કસ પ્રકારની હિલચાલ કરતા હતા અને પાછા આવીને પોતાને સ્થાને બેસી જતા.

શીવમૂર્તિ શાંતિથી ગંભીરતાથી પણ કાંઇક બેચેનપણાની લાગણીથી આખો દેખાવ જોઇ રહ્યો! તે જુવાને પૂછ્યું: "આપના ચિત્તમાં આજે કાંઇક અસ્વસ્થતા જેવું કેમ લાગે છે? શું તમે માણસોને મારી નાંખતા ડરો છો? દયા આવે છે કે ભય લાગે છે?"

શીવમૂર્તિએ થોડી મિનિટો સુધી કાંઇ જવાબ વાળ્યો નહિ. જરા વાર રહી તે બોલ્યો: "ખરેખર, આવા નિર્દોષ માણસો ઉપર હાથ ઉપાડતા મને એક રીતે દીલગીરી તો થાય જ છે. મારો શિકાર નરહરિ અને માયા છે, એને બદલે મારે આ બીજા પાંચસો માણસોનો ઘાણ કાઢી નાંખવો પડે છે, એ ભારે દુઃખજનક ઘટના છે. પણ એમાં મારો કશો દોષ નથી! મારા શત્રુની સાથે જે કોઇ તેને સહાયતા

કરવા આવે છે, તે બધા મારા શત્રુઓ જ છે; તેનો નાશ કરવો પડે, એમાં મારો શું દોષ?"

તે બંને જુવાનો અને શીવમૂર્તિ તરતજ ચોક્કસ સ્થળે એક ઝાડ ઉપર ચડી ગયા. શીવમૂર્તિએ એક ટયુબ દબાવી. તરતજ તેમાંથી લાલલીલા પ્રકાશનો એક ભયાનક ધીખનો પ્રવાહ, પ્રકાશથી પણ વધારે ઝડપે, સરરર કરતો આગળ ધસ્યો!

ઓહ! અને તરતજ ઉલ્કાપાત મચી ગયો. મોત સદેહે જમીન ઉપર ઉતરી આવ્યું હોય તેમ ચારે બાજુએ ધમસાણ મચી રહ્યું. માર્ગના લીલા ઝાડો સુકાઇ ગયા અને સળગી ઉઠયા! માર્ગ ભડકાઓથી અને જવાળાઓથી ભરાઇ ગયો અને તરતજ તળાવડી ગામ તેના પાદરે પડેલા નરહરિના પાંચસો સૈનિકો સાથે સળગી ઉઠયું!

ગામના નાના ઝુંપડાઓ, માટીના ઘરો, ખેડુતોએ વાડીમાં સીંચી રાખેલી ઘાંસની ગંજીઓ, તેમનું રાચરચીલું; બધું જાણે જાદુઇ ખેલ થતો હોય યા તો દારૂખાનું સળગતું હોય તેમ, સળગી ઉઠયું! થોડીજ વારમાં સુખ અને આનંદની માતૃભૂમિ રૂપે ગણાતું ગોમતીપુરનું એક આદર્શ ગામડું સળગતી લંકાના રૂપમાં ફેરવાઇ ગયું!

થોડીવાર રહી પેલા જુવાને શીવમૂર્તિને પૂછ્યું: "હવે આપણે ગામમાં પ્રવેશ કરીશું, તો ત્યાં આપણને શું જોવા મળશે?"

"સળગતું ગામ, પ્રવાહી થએલી ધાતુઓના ઠરી ગએલા ગઠ્ઠાઓ અને માણસો તથા પશુઓના અરધબળેલાં શરીરો અને હાડકાં!"

શીવમૂર્તિ અને પેલા બંને જુવાનો પોતાની ભયાનક કાર્યવાહીનું પરિણામ જોવાને ઉમળકાભેર અંદર ધસ્યા! ગામ નિર્જન હતું. ઘરો સળગી રહ્યા હતા. અને બળતી વસ્તુઓની દુર્ગંધ સર્વત્ર પ્રસરી રહી

હતી. પણ એક મોટી આશ્ચર્યની ઘટના બની હતી! આખા ગામમાં ન એક માણુસનું શબ હતું. ન એક હાડકું પડેલું હતું. ન મરણ પામેલા માણુસોની કશી નિશાની હતી! ન ઢોરઢાંખરના મરણ પામેલા શબો દેખાતા હતા! હા, પણ સ્થળે સ્થળે મરણ પામેલા પક્ષીઓ પડેલા હતાં! શીવમૂર્તિ કાંઇ સમજી ન શકયા શું મૃત્યુપ્રવાહે મનુષ્યોના હાડમાંસને પણ સળગાવીને ભસ્મ બનાવી દીધા હશે? શું મૃત્યુ પ્રવાહમાં હાડમાંસને પણ ભસ્મ બનાવી દેવાની તાકાત હશે? શું નરહરિએ કાંઇ દગો કર્યો હશે અને તે પોતાને આબાદ થપ્પડ લગાવી ગયો હશે? કેમ કહી શકાય? પ્રોફેસર પોતાના સવાલોના જવાબો વાળી શકયા નહિ અને તેમની ટેંકગાડી તેમના નિવાસ સ્થાન તરફ પાછી ફરી!

પ્રો. શિવમૂર્તિ પોતાની ઑફિસમાં આવીને બેઠા. અને આજનો આ ભયાનક પ્રસંગ, કે જે તેમની જ બહાદુરીનું પરિણામ હતું, તેની ગંભીરતાથી તપાસ કરવા લાગ્યા! મૃત્યુપ્રવાહ કયા કયા ભયાનક રસાયણોથી બન્યો છે અને તેનું કેવું ભયંકર પરિણામ આવે છે, તેની પ્રોફેસર સાહેબને માહિતી હતી. પરંતુ તેમની માહિતી પ્રમાણે આ પ્રવાહ હાડકાઓને ઓગાળી અથવા બાળી શકતો નહતો. તેણે તળાવડીની ભૂમિ ઉપર આજ કારણથી હાડકાઓની શોધ કરી હતી, પણ એકે અસ્થિ તેને મળી શકયું નહતું.

શીવમૂર્તિએ અત્યારે જ એ પ્રશ્ન ઉકેલી નાખવાનો નિશ્ચય કરી નાંખ્યો અને તે એ નિશ્ચયને પરિણામે તરત જ કાર્ય કરવા મંડી ગયો. તેણે તેનો ડેથરૂમ ઉઘાડ્યો. ડેથરૂમ એ પેલા ભોંયરામાં આવેલી એક રાક્ષસી ઓરડી હતી. એમાં જાત જાતના પ્રાણીઓના અને માણુસોના હાડકાં હતાં.

પ્રોફેસરે તેમાંથી થોડાક હાડકાં બહાર કાઢ્યા અને તેને એક લોખંડના વાસણમાં નાંખ્યા, વાસણ ઉંચકી આણીને તેણે પેલા યંત્રની સામે મૂક્યું અને તરત જ તેણે યંત્રની ટયુબ છોડીને મૃત્યુપ્રવાહ ચાલુ કર્યો. ત્રણેક મિનિટોમાંતો ધડડડ કરતો અવાજ શરૂ થઇ ગયો અને પેલું લોખંડનું પાત્ર ધગી ઉઠ્યું.

તપાવેલા લાલચોળ લોખંડના તવામાં પેલા હાડકાં ખદખદી રહ્યા હતા, થોડી જ વારમાં લોઢાનું પાત્ર ઓગળી ગયું અને તેનો પ્રવાહ એક બાજુએ વહી ગયો. પરંતુ પેલો અંદરનો હાડકાનો ઢગલો જેમનો તેમ કાયમ હતો! શીરમૂર્તિ આ દેખાવ જોઇ રહ્યો. થોડી વાર પછી તેણે પેલા જુવાનને ઉદ્દેશીને કહ્યું "મહાશય! મને દગો થયેલો માલમ પડે છે. હું ધારૂં છું કે હું આ સ્થળે આવીને રહ્યો છું અને મેં આ ભયાનક મૃત્યુ પ્રવાહની શોધ કરી છે, એ ઘટના કોઈ પણ રીતે નરહરિના જાણવામાં આવી ગઇ છે.

"તમે એ શા ઉપરથી કહો છો?"

"ચોક્કસ સાબીતી હું હજી મેળવી શકયો નથી, પણ જો નરહરિને આ વાતની માહિતી ન હોત, તો તે તળાવડી ગામના રહીશોને નસાડી ન મૂકત. અને જો તેઓ ગામમાં હોત, તો તેમના મરણ પછી તેમના હાડકાં અને માંસના સુકાએલા ગઠ્ઠાઓ તો આપણને જરૂર જોવા મળ્યા હોત!"

"ત્યારે આ કાંઇ કાવતરૂં હશે?"

"મારી એમજ ધારણા છે. નરહરિ અહીં સૈન્ય લઇને આવશે, તો આપણે તેનો સંહાર કરી નાંખીશું, એ વાત તેણે મેળવી હશે, અને તે સંહારમાં ગ્રામવાસીઓનો પણ નાશ ન થઈ જાય એટલા

માટે તેણે ગ્રામવાસીઓને ચેતવણી આપીને પહેલેથી જ ગામ ખાલી કરાવી નાંખ્યું હશે!"

"પણ નરહરિ પોતે અને તેની સાથેનું પાંચસો માણસનું સૈન્ય એની શી સ્થિતિ થઇ હોવી જોઇએ? નરહરિ તેના માણસો સાથે અહીં આવ્યો હતો, એ તો કાંઇપણ શંકા વિના સાચી વાત હતી અને હવે તેનું અસ્તિત્વ જણાતું નથી, એટલે તે માર્યાગયા હોવા જોઇએ; એ વાત તો સાચી છે ને?"

પ્રો શીવમૂર્તિ કાંઇક જવાબ આપવા જતો હતો, એટલામાં ટેલીફોનની ઘંટી વાગી ઘંટીવગતાની સાથેજ શીવમૂર્તિ દોડ્યો અને ફોન ઉપર જઇને ઉભો રહ્યો. તેણે પેલા યુવાનને ઉદ્દેશીને કહ્યું, "મને લાગે છે, કે આપણી સામે કાંઇ ગંભીર કાવતરું રચાયું છે અને આ ફોન તેનીજ ખબર લાવે છે. હશે, જે બન્યું હશે, તેના ભેદ હમણાંજ ઉકેલાઇ જશે!"

આમ કહી પ્રોફેસર સાહેબે ફોન ઉપર વાત શરૂ કરી. તેણે પૂછ્યું: "ક્યાંથી બોલો છો? કોણ છો?"

"નંબર, વીસ ખુદ ગોમતીપુરથી વાત કરૂં છું. વાત ઘણી ભયંકર છે અને તેના ઉપર આપે ખૂબજ ધ્યાન આપીને વિચાર કરવા જેવું છે. જો આ બાબતમાં આપ જરાપણ ઢીલા રહેશો, યા દયા રાખવા જશો, તો આપનો અને અમારો બધાનો સર્વનાશ થઇ જશે. માટે આ વાત ઉપર ખૂબ ગંભીરતાથી વિચાર કરી તાકીદે ઘટતા પગલાં ભરશો!"

"તમારી વાત તદન સાચી છે, અહીં હમણાંજ એક એવો ગંભીર બનાવ બની ગયો છે, કે જેથી હું પણ ચોંકી ઉઠયો છું અને

એ બનાવ કેવીરીતે બનીગયો હશે, તેનો વિચાર કરી રહ્યો છું. વારૂ; તમે શું કહેવા માંગો છો, તે તાકીદે જણાવી દો."

"હાં, સાંભળો, આજથી ચારેક દિવસ ઉપર પ્રોફેસર જોન નામનો માણસ આ શહેરમાં આવ્યો હતો. તેણે શરૂઆતમાં જાદુગર તરીકે કામ કરવા માંડયું હતું. પાછળથી એમ માલમ પડયું હતું, કે તે સરકારી જાસુસ છે અને આપણા મડંળના મદદગારો પાટનગરમાં કોણ કોણ છે, તેની તપાસ કરવાનું કાર્ય કરી રહ્યો છે. એજ માણસે ડીટેકટીવ મી. નરહરિને તમારી અને તમારીભયંકર લેબોરેટરીની વાતો કહી હતી અને તમે મૃત્યુપ્રવાહ નામના ભયંકર કિરણો શોધી કાઢ્યા છે, એમ જણાવ્યું હતું આ સખસે વધારામાં એમ પણ કહ્યું હતું કે શીવમૂર્તિ હમણાં હજારો પાઉન્ડ પ્રવાહ બનાવી લેવાના કાર્યમાં પડ્યો છે. એ કાર્ય ઉકેલાઇ જતાંજ તે જાહેર રીતે પાટનગર ઉપર આક્રમણ કરનાર છે..."

"...આ સમાચાર સાંભળીને અહીંના સરકારી તંત્રમાં ભારે ખળભળાટ અને હાહાકાર મચી ગયો હતો અને કોઇ પણ પ્રકારે આ સમાચારોની ચોકકસી કરવાનું શરૂ થયું હતું. મી. કિશોર મહેતા જે અહીંની સિવિલ પોલિસ ખાતાનો માનનીય ઑફિસર છે, તે ભારે સંકટ વેઠીને તમારે ત્યાં આવ્યો છે અને તમારી લેબોરેટરીનો ભેદ તેણે જાણી લેવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો."

"...તેણે મૃત્યુપ્રવાહની અને તેની ભયાનક ભિષણતાની ખબર નરહરિને આપી હતી. આથી નરહરિએ એક ભયંકર કાવતરૂં રચ્યું હતું. તેણે તલાવડી ગામની પાસેનો થોડો ભાગ સ્વચ્છ મેદાનનાં રૂપમાં ફેરવી નાંખ્યો હતો, તેની સાથે અહીં તેણે રાજ્યના કારીગરો

પાસે યુદ્ધનો ચિત્રપટ તૈયાર કરાવ્યો હતો. અને તેમની પાસે યાંત્રિક રીતે માર્ચીંગનો દેખાવ કરાવ્યો હતો. અગાઉથી તેણે ગામવાસીઓને તેમના ઢોરઢાંખર સાથે ગામ છોડીને ચાલ્યા જવાની ચેતવણી આપી દીધી હતી. તમે આ સૈનિકો ઉપર મૃત્યુ પ્રવાહથી આક્રમણ કર્યું હતું અને તેમાં તમે સફળ થયા છો, એવા સમાચાર અત્રે આવી પહોંચ્યા છે. હવે એજ નરહરિ અને તેની સાથેનો ઑફિસરોનો સ્ટાફ તળાવઠી ગામથી ચારેક માઇલને અંતરે આવેલા આંબાવાડી ગામમાં પડયો છે, અને તમારી લેબોરેટરીનો સર્વનાશ કરી નાંખવા માટે શાં પગલાં લેવાં, તેની વિચારણા કરી રહ્યો છે. જો બની શકે, તો તમે હમણા ને હમણાં જ એ ટોળાનો નાશ કરવાના પગલાં લઈ શકો છો. વળી એનો એક જાસુસ લેબોરેટરીની ઝીણામાં ઝીણી માહિતી મેળવવા તમારી લેબોરેટરીમાં અત્યારે પણ ગુપ્ત રીતે રહ્યો છે. સાવધાન થઇ જાઓ અને કામ કરો! ચાલો, હું બહાર કામ ઉપર રવાના થાઉં છું. અગત્યનું કામ છે.”

“વારૂં સાહેબજી!” પ્રોફેસરે જવાબ આપ્યો અને તે ફોનનું રિસિવર તેની જગાએ મૂકી દઈ પાછો આવીને પોતાની ખુરસી ઉપર બેઠો. પ્રો. શીવમૂર્તિની મુખમુદ્રામાં આ વખતે આસમાન જમીનનો ફેર પડી ગયો હતો. તેની શાંત અને ગંભીર આંખો લાલચોળ બની ગઈ હતી અને તેના મોઢાનો સીન એકાદ વિકરાળ રાક્ષસની છટાથી અંગારા વરસાવી રહ્યો હતો.

તે બોલ્યો: “જુઓ ભાઇ! મને છેતરવાનો ભયાનક માર્ગ આપએ લીધો છે, પણ એ માર્ગ ગ્રહણ કરનારો યાદ રાખે, કે મારા હાથમાંથી છટકી જવું, એ સાક્ષાત મોતને માટે પણ મુશ્કેલ છે, તો

શું મારો સર્વનાશ કરવા તૈયાર થએલા માનવીને જ હું મારા ખપ્પરમાંથી છટકીને સલામત જવા દઈશ? એ કદી નહિ બને!"

થોડીકવાર રહી પ્રોફેસરે બૂમ મારી: "ચંગીસખાન! ચંગીસખાન!"

"જી હજુર!" કહેતો ચંગીસખાન આવીને ત્યાં હાજર થયો! ચંગીસખાનનો દેખાવ પહેલે ઝપાટે તો ગમે તેવા કઠણ અંતરના માણસને પણ દબાવી દે, તેવો હતો. ભવ્ય રાતુચોળ મોઢું. બીલાડીની માફક શિકાર સામે તાકી રહેલી પહોળી બિહામણી અને બ્લુ આંખો અને રૂઆબદાર કપાળ, ગમે તેને ડરાવી દેવા માટે બસ હતું.

તેણે લોખંડી તારનું બખ્તર પહેર્યું હતું અને તે ઉપર કેટ ચઢાવ્યો હતો. તેનું શરીર બેહદ લાંબુ હતું. હાથ ઘુંટણે પહોંચતા અને પગના નળા પણ હાથની હરિફાઇમાં ઉભી શકે, એવા જ લાંબા હતા! ચંગીસખાન અક્કડને અક્કડ આવીને ત્યાં બેઠો અને વાઘ હરણી ઉપર આંખો માંડી તાકીને જોઇ રહે, તેમ તીણી આંખોએ પેલા બે જુવાનો સામે જોઇ રહ્યો!

શીવમૂર્તિ બોલ્યો: "ખાન! આજે એક ગંભીર બનાવ બની ગયો છે. એમ કહેવામાં આવે છે, કે પેલા નરહરિનો કોઈ કુતરો આપણી લેબોરેટરીમાં ઘુસી ગયો છે. એ કુતરાને પકડીને તારે મારી પાસે હાજર કરવાનો છે."

"કેટલી મિનિટમાં તમારી આગળ હાજર કરૂં?"

"આજ મિનિટ! આજ પળે!"

તરત જ ચંગીસખાને ઉઠીને તેના લાંબા પહોળા પડછંદ હાથનો એક તમાચો પેલા નવા જુવાનના મોઢામાં જ જડી દીધો. તે મોઢેથી બૂમ

મારીને બોલ્યો, "આ રહ્યો કુતરો, તમારી પાસે જ પૂંછડી પટપટાવતો બેઠો છે."

તરત જ તે જુવાન ધનનન કરતો ખુરસી ઉપરથી નીચે તૂટી પડયો. તેનો જમણો ગાલ ચપ્પટ થઇને બેસી ગયો! અને હડપચીનું હાડકું બહાર નીકળી આવ્યું. મોઢું લોહીથી ગળતું બની ગયું!"

"એય રોરકલ! તું જ બદમાસ છે! તુજ કુતરો છે? ત્યારે હવે કુતરાને રોટલી બરાબર નાખવી જોઇએઃ બોલ કમબખ્ત! તું અહીં કેવી રીતે આવી પહોંચ્યો? જવાબ આપ!"

જુવાન બેભાન બનીને જમીન ઉપર પડયો હતો તેનામાં જવાબ આપવા કે લેવાની તાકાત ન હોતી। થોડી વારમાં તેને ભાન આવ્યું. ભાન આવવા છતાં ઢોંગ કરીને તે જમીન ઉપર પડી જ રહ્યો. પણ તેના જાગૃત શ્વાસોચ્છ્વાસ ઉપરથી ચંગીસખાન તેનામાં જાગૃતિ આવી ગઇ છે, એમ પારખી ગયો!

શિકારીની ઝડપે ચંગીસખાને દોડીને તેના માથામાં વળી એક લાત મારી. તે બોલ્યોઃ "સુવર! ઉભો થા! સિંહના મોઢામાં માથું મૂકીને હવે ગભરાય છે શાનો? ડરે છે શાનો?

"હું ડરતો નથી પણ એક બાબતની વાટ જોઉં છું!"

"શાની વાટ જુએ છે?"

"આ માથું કયારે કપાઇ જાય છે તેની!"

"ત્યારે તું કોણ છે. અરે, આ સાક્ષાત જમદેવના ઘરમાં મોત માંગવા શા માટે પેઠો છે?'

"હું કિશોર મહેતા છું! નરહરિના જાસુસ તરીકે તમારી લેબોરેટરીનો ભેદ જાણવા તમારા આ જમ ઘરમાં પેઠો છું. મનુષ્ય છું.

અને મનુષ્યના ભલા માટે મોતની સાથે હરિફાઇ માંડી છે. હવે ભલે તમારાથી થાય તે કરી લો. હું અહીં કેવી રીતે આવી શકયો છું, તે જાન જાય તોપણ નથી કહેવાનો !"

"અરે તારો બાપ કહેશે !" પ્રોફેસર શીવમૂર્તિ બોલ્યો. જરાવાર રહી તેણે કહ્યું, "ત્રણુસો ત્રણ ચાલુ કર."

ચગીસખાને ઉઠીને એક મશીનનો હેન્ડલ જરાક જોરથી ફેરવ્યો. તરત જ ખડખડાટ કરતું તે મશીન ચાલુ થઇ ગયું. એટલામાં ઉપરથી એક હેંડલ અદ્ધર નીચે ધસી આવ્યું અને તે જુવાનને બગલમાંથી ઉંચકી લીધો ! અને તેને નંબર ત્રણુસો ત્રણમાં રહેલી એક "ઇલેકટ્રીકલ બેડ" (વિજળીક પથારી) ઉપર સુવાડી દીધો !

અને તરતજ હજારો સોયા એકી સાથે ભોંકાતા હોય, તેવી વેદના શરૂ થઇ ગઇ ! ઇલેટ્રીક બેડની ઉપર એક કાચનો રોલ હતો, રોલ ધીમે ધીમે પથારીના ઉપરથી ફરતો હતો અને હજારો તીવ્ર કિરણો જુવાનના શરીરમાં પસાર થતા હતા એકેક કિરણુ લોખંડનો મોટો ધગધગતો સોયો શરીરરમાં ખોંસાતો હોય એવી વેદના આપતા હતા !

કિશોર મહેતા માણુસના રૂપમાં પત્થરનો આદમી હતો ! દુઃખ સંકટ યાતના એ બધા તેના દાસ હતા. મોતનો તેને ભય નહોતો. આફતોને તે હસી કાઢતો. યાતનાઓનો તે સામનો કરી લેવાને તૈયાર રહેતો ! પણ આજે તેનો એ ગર્વ અને એ બહાદુરી બધુંજ ઓગળી ગયું અને તેણે ઇલેકટ્રીક બેડમાંથી ભયંકર ચીસ પાડી !

તેજ ક્ષણે શીવમૂર્તિએ મશીન અટકાવ્યું "બોલ, શું વિચાર છે ?"

"પ્રોફેસર સાહેબ! હું જે જાણું છું તે તમને કહી દેવાને તૈયાર છું, પણ મને કૃપા કરીને બહાર કાઢો." શીત્રમૂર્તિ ઉઠયો અને તેણે કિશોરને બહાર કાઢયો! કિશોરે થોડીવાર રહીને પૂછ્યું: "પણ હું સાચી વાતો કહી દઇશ, પછી તો મને આ બીછાનાની પાછી સજા થવાની નથીને?"

શીત્રમૂર્તિ સખ્તાઇથી હોંઠ બીડી લેતો બોલ્યો: "નહિ. શીત્રમૂર્તિ જુઠો નથી. તે દુશ્મન સિવાય બીજા કોઇને મારતો નથી. તને હવે આ ઇલેકટ્રીક બેડની સજા નહિ થાય. પણ તું હવે અહીંથી જીવતો જઇ શકવાનો નથી. તારી ગરદન ઉડાવી દેવામાં આવશે!"

"ભલે! હું પણ હવે એજ ચાહું છું. મરતી વખતે મારે પણ જુઠું બોલવાની જરૂર નથી. જુઓ: તમારીજ લેબોરેટરીનો એક માણસ ફૂટી ગયો હતો અને તેણે અમને આ તમારી લેબોરેટરીની વાત કરી હતી. હવે અમે આ લેબોરેટરીની તપાસ કરવા આવ્યા હતા અને અહીંથી થોડે દૂર અમે છાવણી નાંખીને પડયા હતા. તે વખતે એક તરૂણ શખસને અમે અહીં આવતો જોયો. અમને તે માણસ ઉપર કાંઇક વહેમ પડયો, એટલે અમે તેની ઝડતી લીધી. આ વખતે તેના ખીસામાંથી એક કાગળ મળી આવ્યો. તેમાં તેને તમારા સાથી તરીકે ઓળખવામાં આવ્યો હતો. એ માણસને અમે કેદ કરી લીધો છે અને તેને બદલે હું જાતેજ તે જુવાન તરીકે તમારી પાસે રજુ થયો છું. તમારા એ સાથીદારને અમે નરહરિની કેમ્પમાં સહેલ લેતો બનાવી દીધો છે. તમે મને જેવા ભયાનક મોતથી મારશો, તેવાજ ભયાનક મોતથી મારા સાથીઓ, તમારા એ સાગરીતને મારી નાંખશે."

"પણ હું શીવમૂર્તિ ત્યારે ખરો, કે તમને મારી નાંખીને તમારાજ એ લોહીભર્યા હાથે વડે જ હું, મારા સાથીને છોડાવી લાવું ! વારૂં, તમારે કાંઈ કહેવું છે ?"

"હા ! એક વાત કહેવાની છે કે હવે જેમ બને તેમ જલદી મારી આ ગરદન ઉડાવી દો ! હવે તમારે હાથે ફક્ત એટલી જ વાત કરવાની બાકી રહી છે !"

"અને તમે જીવતા રહી શક્યા તો ?"

"તો આ લેબોરેટરી હતી ન હતી થઈ જશે. પ્રોફેસર શીવમૂર્તિ જે વિજ્ઞાનની પવિત્ર શોધોને માણુસ જાતના કલ્યાણમાં ન વાપરતા, તેમના સંહારમાં વાપરે છે, તેના પગમાં લોખંડી બેડીઓ પડશે, તે કારાવાસના કાળા બારણા પાછળ અદ્રશ્ય થઈ જશે અને આ ચંગીસખાનની તો જીવતા ચામડી ઉતારવામાં આવશે !"

"ચંગીસખાને એક ભયંકર હાસ્ય કર્યું અને તે દાંત કચકચાવતો દોડયો: "બચ્ચા ! તું મારી ચામડી ઉતારે ત્યારે ખરો, પણ આજે તો મને દૂધી મોળી નાંખવા દે." એમ કહી, તેણે તેના ખીસામાંથી પેન્સિલ છોલવાનો એક ચપ્પુ ખેંચી કાઢયો ! ક્રુરતા, નીચતા, દયાહીનતા, નીર્દયતા, બધા એક બીજાને ગાઢ આલિંગન આપતા એકઠા થઇ ગયા, અને તેમણે ચંગીસખાનના હાથમાં પ્રવેશ કર્યો. ચંગીસખાન દયાહીન રીતે કિશોરને વળગી પડ્યો અને તેણે શેરડીની ઉપલી ગંડેરી ઉડાવી દઈએ, તેમ કિશોરનું માથું ઉડાવી દીધું !!

કાળીરાત સમસમતી હતી ! ઠંડો પવન વાતો હતો ! વનપશુઓના ભયાનક શબ્દો સંભળાઈ રહ્યા હતા. તે વખતે લેબોરેટરીમાં ઓચિંતી ઘંટી વાગી. ત્રણેક સેકંડમાં એક એક બાજુએથી એકેક, એમ કરતા

તેર માણસો ત્યાં આવીને ભેગા થઇ ગયા ! પ્રોફેસર ચૌદમો હતો. ચંગીસખાન એ તેરમાંજ હતો.

પ્રોફેસરે તેમને ભેદી ભાષામાં કાંઇક ગુપ્ત ચેતવણી આપી દીધી અને તે પછી ચંગીસખાનને સાથે લઇ શીવમૂર્તિ બહાર નીકળ્યો. શીવમૂર્તિએ અને ચંગીસખાને અત્યારે તદન લીલોછમ પોશાક પહેર્યો હતો અને તેથી ઝાડોની લીલીઘટામાં તેઓ સહેલાઇથી અદૃશ્ય થઇ જઇ શકતા હતા.

બંને સખસો તલાવડી ગામથી થોડે દૂર જ્યાં નરહરિ છાવણી નાંખીને પડયો હતો, ત્યાં આવી પહોંચ્યા ! દૂરથીજ શીવમૂર્તિએ છાવણીનું અવલોકન કરવા માંડયું ! છાવણીમાં ફક્ત પાંચ તંબુઓ હતા. પણ પાંચે તંબુઓની ફરતે ખુલ્લી તલવારે સિપાઇઓ પહેરો ભરી રહ્યા હતા !

શીવમૂર્તિએ પોલિસોનો આ પ્રચંડ બંદોબસ્ત જોયો અને તેણે મનમાં વ્યુહ રચના ગોઠવવા માંડી. શીવમૂર્તિ અને ખાન આગળ ન વધતા, ત્યાં ના ઝાડ ઉપર ચઢી ગયા અને એક ઉપરથી બીજું અને બીજા ઉપરથી ત્રીજું, એમ ઝાડો વટાવતા, જે ઝાડો નીચે છાવણીના તંબુઓ નાંખવામાં આવ્યા હતા, ત્યાં આવી પહોંચ્યા !

શીવમૂર્તિએ ચંગીસખાનને કેટલીક સાવચેતીની સૂચના આપી અને તે પછી તેણે તરતજ પોતાનું કામ શરૂ કરી દીધું ! ચંગીસખાન હાથમાં રેશમની જાડી દોરી ઝાલીને વૃક્ષની ડાળીઓ ઉપર બેઠો અને શીવમૂર્તિ, એ દોરડે દોરડે નીચે ઉતર્યો. તેણે એક તંબુ ઉપરનો ગોળાકાર ભાગ કાપી નાંખ્યો અને તે પછી ઘણીજ સાવચેતી પૂર્વક તે અંદર ગયો.

એજ રૂમમાં તેના સાથીને કેદી અવસ્થામાં રાખવામાં આવ્યો હતો. શીવમૂર્તિએ ત્યાં પોતાના સાથીને નિદ્રામાંથી જાગૃત કર્યો અને તેને પોતે આવી પહોંચવાની વાત કહી. શીવમૂર્તિ એ ત્યાં એક નાનો સરખો ખાડો ખોદ્યો અને તે ખાડામાં એક લાંબી લાકડી ખોંસી દીધી. લાકડીને ઉપલે છેડે તેણે એક પત્ર બાંધ્યો અને તેઓ બંને ઝપાટા ભેર પાછા બહાર આવ્યા. શીવમૂર્તિએ પોતાના સાથીદારને ત્યાંથીજ રવાના કરી દીધો અને પોતે ચંગીસખાન સાથે લેબોરેટરીમાં પાછો આવ્યો.

બીજે દિવસે સવારે આઠવાગે નરહરિના તંબુમાં ઓફિસરોની એક મિજલસ મળવાની હતી. આ મિજલસમાં શીવમૂર્તિ સંબંધી થએલી તપાસ ઉપર ચર્ચા ચાલવાની હતી. સુમારે સવા આડે મિજલસનું કાર્ય શરૂ થયું. નરહરિએ પોતે મેળવેલી વિગતો ઉપસ્થિત સજ્જનો આગળ નિવેદન કરવા માંડી.

નરહરિ બોલ્યા, " મારી તપાસમાં મને એમ માલમ પડયું છે, કે એક મોટો સબળ વિજ્ઞાનશાસ્ત્રી આ કાર્યમાં રોકાયો છે અને તે નવી નવી શોધો કાઢી આપણને હેરાન કરવાની તરકીબો રચે છે, આ વિજ્ઞાનશાસ્ત્રીને તેના સાથીઓ પ્રોફેસર શીવમૂર્તિને નામે ઓળખે છે. એ પ્રોફેસર શીવમૂર્તિ ખરેખર કોણ છે, ક્યાંથી આવીને અહિં વસ્યો છે, અને તે આ બધો અત્યાચાર શા માટે કરી રહ્યો છે, તે વાત બહાર આવી નથી. આ સઘળી ઘટનાઓ આપણે શોધી કાઢવાની છે શેઠ વ્રજકિશોરના પુત્રના અપહરણમાં તથા એમને ત્યાં ઉત્સવ પ્રસંગે પાડવામાં આવેલી ધાડમાં પણ આજ પ્રોફેસરનો હાથ હોય, એમ જણાય છે. એ રીતે આ પ્રોફેસરે વિજ્ઞાનની શોધોનો અને વિજ્ઞાનના સાધનોનો

દુરૂપયોગ કર્યો છે. તેણે પ્રજાને ખોટી રીતે રંજાડી છે. ખૂનો કર્યાં છે. અને તેથી તે ભયંકર શિક્ષાને પાત્ર છે..."

..."હવે મારે બીજી ખાસ અગત્યની વાત કહેવાની છે. આ વાત એ છે, કે આ પ્રોફેસર આ બધા તોફાન મચાવે છે ખરો, પણ તે છતાં તેને દૂર કરવાથી અત્યાચારોની જડ નાબુત થવાની નથી. કોઇ ચોક્કસ ક્રાંતિવાદીઓના મળતીયા તરીકેજ શીવમૂર્તિ અને તેના સાથીઓ કામ કરે છે. માટે આપણે જો રાજ્યમાંથી સદા સર્વદાને માટે એક કજીયાનો અંત લાવવા માંગતાં હોઇયે, તો આપણે એ છુપા ક્રાંતિવાદીઓને હાથ કરવા જોઇએ. એ ક્રાંતિવાદીઓ અને આ પ્રોફેસરની ટોળી એજ બધા "સ્વદેશ સેવા સંઘ" ને નામે ઓળખાય છે."

નરહરિએ જરાવાર રહી તેનું વક્તવ્ય આગળ ચલાવ્યું: "હવે હું શીવમૂર્તિના એ કેદ થએલા સાથીદારને માટે થોડો ઉલ્લેખ કરવા માંગું છું. અને લાગે છે કે જે ક્રાંતિવાદીઓ તરફથી પ્રોફેસર શીવમૂર્તિને અત્યાચારો માટે રોકવામાં આવ્યો છે, તે ક્રાંતિવાદીઓમાંનો એ મોટામાં મોટો નેતા હોવો જોઇએ. તેનો દરજ્જો ડાકુઓમાં ઘણો મોટો જણાય છે અને કદાચ સમાજમાં પણ આ માણુસ ઘણોજ મોટો દરજ્જો ધરાવતો હોવો જોઇએ...."

"...વળી મને બીજી એક અગત્યની એ માહિતી મળી છે, કે જે કેદીને આપણે પકડયો છે અને જે અત્યારે આપણી જેલમાં છે, તે માણુસ રાજ્યમાં કોઇ મોટામાં મોટું સ્થાન અને સારામાં સારી પ્રતિષ્ઠા ધરાવે છે. આ માણુસને આપણે પકડયો છે, હવે

જો આપણી ધારણા સાચી હોય અને એજ ક્રાંતિવાદીઓનો મોટામાં મોટો નેતા હોય, તો તેથી હાલના મામલામાં ઘણો તફાવત પડશે !"

નરહરિ આ શબ્દો બોલી રહ્યો હતો. એટલામા એક પોલિસે આવીને તેને એ કેદીના ગુમ થઇ જવાની ભયંકર ખબર સુણાવી દીધી ! નરહરિ અને તેના બીજા પોલિસ સાથીદારો, તરતજ ઉઠીને ઉભા થઈ ગયા અને તેઓ એકદમ પેલા તંબુ તરફ ધસ્યા !

નરહરિ અને તેના સાથીઓ તંબુમાં દાખલ થયાં, તે વખતે ત્યાં કેવળ શાંતિ હતી અને આખો તંબુ સુમસામ હતો, ફક્ત તંબુ ઉપરથી કાપેલો હતો અને તેમાંથી રેશમની દોરી નીચે લટકી રહી હતી. એટલામાં નરહરિની દૃષ્ટિ કેદીના કામળા પાસે દાટેલી એક લાંબી લાકડી ઉપર ગઇ. લાકડીને છેડે ટાંગેલું કવર નરહરિએ ઉપાડી લીધું. કવર ઉપર સ્વદેશ સેવા સંઘની લાલ છાપ જોતાંજ, નરહરિના પેટમાં ધ્રાસકો અને ચિરાડો પડયો !

તેણે કવર લઇને ફોડી નાંખ્યું ! અંદર એના ચિરપરિચીત અક્ષરો લખાએલા હતા. નરહરિએ પત્ર વાંચવા માંડ્યો.

"મીસ્ટર નરહરિ ! તમે મારા એક માણસને ફોડીને મારા સ્થાનની હકીકત મેળવવામાં સફળ થયા છો, તે માટે ધન્યવાદ ! પણ એક વાત તમારે યાદ રાખવાની છે કે મારા થોડા કુતરાઓ પારકો રોટલો જોઇને લોભાઇ જાય, તેથી મારે ડરી જવાની કશીજ જરૂર નથી. વારૂં, હવે આજે તમે મારૂં આશ્રયસ્થાન શોધી કાઢીને જે મહાન કાર્ય કર્યું છે, તે માટે મારે તમને કાંઇ ઇનામ તો આપવુંજ જોઇએને ? એને માટે મેં પણ લાંબો વિચાર કર્યો છે, અને તમારે માટે સરસમાં સરસ ઇનામ શોધી કાઢયું છે. એ ઇનામ તે તમારા સાથીદાર અને

અમારે ત્યાં જાસુસી કરવા આવેલા કિશોર મહેતાનું લોહી ઝરતું માથું છે. હું ધારૂં કે તમે એ ઇનામથી ખુશ થશો અને હવે એવાં વધારે ઇનામો મેળવવાની આશા રાખશો નહિ. એ ઈનામ તમે તમારી બેગમાંથી મેળવી શકશો !"

નરહરિ આ વાંકયો વાંચતા તરત થંભી ગયા ! અને તેમના મુખમાંથી એક ભયંકર હાય નીકળી ગઇ. નરહરિ બોલ્યાઃ "ગજબ થયો. ડાકુઓને હાથે બિચારા કિશોર માર્યા ગયા છે !" તેણે તરતજ પોતાની મોટી બેગ મંગાવી. બેગ ખોલી જોઇ, તો બેગમાં કામના કાગળો ન હતાં, પણ તેને સ્થાને કિશોર મહેતાનું લોહી ભર્યું માથું હતું ! બેગમાં આ માથું કયાંથી આવ્યું હશે ? બેગમાંના કાગળો કયાં ગયા હશે ?

નરહરિનું ચિત્ત અત્યારે એકદમ અસ્વસ્થ બની ગયું હતું. કિશોર એક સાદો સીધો માણસ હતો, તે સાથે તેને નરહરિ ઉપર અપાર શ્રદ્ધા હતી. છેલ્લા થોડા દિવસો થયા એક સાથે કામ કરવાથી નરહરિ અને કિશોર વચ્ચે બેહદ મિત્રતા જામી હતી, દુશ્મનના ભયાનક સ્થાનમા પ્રવેશ કરીને, ત્યાંની પુરેપુરી માહિતી લાવી આપવાનું કામ કિશોરે પોતાને માથે લીધું હતું. આ કાર્ય તેને સોંપવામાં નરહરિનો પણ હાથ હતો. આથીજ નરહરિને કિશોરનું મૃત્યું ખટકવા લાગ્યું.

નરહરિએ તરતજ હવે શું કરવું જોઇએ, તે પ્રશ્ન વિચારવા માંડ્યો તેમને આવા મામલા ઉપર વિચાર કરી લેવાને માટે ફકત પાંચ મિનિટ પુરતી હતી. પાંચજ મિનિટમાં તેમણે સઘળો મામલો વિચારી લીધો. જરા વાર રહી નરહરિ બોલ્યાઃ "એક નવો વિચાર મારા મગજમાં ઉદભવ્યો છે અને હું તેનો હમણાજ અમલ પણ કરી દેવા માંગું છું.

મારે આપ બધા હવે અત્યારે છાવણી ઉઠાવી એકદમ ગોમતીપુર તરફ રવાના થઈ જાઓ !"

"તમે નવો શું માર્ગ યોજ્યો છે, તેની જાહેરાત થાય, તે ખાસ ઈચ્છવા જોગ છે. તમારો માર્ગ કદાચ જોખમ ભર્યો હોય, તો એ માર્ગેથી પાછા વળવાની અમે તમને સલાહ આપી શકીએ." એક અફસરે પોતાનો વિચાર દર્શાવ્યો.

નરહરિ કાંઇ બોલ્યા નહિ. જરાવાર રહી તેમણે કહ્યું : "મારા મિત્રો, મેં જે માર્ગ લેવાનું યોજ્યું છે, તે માર્ગ અવશ્ય ભયંકર તો છેજ. પણ છતાં એ માર્ગ લીધા વિના આપણો છૂટકો નથી અને તેથી મેં એ માર્ગે જવાનું નક્કીજ કરી લીધું છે. એ સંબંધમાં હું અત્યારે ખાસ ચર્ચા કરવા માંગતો નથી !"

નરહરિની આજ્ઞા થતાંજ સઘળી કેંપ ઉઠાવી લેવાની એકદમ તૈયારી શરૂ થઈ ગઇ. અરધા કલાકમાં એ જગા સુમસામ બની ગઇ. માત્ર નરહરિ એક સ્થળે એક શીલા ઉપર બેઠો હતો અને ગંભીરતાથી કાંઈક વિચાર કરી રહ્યો હતો.

થોડી વાર રહી, તેઓ ઉઠ્યા અને ત્યાંથી ધીમેધીમે રસ્તો કાપવા માંડ્યો, પાએક કલાકમાં તેઓ એક ઘોર ઝાડી પાસે આવી પહોંચ્યા. ઝાડી ખૂબ ઘીચ હતી. ચારે બાજુએ વૃક્ષોની લાંબી હારો હતી અને ઝાડો એટલા બધા નજીક હતા, કે દિવસે પણ સૂર્ય પ્રકાશનું એક કિરણ અંદર આવી શકતું ન હતું.

નરહરિ એજ ઘીચ ઝાડીમાં અંદર પેઠા ! અંદર જઇ તેમણે એક વિચિત્ર પ્રયોગ કરવા માંડ્યો. તેમના ખીસામાંથી તેમણે એક નાની સરખી શીશી બહાર કાઢી. શીશીમાં સોનેરી રંગનું પ્રવાહી તેલ

હતું. જાણે સોનાનેજ પ્રવાહી બનાવી દેવામાં આવ્યું ન હોય, તેમ જણાતું હતું. શીશી બહારની એક શીલા ઉપર મૂકીને નરહરિએ પોતાના સઘળા કપડા ઉતારવા માંડયા અને તેઓ તદ્દન ઉઘાડા બનીગયા!

ખુલ્લા શરીરે તેમણે આમતેમ બે ચાર વાર નજર નાંખી અને પછી પેલી શીશીમાંનું પ્રવાહી તેલ લઇ, શરીરે માલિસ કરવા માંડ્યું જેમજેમ તેલનું માલિસ થતું જતું હતું, તેમતેમ નરહરિના શરીરનો રંગ પલટાતો જતો હતો! ચામડીની ઘઉંવરણી રતાસ ફેરવાઇ જતી હતી અને શરીરનો રંગ અને કુમાશ એકાદ યુરોપીયન સ્ત્રીના જેવી મૃદુતા ધારણ કરી રહ્યા હતા!

આખા શરીરે તેલનું બરાબરા માલીશ થઇ રહ્યું છે, એની ખાતરી થયા પછી નરહરિ બહાર આવ્યા અને તેમણે નજીકના સરોવરમાં સ્નાન કરી લીધું. શરીરને પાણીનો સ્પર્શ થતાંજ ચામડી ઉપર જે કાંઇ ડાઘાડુઘી હોય, તે નીકળી ગયા અને તેને બદલે એક સ્વરૂપ સંપન્ન પ્રૌઢા યુરોપી મહિલા જેવુંજ, તેમનું શરીર દેખાવા લાગ્યું.

તેમની સાથે એક નાની બેગ હતી. બેગમાંથી તેમણે ફ્રોક વગેરે કપડાં બહાર કાઢયા અને ઝપાટા ભેર પહેરી લીધા. કપડા પહેરીને તેમણે પોતાની બેગ વ્યવસ્થિત ગોઠવી દીધી. અને પછી સહજ આરામ લેવાને માટે ઝાડીની બહાર આવીને એક પત્થરની સાથે વાંસો ટેકવીને બેઠા.

સુનારગઢ કે જે સ્વદેશ સેવા સંઘનું આશ્રય સ્થાન હતું તેના ઉત્તુંગ બુરજ ઉપર આ વખતે એક જુવાન હાથમાં 'દુર્દર્શિકા' લઇને ઉભો હતો. દુર્દર્શિકાની કાચ બહુજ તેજ અને શક્તિશીલ હતી. આથી તે ઘણાજ દૂરના દશ્યો પણ ઝપાટા ભેર ઝડપી શકતી અને

તે જોનારને આબેહુબ ખ્યાલ આબેહુબ આપતી હતી. એ જુવાનનું નામ નરેન્દ્રમોહન.

નરેન્દ્રમોહન ઘણોજ ઉસ્તાદ અને ઉત્સાહી જુવાન હતો. તેણે બહુજ ગંભીરતાથી ફરીફરીને એ અરણ્યથી ભરેલા મેદાન તરફ જોયું અને પછી પોતાના એક સિપાઇને બૂમ મારી. થોડી વારમાં એક સિપાઇ આવીને ત્યાં હાજર થયો અને તેણે નરેન્દ્રમોહનને ઝુકીને રજપુત ઢબે સલામ કરી.

નરેન્દ્રમોહન બોલ્યો: "જોરાવર! જો તો, સામેના મેદાનમાંથી પેલી યુરોપીયન બાઇ પસાર થઇ રહી છે, જો એ પ્રવાસી હોય, તો એના પ્રવાસની હકીકત લઇ આવ અને જો તે અહીં આવવા માગતી હોય, તો અહીં લઇ આવ. થોડા દિવસ પહેલા મેં વાંચ્યું હતું કે મીસ હર્સલ સેલ નામની અમેરીકન મહિલા, આ પ્રદેશનો પ્રવાસ કરવા આવી છે, અને તે એકાકીની જાતે ફરીને સઘળો મુલક જોવા માંગે છે. જો તો, એ સેલ તો નથીને?"

નરેન્દ્રમોહનની આજ્ઞા લઈ, જોરાવર તરત બહાર આવ્યો અને તે ઘોડેસવાર થઇને પેલી બાઇ જે દિશામાં જતી હતી, તે દિશા તરફ રવાના થયો. થોડી જ વારમાં જોરાવર ત્યાં આવી પહોંચ્યો. તેણે અત્યંત નમ્રતાપૂર્વક સલામ કરીને બાઇને અટકાવી. "આપ કોણ છો અને ક્યાં પધારો છો?"

"મારું નામ હર્સલ સેલ છે. હું અમેરિકન પ્રવાસિની છું. ગોમર્તાપુરના અરણ્યો અને અહીંનું પેલું મૃત્યુસરોવર એ જાતે જોવાની મારી ઇચ્છા છે. આ કારણથી હું અહીં પ્રવાસ કરી રહી છું."

"તો આપને અમારા સાહેબ બોલાવે છે."

"અહીંથી તમારો નિવાસ કેટલો દૂર છે?"

"બહુ દૂર નહિ હોય."

પેલો ઘોડેસવાર અને મીસ સેલ ચુનારગઢને રસ્તે આગળ ચાલવા લાગ્યા. થોડીવારમાં તેઓ ચુનારગઢને સીમાડે આવી રહ્યા, ચુનારગઢને ફરતે પત્થરોની મજબુત દિવાલ હતી અને દિવાલની વચ્ચોવચ્ચ એક મજબુત બારણું હતું. સેલને દરવાજે આવી પહોંચેલી જોઈ, નરેન્દ્રમોહન નીચે ઉતર્યો અને તેણે બાઇને આવકાર આપતાં કહ્યું, "પધારો, મીસ સેલ! તમે આ બાજુએ કયાંથી આવી પહોંચ્યા?"

મીસ સેલે તદન હસતું મોં રાખીને, જવાબ આપ્યો: "હું મારા માયાળુ મિત્રને અભિનંદન આપું છું. શું તમે મને ઓળખો છો? મારૂં નામ તમે કયાંથી જાણ્યું?"

"હું તમને ઓળખતો નહતો, પણ મેં આજથી આઠ દિવસ પહેલા "ગોમતી પ્રકાશ"માં એમ વાંચ્યું હતું, કે ન્યુયોર્કના "ન્યુયોર્ક લાઇટ"ની સંવાદ દાતા તરીકે મીસ સેલ નામની અમેરીકન મહિલા ગોમતીપુરમાં આવી છે, તેમાં તમારી છબી પણ પ્રકટ થઇ હતી. તે ઉપરથી મેં તમે જ મીસ સેલ હશો, એમ ધાર્યું હતું. હવે નજીક આવ્યા પછી તો તમારી છબી ઉપરથી તમે બરાબર ઓળખાઇ આવો છો!"

"તમે દર્શાવેલી માયાળુ લાગણી માટે હું તમારો આભાર માનું છું. મારી ઇચ્છા આ ટાપુની એક અગત્યની નવાઈ સમું ગણાતું મૃત્યુસરોવર જોવાની છે. જો તમે મારી સાથે આવો અને તમે મને એ સરોવર બતાવો, તો તમારી ભારે કૃપા થાય!"

નરેન્દ્રમોહન સહેજ હસ્યો. તે બોલ્યો : " હું મારા અતિથિનો ઇન્કાર કરી શકતો નથી. પરંતુ એ સરોવર જોવું, એ મૃત્યુને ભેટવા જવા જેવું છે. એ સરોવરમાંથી સદાએ ઝેરી ગેસ બહાર પડે છે અને તે ઝેરી પ્રવાહ આસપાસ ફેલાઇ, જઇને આખા માર્ગને એવો વિષભર્યો બનાવી દે છે, કે એ પ્રદેશમાં એક પશુ પક્ષી પણ ફરકી શકતું નથી. માત્ર વિમાન દ્વારા દૂરથી એ ભયાનક સરોવરના દર્શન થઇ શકે એવું છે."

" તો આપણે તેમ કરીએ. હું ધારૂં છું કે તમારી પાસે વિમાનને લગતી સઘળી સગવડો તો હોવી જ જોઇએ અને તમે મારી સાથે આવવા જેટલો પરિશ્રમ તો અવશ્ય ઉઠાવશોજ. શું આપ આવવાને રાજી નથી ? "

" બેશક, હું તમારી સાથે આવવાને બેહદ રાજી છું, પણ અમારો આગ્રહ તમને આજની રાત અમારા આ ચુનારગઢમાં ગાળી નાંખવા માટે છે. કાલે સવારે આપણે વહેલી સવારે અહીંથી વિમાનમાં નીકળી જઇશું, તમારે એ ભયાનક સ્થાનના ફોટાઓ લેવા હોય, તો પણ તમે તે દિવસના સૂર્ય પ્રકાશમાં લઈ શકશો."

" તો મારો અત્યારે જ જવાનો કાંઈ આગ્રહ નથી. હું પણ પ્રવાસ કરી કરીને થાકી ગઇ છું અને શરીર બીલકુલ ઢીલુંઢબ થઇ ગયું છે. તમારા આ ઉપવન જેવા સુંદર પ્રદેશમાં રહેવાથી મને પણ આરામ મળશે, અને એટલો આપણો પરિચય વધશે ! "

" તમે અમારી માંગણી સ્વિકારી લીધી છે, તે માટે હું તમારો આભાર માનું છું." નરેન્દ્રમોહને શિષ્ટાચારની રીતે કહ્યું. થોડી જ વારમાં દિવસનો કરડો તાપ પુરો થઇ ગયો અને શાંત સોનેરી ચાંદરણું

એ આકાશ અવનીને ભરી દીધાં. નરેન્દ્રમોહન, શીવમૂર્તિ મીસ શેલ બધાએ સાથે બેસીને ભોજન લીધું અને તે પછી મીસ સેલને, તેને માટે તૈયાર કરવામાં આવેલા ખાસ અતિથિગ્રહમાં મોકલી દેવામાં આવી.

આઠ વાગે મીસ સેલ તેના રૂમમાં જઇને સુઇ ગઇ હશે. નરેન્દ્ર-મોહન અને શીવમૂર્તિ એ વખતે ચુનારગઢના કિલ્લાની એક મુખ્ય ઓરડીમાં જાગતા જ બેઠા હતા. એ તેજ જુવાન હતો, કે જે પેલા ઘોડેસવાર નવ જુવાનને–કિશોરને લેવા ગયો હતો અને તેને તળાવ ઉપર બાંધેલા દોરડા ઉપર ચલાવીને અહીં લઇ આવ્યો હતો

એટલામાં ટેલીફોનની ઘંટી વાગી. નરેન્દ્રમોહને ફોન હાથમાં લઇને વાતચીત શરૂ કરી: "કોણ છો? કયાંથી બોલો છો?"

"હું નંબર પાંચ, મારા નિવાસ સ્થાન ઉપરથી વાત કરૂં છું. એક અગત્યની બીના બની છે. આ વસ્તુ ઉપર ચર્ચા કરવાને માટે હવે આપણે આપણા મંડળની મિટિંગ બોલાવવી જરૂરી છે. માટે આવતી કાલે રાત્રે મિટિંગ રાખો અને તરત જ બધાને ખબર આપો; મને સામા લેવા આવવાની જરૂર નથી, મેં સ્થળ જોયું છે અને તેથી હવે હું મારી જાતેજ આવી પહોંચવાને સમર્થ છું."

"શી અગત્યની બીના બની છે, તે તમે જણાવી શકો છો?"

"નહિ ભાઇ નરેન્દ્ર! આ જગતમાં સત્યયુગમાં એકલા માણસો-નેજ કાન હતા. દ્વાપર યુગમાં મનુષ્યોને અને પશુઓને કાન મળ્યા હતા, ત્રેતાયુગમાં પ્રાણીમાત્રને કાનની બક્ષીસ મળી હતી, પણ હવે આ કળિયુગમાં તો ઝાડપાન, દીવાલો તથા પત્થરોને પણ કાન થયા છે! માટે હું આગળી અગત્યની વાત જ્યારે આપણે ભેગા થઇ શું, ત્યારે જ કહીશ. ફોનમાં કહેવાનું હમણાં જ હું જરૂરી માનતો નથી."

નંબર પાંચ, રિસિવર મુકીને ચાલ્યો ગયો હોય એમ લાગ્યું. તે રાત શીવમૂર્તિ અને નરેન્દ્રમોહને સભાને લગતી કેટલીક તૈયારી કરવામાંજ પુરી કરી નાંખી. બીજે દિવસે ઠરાવેલા કાર્યક્રમ પ્રમાણે નરેન્દ્રમોહન મીસ સેલ સાથે મૃત્યુ સરોવર જોવાને ગયો.

નરેન્દ્રમોહન વિમાન વિશારદ હતો. લાહોરની દયાનંદ વિશ્વવિદ્યાલયની વિમાન વિશારદની પદવી, એણે મેળવી હતી. આ પદવી મેળવનારા સમસ્ત જગતમાં ફકત સત્તરેક જુવાનો હતા. વિમાન વિદ્યાની આ છેલ્લામાં છેલ્લી પદવી હતી. મૃત્યુ સરોવર ભયંકર ઝાડીમાં છવાએલું હતું નરેન્દ્રમોહને બની શકે એટલી ધીરજથી અને કુશળતાથી મૃત્યુ સરોવર ઉપર ચકકરો મારવા માંડયા અને તેના જુદા જુદા ભાગોની સવિસ્તર માહિતી પણ મીસ સેલને આપવા માંડી. મીસ સેલની પાસે કેમેરા હતો. આ કેમેરા વડે મીસ સેલ સરોવરનાં સુંદર દેખાવોના છાંયાચિત્રો પણ ઝડપી રહી હતી. લગભગ દોઢેક કલાકે તેમનો પ્રવાસ પુરો થયો અને તેઓ ચુનારગઢમાં પાછા ફર્યા.

રાત્રે બારવાગે તેમની મિજલસ જામી. સસ્થાના બધા સભાસદો આજે હાજર હતા. ઘોર અંધકાર ભર્યા ઓરડામાં કાળાબુકાનીઓ પહેરીને સઘળા સભાસદો બેઠા હતા. માત્ર ટેબલ ઉપર એક નાની વિજળીક બત્તી સળગતી હતી અને કોઈ કાગળ કે ચિઠ્ઠી વાંચવાના હોય, ત્યારેજ એ પ્રકાશનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો હતો. ઓરડામાં આ પ્રમાણે અંધકાર રાખવાનું કારણ કોઇ કોઇને ઓળખી ન શકે એટલુંજ હતું. આ સંસ્થાનો મુખ્ય ચાલક બડો કુશળ હતો એ પોતે, શીવમૂર્મિ અને નરેન્દ્રમોહન સંસ્થાના મુખ્ય વ્યવસ્થાપકો

હોવાથી, તેઓ બધા સભાસદોને ઓળખતા હતા. પરંતુ સભાસદોને પરસ્પર એક બીજાની ઓળખાણ ન હોતી !

આ સંસ્થા કેમ અને ક્યારે હસ્તીમાં આવી હતી, તેની સંપૂર્ણ માહિતી મળી શકતી ન હોતી. કહે છે, કે જ્યારે ગોમતીપુરના હાલના રાજા ગાદીએ બેઠા, ત્યારે તેમને તેમના રાજ્યારોહણના દરબાર વખતેજ એક ખરીતો મળ્યો હતો. આ ખરીતામાં તેઓ ગેરકાયદે અને વગર માલિકીએ ગાદી ઉપર બેસે છે, એમ જણાવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી તેમના રાજ્યાભિષેકનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો અને ત્રણ દિવસમાજ તેમને પોતે રાજગાદીનો ત્યાગ કરીને, સંસ્થાનને યુરોપી રાજતંત્રની ઢબ ઉપર પ્રજાને સોંપી દેવાનું જણાવવામાં આવ્યું હતું. તથા તેમ ન થાય, તો દેશ ભરમાં ક્રાંતિ યુદ્ધ જગાવવાની હાંકલ કરવામાં આવી હતી.

આ હાંકલ પછી આ સંસ્થા વધારે દૃઢ બનેલી ગણાઇ. તેમાં સભાસદો યાહોમ વધતા જાય છે, એમ મનાતું હતું. આ સંસ્થાની શિસ્ત અત્યંત ભયંકર છે એમ મનાતું. જે માણસ સૌથી પહેલાં આ સંસ્થામાં દાખલ થવા આવે, તેની ઘણી કડક રીતે પરીક્ષા લેવામાં આવતી હતી અને આ પરીક્ષામાંથી પસાર થનારનેજ મંડળમાં માત્ર સૈનિક તરીકે દાખલ કરવામાં આવતો. પેલા તેરના ટોળામાં પ્રવેશવાની તો કોઇની તાકાતજ ન હતી.

સભાનો આરંભ થતાંજ મુખ્ય આગેવાન ઉભો થયો. ઘોર અંધકારમાં દિવાના પ્રકાશની જે એક શેર વહેતી હતી તેમાં એ ગૃહસ્થ તેણે આજે પહેરેલા સફેદ ઝભ્ભાથી ઓળખાઇ આવતો હતો. તે ઉભો થતાંજ બધાએ ઉભા થઇને તેને સત્કાર આપ્યો. તે બોલ્યો: "દોસ્તો ! તમે આજ સુધીમાં આપણા માર્ગે જે પ્રગતિ કરી છે, તે

ઘણીજ સારી છે. આપણું ધ્યેય શરૂઆતમાં ગોમતીપુરના રાજા કે જેઓ સાચા વારસદારનો હક ડુબાવીને ગાદીએ ચઢી બેઠા છે, તેમને પદભ્રષ્ઠ કરવાનો હતો. પણ પાછળથી આપણો વિચાર બદલાયો છે અને આપણે આખી રાજસત્તાનોજ નાશ કરી ગોમતીપુરમાં સ્વતંત્ર પ્રજાકીય રાજ્ય સ્થાપવાનો નિશ્ચય કર્યો છે. આપણો આ નિશ્ચય પાર પાડવાં, આપણે એક ભયાનક ષડયંત્ર રચ્યું છે. અત્યાર સુધી એ ષડયંત્ર ચાલ્યું છે. હવે આપણી યોજનાનો છેલ્લો તબક્કો અમલમાં લાવવાનો પ્રયત્ન મેં આરંભ્યો છે. પણ એમાં શાંતિપૂર્વક સફળતા મળે, એવો સંભવ નથી. ગોમતીપુરના મહારાજા તરફથી આવતી તારીખ પહેલી માર્ચે એક પ્રજાકીય જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવનાર છે. પણ રાજ્યના ભાયાતો એ જાહેરનામા સામે બળવો કરી, રાજસત્તા હાથમાં લેવા માંગે છે."

તે ગૃહસ્થે પોતાનું વક્તવ્ય આગળ ચલાવ્યું, "રાજસત્તા જનતાના હાથમાં આવે, એથી રાજાની અને તેથી પરોક્ષ રીતે ભાયાતોની સત્તા નાબુદ થાય, એ ભાયાતો સહન કરી લેવા તૈયાર નથી. હવે જે સમયે ગોમતીપુરના મહારાજા દરબારમાં પોતાની સત્તાનો ત્યાગ કરશે અને સંસ્થાનને પ્રજાકીય સરકારવાળા રાજ્ય તરીકે જાહેર કરશે, તેજ વખતે એ જાહેરનામાનો ઇન્કાર કરી, બળવો કરવાનો ભાયાતો, રાજ્યના વફાદારો અને મુંડીવાદીઓએ ઠરાવ કર્યો છે, એ બળવા વખતે આપણે ખરેખરૂં કાર્ય કરવાનું છે. એ બળવામાં જો ભાયાતો અને શ્રીમંતોના હાથમાં સત્તા ગઈ, તો હંમેશને માટે ગોમતીપુરનું રાજ્ય, એ શ્રીમંત વર્ગનું ગુલામ બની જશે. આમ ન થવા દેવાના કાર્યની પાછળ બધો પરિશ્રમ અને શક્તિ આપણે ખરચવાની છે."

"એ ગૃહસ્થ પોતાનું વકર્તવ્ય પુર્ણ કરીને બેસી ગયો. તરતજ પ્રોફેસર શીવમૂર્તિ ઉભો થયો. શીવમૂર્તિ બોલ્યો: "આપણા મંડળના ઉદ્દેશો અને નિયમો સાથે હું સહમત છું તથા જે કાર્યક્રમ જાહેર થાય, તે પાળવા હું બંધાએલો છું. તે સિવાય બીજી કોઈ વાત હું જાણતો નથી કે સમજતો નથી. સમજવા પણ માંગતો નથી. પણ એટલી વાત ચોક્કસ છે, કે તમે રાજ્ય સામે ખુલ્લો બળવો જાહેર કરો અને યુદ્ધ થાય, તે વખતે વિજ્ઞાનના સઘળા ઉપકરણો, કે જે મારી પાસે તૈયાર છે; તે તમારી સેવામાં હાજર થશે. મારો વિચાર એ ઉપકરણોનો તમને ખ્યાલ આપવાનો છે. મેં અત્યંત પરિશ્રમે મૃત્યુ પ્રવાહ નામનો એક પ્રકાશીત પ્રવાહ શોધી કાઢયો છે. એ પ્રવાહ વડે તમે એક સાથે હજારો માણસોને મારી નાંખી શકશો એના બોંબ તૈયાર કરી, તે વિમાનમાંથી ફેંકીને, તમે ભયંકર ઉલ્કાપાત મચાવી શકશો, અથવા બીજી હરકોઇ રીતે તમે એ પ્રવાહ ઉપયોગમાં લઇ શકશો."

થોડી વાર રહી ફરીથી શીવમૂર્તિએ બોલવાનું શરૂ કર્યું. "આ યોજનાર્થે તમે ઠરાવો તે દિવસે આપણે આપણા પુરતા બળ સાથે–બધા માણસો સાથે, લાલ બંગલામાં ગોમતીપુર ખાતે હાજર રહેવાનું છે. તે દિવસે જાહેર બળવાને માટે જેટલા ગ્યાસના બોંબ જોઈશે, તે સઘળાં ત્યાં હાજર રહેશે. તે ઉપરાંત અહીંથી એક મોટો પાઇપ એ બંગલામાં લઇ જવામાં આવશે. મૃત્યુ કિરણોનો સીધો પ્રવાહ અહીંથી તે બંગલામાં લઇ જવામાં આવશે અને વફાદાર નોકરો, લશ્કર અને સરદારોનો કચ્ચરઘાણ કાઢવાના કાર્યમાં એનો ઉપયોગ થશે."

જે ઓરડામાં આ મિજલસ જામી હતી, તે ઓરડાની બહાર એક નાનો સાંકડો દાદર હતો. ઓરડાને અને દાદરના મુખ્યદ્વારને એક નાની સાંકડી શેરી જોડતી હતી જે વખતે આ રૂમમાં આ કાર્યવાહી ચાલી રહી હતી, તેજ વખતે આ ગઢમાં કોઈ ભેદી વ્યક્તિ ભયંકર કામ કરી રહી હતી. અત્યંત થોડા સમયમાં તેણે ગઢના સઘળા ભાગો જોઇ નાંખ્યા હતા અને એ વ્યક્તિ હમણાં જે રૂમમાં વાતચીત ચાલી રહી હતી, તે રૂમની બાજુમાં જ ઉભી હતી. તેણે ધીમે રહીને રૂમની એક દિવાલ,જે સદંતર લોખંડની હતી, તેમાં એરરિવોલ્વરથી એક કાણું પાડી નાંખ્યું હતું અને તેમાંથી માઇક્રોફોનની એક નાની નળી, એ રૂમમાં પસાર કરી હતી. એ નળીને છેડે એક નાનું અવાજ ગ્રાહક બોકસ હતું. તેની સાથેની નળી ડોકટરના થાઇમોસ્કોપની માફક પેલી વ્યક્તિએ પોતાના કાનમાં પહેરી હતી અને આ ભયાનક ઓરડામાં અત્યંત છુપી રીતે, જે વાતો થઇ રહી હતી, તે સઘળી વાતો તે ભેદી વ્યક્તિ સાંભળી રહી હતી. સભાસદોએ આ રૂમમાંથી ઉઠવાની શરૂઆત કરી, તેજ સાથે પેલી વ્યક્તિએ પણ ત્યાંથી પ્રયાણ કર્યું અને પેલા નાના દાદરની પાસે જે સાંકડી શેરી હતી, તેની બાજુમાં પેલી વ્યક્તિ જઇને ભીંત પાછળ ઉભી રહી. તરત જ તેણે ત્યાંની દિવાલ પણ ભેદી નાંખી. તેમાં એક છિદ્ર પાડયું અને છિદ્રવાટે પોતાની રિવોલ્વરની અણી તેમાં પસાર કરી!

સભાસદોને મોખરે પક્ષનો સરદાર પેલો ગૃહસ્થ, તેની રૂઆબદાર છટાથી ચાલતો હતો. તેણે જેવો એ સાંકડી શેરીમાં પગ મૂકયો, તેજ પળે બાજુએથી તાકવામાં આવેલી રિવોલ્વરમાંથી ગેસની એક શેર છુટી. સરદારના કપાળ પર સહજ મંકોડી કરડી હોય, તેવો આઘાત થયો, પણ તેને દાદ આપ્યા વિના તે નીચે ઉતરી ગયો. મિજલસ પુરી થઇ.

બધાને વિદાય આપીને નરેન્દ્રમોહન અને શીવમૂર્તિ પાછા ફર્યા અને તેમની ઓફિસમાં જઇને બેઠા. એટલામાં શીવમૂર્તિને પોતાના એક યંત્રની તપાસણી માટે દુર્દર્શિકાની જરૂર પડી આવવાથી, શીવમૂર્તિ ત્યાંથી ઉઠ્યો અને તેની ખાનગી રૂમમાં દાખલ થયો!

પણ ખાનગી રૂમમાં દાખલ થતાં જ તેણે મોટેથી ચીસ પડી! ચીસ સાંભળીને નરેન્દ્રમોહન ત્યાં દોડી ગયો. નરેન્દ્રે પૂછ્યું: "શું છે?"

"ગજબ થયો! દગો થયો! મારા રૂમમાંથી મારી "માઇ ઓન લાઇફ" નામની ડાયરી, કામના કાગળો, યંત્રોના નમુના વગેરે કોઇ ઉઠાવી ગયું છે! મેં મારી શોધખોળના સઘળા ભેદો, મૃત્યુકિરણો તૈયાર કરવા માટેની દવાઓ અને બીજા ઉપકરણોના પ્રીસ્કીપ્શનો અને હું કોણ છું, સરદાર કોણ છે, અને તેણે કેવો પ્રપંચ રચ્યો છે, તેની બધી કથા આપી છે! હાય! હવે શું થશે?"

નરેન્દ્રમોહને એકદમ સિપાઇને બૂમ મારી: "જુઓ, તો પેલી બાઈ તેના રૂમમાં છે કે નહિ વારૂં?"

સિપાઇ તે બાઇને–મીસ સેલને આપેલો રૂમ જોવા ગયો! પણ અફસોસ, રૂમને અંદરથી સાંકળ મારેલી હતી. સાંકળ તોડીને શીવમૂર્તિ અને તેના સાથીઓ અંદર દાખલ થયા. અંદર કોઇ ન હતું. માત્ર રૂમની પાછલી લોખંડી દીવાલ એરગ્યાસથી વીંધી નાખીને તેમાંથી નાસી શકાય એવું મોટું બાકું પાડવામાં આવ્યું હતું!

શીવમૂર્તિ ગાંડા જેવો બની ગયો અને તેણે આમથી તેમ દોડા દોડી કરી મૂકી! તેની જીંદગી આજે છુટી પડી હતી! તેની સઘળી સંસારને સુકવી નાંખતી ભયાનક રાક્ષસી શોધો તેને માટે આજે માટીમાં મળી ગઇ હતી. તેની પાસે મૃત્યુ કિરણોની નવી બનાવટ માટે

આજે કાંઇ આધાર ન હતો.તેને માથે ચકકરો આવી ગયા અને તે નીચે તૂટી પડ્યો? નરેન્દ્રમોહને લાઇટ સળગાવી. લાઇટના અજવાળામાં તેણે એક ભીંત ઉપર લખાએલા નીચલા શબ્દો વાંચ્યા: " વિજ્ઞાનનો ઉપયોગ મનુષ્યના સંહાર માટે નથી, સંસારના ઉપકાર માટે છે ? " મીસ સેલ."

× × ×

આજે ગોમતીપુર શહેરમાં એક અત્યંત જરૂરી કાર્યની તૈયારી થઇ રહી હતી. રાજદરબારના વિવેકભુવન નામના ઓરડામાં જરૂરી કાર્યસર ગોમતીપુર સામ્રાજ્યના ત્રણ જાણીતા ઓફીસરો ભેગા થયા હતા. એક જાણીતા અને વિશ્વવિખ્યાત ડિટેકટીવ શ્રી નરહરિ હતા. બીજી તેની જીવનસંગીની અને અગત્યના કાર્યોમાં તેની સાથીદારણ હૃદયેશ્વરી માયા હતી. ત્રીજા સ્થાનિક સરકારના હોમમેમ્બર શ્રીયુત વિભાકર હતા.

ત્રણે જણે ભેગા થઇને કોઇક અત્યંત ગંભીર બાબત વિચારી રહ્યા હતા. જરા વાર રહી માયા બોલી: " સ્વદેશ સેવા સંઘના માણસોનું કાર્ય એવું છે, કે આજની દુનિયા એ કાર્યને જરૂર પસંદ કરશે. એક જમાનો એવો હતો, કે જ્યારે રાજા, દેવોનું પ્રતિક મનાતું હતું અને તેના પગ લોકો ખુશીથી માથે મૂકાવતા હતા. આજે સ્થિતિ પલટાઇ છે. આજે સમય એવો છે, કે લોકો સ્વયં રાજાને માથે પગ મૂકવા તૈયાર થયા છે! એટલે કદાચ ડાકુઓ એવું જાહેર કરશે, કે તેઓ રાજસત્તા પ્રજાના હાથમાં લેવા માટે લડી રહ્યા છે, તો તેનું પરિણામ એ આવશે કે પ્રજાનો તેમને સહકાર મળશે અને આપણા હાથ કદાચ હેઠા પડશે "

નરહરિએ માયાના શબ્દોને પુષ્ટી આપતા કહ્યું, "તમારી વાત કેવળ સાચી છે. આજનો યુગ જનસત્તાનો છે. પ્રજા પોતાના હાથમાં અધિકાર લેવા માંગે છે. સ્થળે સ્થળે રાજાઓ વિરૂદ્ધ બંડો જાગ્યા છે અને જગતભરમાં પ્રજાતંત્રનો પવન ફેલાયો છે. તે જોતાં આપણે પણ ચેતવાની જરૂર તો છેજ. પણ રાજવિદ્રોહીઓ કંઇપણ કરે, તે પહેલાં મેં તેમની જમણી પાંખ કાપી નાંખી છે."

"એટલે"

"એનો અર્થ હું તમને સારી રીતે સમજાવી દેવા માંગુ છું. હું ત્રણ દિવસ ઉપર ડાકુઓના સુપ્રસિદ્ધ સ્થાન ચુનારગઢમાં એક અમેરિકન પ્રવાસી મહિલાનો બનાવટી વેશ લઇને, દાખલ થઇ ગયો હતો. એ વખતે ત્યાં ક્રાંતિકારીઓની મિજલસ જામી હતી! આપણે જેને ડાકુઓ કહીને તીરસ્કારીએ છીએ, તેજ ગૃહસ્થો, મેં જોયું છે, કે મોટામાં મોટા સમર્થ સત્તાધારીઓ અને વિજ્ઞાનવાદીઓ છે. અને તેઓ અજબ હિંમત અને અપૂર્વ એકતાથી કામ કરી રહ્યા છે."

"તે તો ઠીક, પણ પછી તમે ત્યાં જઈને શું કર્યું?"

"મેં ત્યાં જઇને કેટલીક મહત્વની માહિતી મેળવી છે. વિદ્રોહીઓ રાજ્ય સામે ખુલ્લો બળવો જાહેર કરવા માંગે છે. એ વખતે તેઓ કેવી રીતે બળવો શરૂ કરશે, શહેરમાં તેમના થાણા ક્યાં રહેશે અને તેઓ શી શી ભયાનક પ્રવૃત્તિઓ આદરશે, એની તેમને મોઢેજ બોલાતી વિગતો મેં સાંભળી છે પરંતુ તેમના એ કાર્યોની સફળતાનો આધાર જ મેં કાપી નાંખ્યો છે."

"હું તેની જ વિગતો જાણવા માટે ઇંતેજાર છું."

"વિદ્રોહીઓનો આપણી સાથેની લડતમાં મુખ્ય આધાર, તેમણે શોધીકાઢેલા મૃત્યુકિરણો ઉપર છે. એ કિરણોમાં એવી શકિત છે, કે તેના સ્પર્શથી લોખંડ, પોલાદ કે ગમે તે ધાતુની જાડી અને મજબુત પ્લેટો, પણ ઓગાળી દઇ શકાય છે; અને એ કિરણોનો શરીરને સ્પર્શ થતાંજ તેની અસર એકદમ આખા શરીર ઉપર થવા માંડે છે. વિજળીક કરંટ જેવી રીતે માણસોને ક્ષણવારમાંજ મારી નાંખે છે, તેજ પ્રમાણે આ મૃત્યુ કિરણો પણ પ્રાણીના લોહીને સુકવી દઈ, તેને મારી નાંખે છે"

"તમે એ શકિતનું વર્ણન કરો છો, તે એવું ભયાનક છે, કે જે સાંભળીને જ ઘણા માણસોના હાંજાજ ગગડી જશે. જો એમણે એવી શોધ કરી હોય, તો તો તેઓ આખા જગત ઉપર પોતાનું અધિરાજ્ય સ્થાપી શકશે. જગતની ગમે તેવી બળવાનમાં બળવાન સલ્તનતને તેઓ નમાવી શકશે અને જળ, સ્થળ અને હવામાં તેઓ પોતાનો વિજય વાવટો ફરકાવી શકશે!"

"ખરેખર તેમજ છે, આપણા ગોમતીપુરનો વિસ્તાર ભારતવર્ષના મુંબાઇ શહેરથી લગભગ બમણો છે, પણ આવા મોટા શહેરને પણ તારાજ કરવાને દસ પાઉન્ડ મૃત્યુકિરણો બસ થશે અને જ્યારે એ મૃત્યુકિરણોનો શહેર ઉપર મારો થશે, ત્યારે નીચે પ્રમાણેનો ઉલ્કાપાત વ્યાપી જશે. એકજ પળમાં શહેરના પશુ, પક્ષી અને માણસો વિજળી પડી હોય, તેમ ફાટી જશે! ઘરો અને બાંધકામમાં વપરાએલી ધાતુની પ્લેટો પ્રવાહી થઇ, તે વહી જશે અને લાકડાની ચીજો અને સઘળા જવાલાગ્રાહી પદાર્થો એકદમ સળગી ઉઠશે. વિદ્રોહીઓ પાસે જ્યારે આવી પ્રચંડ સામગ્રીઓ છે, ત્યારે તેઓ ધારે તો એકજ ક્ષણમાં આપણને ઉડાવી શકે."

"તો પછી તમે એની સામે શો ઉપાય યોજ્યો છે?"

"મેં એક મોટામાં મોટું કાર્ય કર્યું છે અને તેમ કરીને ડાકુઓની આખી શોધને ધૂળ મેળવી દીધી છે. જેમ અમુક દ્રવ્યોના સંયોગથી વિજળી પેદા થાય છે, તેજ પ્રમાણે અમુક ચોક્કસ દ્રવ્યોને ચોક્કસ રીતે ભેગા કરવાથીજ મૃત્યુપ્રવાહ ઉત્પન્ન થાય છે. આ દ્રવ્યો કેવા રીતે ભેગા કરવાં, તેને લગતી વિદ્રોહીઓના વિજ્ઞાનશાસ્ત્રોની નોંધ-પોથી હું ઉઠાવી લાવ્યો છું અને મને આશા છે, કે હવે એ વિધિ અને એ દ્રવ્યો શોધી કાઢવાં, એ પ્રો. શીવમૂર્તિ માટે અશક્ય ઘટના છે."

"પણ પ્રો. શીવમૂર્તિએ અત્યાર સુધીમાં જેટલા મૃત્યુકિરણો તૈયાર કર્યા હશે, તેનું શું? જો એ કિરણોની શક્તિ આટલી બધી જબરદંત છે, તો તૈયાર થએલો કિરણોનો જથ્થોજ આપણો સર્વ નાશ કરવાને માટે બસ થશે."

"એ તમારી વાત તદ્દન સાચી છે. મને પણ એ વાતનો મોટો ભય હતો અને તેથી પહેલેથીજ એ બાબતમાં મેં યોગ્ય વિચારણા કરી હતી પ્રો. શીવમૂર્તિએ જે મૃત્યુકિરણો તૈયાર કર્યા છે, તે તેણે એક કાચની ટાંકીમાં ભરી રાખ્યા હતા. એ ટાંકીનો નળ મેં ત્યાંથી નાસી આવતી વખતે તોડી નાંખ્યો હતો. પણ મેં એવી યોજના કરી હતી, કે મારા ત્યાંથી પસાર થઇ ગયા પછી, અડધા કલાકે એ નળ તૂટી પડયો હશે. એ નળ તૂટી પડયો હશે, તેજ પળે ચુનારગઢના કિલ્લામાં ઉલ્કાપાત મચી ગયો હશે."

જરા વાર રહી માયાએ ફરીથી બોલવાનું શરૂ કર્યું: "તમે ખરેખર વિદ્રોહીઓને બરાબર તમાચો માર્યો છે, પરંતુ હવે એ લોકો મૃત્યુકિરણોની ફરી શોધ કરે, તે પહેલાં આપણે એમની હસ્તી નાબુદ

કરી દેવાની જરૂર છે. જો આપણે એમ નહિ કરીશું, તો તેઓ સહેલાઇથી પાછા પગભર બની જશે!"

"માયા!" નરહરિએ કહ્યું; "તમારી વાત તદ્દન સાચી છે. પરંતુ ચુનારગઢ ઉપર હુમલો કરતા પહેલા આપણે બીજી કેટલીક તૈયારી કરી લેવાની જરૂર છે. હું ધારૂં છું કે વિદ્રોહીઓના વિજ્ઞાનની હિલચાલનો જવાબ આપણે વિજ્ઞાનથી જ આપવો જોઇએ. જે પ્રિસ્ક્રીપ્શનો હું લઇ આવ્યો છું, તેને આધારે મૃત્યુકિરણો બનાવીને એનો જ આશ્રય લઇને ચુનારગઢને તારાજ કરવો, એવી મારી ઇચ્છા છે. કહો મી. વિભાકર, તમે શું કહો છો?"

"તમારૂં કહેવું તદ્દન સાચું છે."

માયા બોલી: "આપણી લેબોરેટરીનો તો નાશ થઇ ગયો છે, હવે તમે વિજ્ઞાનના આ નવીન આવિષ્કાર માટે શી ગોઠવણ કરશો!"

"એ ગોઠવણો તો મેં કરી નાખી છે. મારી લેબોરેટરીમાં મેં તમે લખી જણાવેલા તમામ દ્રવ્યો મંગાવી રાખ્યા છે. એ દ્રવ્યોને વિધિ પ્રમાણે એકત્ર કરી રાખવામાં આવશે. કાલે રાત્રે એ દ્રવ્યોના મિશ્રણની ભઠ્ઠી બનાવીશું, પરમ દિવસે સાંજે કિરણો તૈયાર થશે. એ કિરણો તૈયાર થયા પછી, તેનો પ્રયોગ કરી જોઇશું. તે પછી જ આગળ પગલાં ભરવામાં આવશે." વિભાકરે કહ્યું.

નરહરિ બોલ્યા: "મી. વિભાકર! મારો વિચાર પણ પહેલાં તો એમ જ હતો કે કિરણો બનાવવા માટે જે ક્રિયા કરવી પડે છે, તે આવતી કાલે રાત્રે કરીશું. પણ હવે મેં એ વિચાર બદલ્યો છે. હું ધારૂં છું કે જો આપણે કાલે સવારે જ એ કાર્ય કર્યું હોય તો કેમ? એમ કરવાથી કાલે રાત્રે કિરણો તૈયાર થશે, એટલે આપણે બીજે દિવસે બપોરે એનો ઉપયોગ કરી શકીશું!"

વિભાકર બોલ્યા : "જો એમ જ હોય તો પછી હું અહીં ખોટી થતો નથી. મારે કેટલાક યંત્રો સુધારવા પડશે. તે કાર્ય હું જઇને કરતો થાઉં, એટલામાં તમે તમારી નોંધપોથી વગેરે લઇને આવી પહોંચો."

નરહરિએ કહ્યું, "વારૂં." નરહરિનો ઉત્તર સાંભળીને વિભાકર તરતજ ત્યાંથી રવાના થઇ ગયો. નરહરિ વિભાકરની પાછળ લાંબે સુધી જોઇ રહ્યા. વિભાકર પુરેપુરો બહાર ચાલ્યો ગયો છે, એવી તેની ખાત્રી થતાં, નરહરિએ માયાને કહ્યું. "માયા! હું તમને એક અત્યંત ગુપ્ત કાર્ય સોંપવા માંગું છું. કાર્ય જેટલું ગુપ્ત છે તેટલું જ ભયંકર છે. બોલો, તમે એ ગંભીર સાહસ ઉઠાવી શકો છો ?"

માયા નરહરિની સામે ગંભીર મોઢે જોઇ રહી. તેણે જવાબ ન આપ્યો.

નરહરિ બોલ્યા : "કેમ તમે મુંગા રહો છો?"

માયાએ કહ્યું : "કેમ તમે આવો પ્રશ્ન કરો છો?"

"હું સમજું છું માયા! કે તમે જબરા સાહસિક છો. મોતની સાથે મસ્તી માણવામાં તમને લગ્નની મોજ કરતા વધારે આનંદ આવે છે, એ પણ સાચું છે. પણ છતાં આજે તમને આ પ્રશ્ન પૂછવાનું કારણ એ છે, કે તમે જો તમારા કાર્યમાં જરાપણ ચુકી જશો, તો મોત તમારો સામનો કરવા તૈયાર જ છે. તરત જ તમને વીંધી નાખવામાં આવશે!"

"તો તમે મને વીંધી નાખનારનું વેર લેજો!"

"જરૂર! જરૂર! તને એક તમાચો મારનારનો હું આખો હાથ ચીરી નાંખવા તૈયાર છું, પણ તમારી સામે જે ભય છે; એ તો મારે તમારી સામે રજુ કરવો જ જોઇએને! એ ભય જાણીને હવે તમે એ પંથે પગલાં ભરો, એ વધારે ઠીક છે."

"મને એ સઘળું મંજુર છે"

"તો મારી પાસે આવો" માયા ઉઠીને નરહરિની પાસે આવીને બેઠી નરહરિએ આમ તેમ જોવા માંડયું. વિશાળ ઓરડામાં બીજું કોઇપણ મનુષ્ય ઉપસ્થિત નથી, એની ખાતરી કરી લીધા પછી નરહરિએ એક ઘણીજ ગુપ્ત વાત માયાને કહી. માયા આ ઘટના સાંભળીનેજ ચમકી ઉઠી! માયા બોલી: "તમે આ શું કહો છો? એ પોતેજ વિદ્રોહીઓનો સરદાર! અરે, તેઓનો નેતા!"

"મારી ગણત્રી પ્રમાણે એજ બધી ખરાબીનું મૂળ છે. પણ એ અનુમાનો મજબૂત કરવા જ હું તમારી પાસે આ વસ્તુની વધારે ખાતરી કરાવવા માંગું છું"

નરહરિ અને માયા બંને ઉઠયા અને તેઓ વિચાર ભુવનમાંથી અંદરના ભાગમાં પ્રવેશ કરીને આગળ ગયા! ચોક્કસ ઓરડા પાસે આવીને નરહરિ અને માયા ઉભા રહ્યા. અહીં બારણે બે સિપાઇઓ ઉભા હતા. નરહરિએ એક નાની ટયુબ કાઢીને દૂરથી દબાવી. તરત જ પેલા સિપાઇઓ બેભાન થઇને નીચે ઢળી પડયા. નરહરિ અને માયા બારણાની નજીક ગયા.

નરહરિએ બારણામાં ચોક્કસ સ્થળે એક નાનું ક્ષત પાડયું અને અંદર જોયું. અંદર મહારાજા શાંતિથી સુતા હતા. એક નજીકના પલંગ ઉપર મહારાણી નિદ્રા લઇ રહ્યા હતા. માયાને ગમે ત્યારે રાજ મહાલમાં આવવાની છૂટ હતી તેણે બારણા ઉપરનું બટન દબાવ્યું. થોડીવારે મહારાણી જાગ્રત થયા અને તેમણે બારણું ખોલ્યું.

"આપની નિદ્રા ભાંગવા માટે હું દિલગીર છું એક ઘણા જ અગત્યના કાર્ય માટે મારે અત્યારે ને અત્યારેજ આપની પાસે

આવવું પડ્યું છે, તે માટે હું આપની ક્ષમા માગી લઉં છું" માયાએ નમ્રતાથી કહ્યું.

"કોણ માયા!" મહારાણીએ માયાની સામે જોઇને પ્રશ્ન કર્યો. "આવો આવો; કેમ અત્યારે આવવું પડયું?"

માયા બોલી: "મારે અત્યારે અરધાએક કલાક પછી ઉપડી જતી ટ્રેનમાં, મારા પિયર જવું છે. એટલા માટે હું આપનો હીરાકંઠો લેવા આવી છું, જો આપને વાંધો ન હોય અને માત્ર બે દિવસને માટે પણ એ કંઠો આપ આપી શકો, તો આપની ભારે કૃપા થાય!"

"એ શું બોલ્યા? તમે મોઢામોઢ માંગણી કરો અને હું તે કબુલ ન કરૂં એ કદી બને? બેસો, અત્યારે જ લાવી આપું છું" એમ કહી મહારાણી નજીકના ઓરડામા ગયા. તેજ પળે માયા ઝપાટાબંધ ઉઠી તેણે પોતાની પાસેનો એક કાચ કાઢયો અને તે કાચમાંથી મહારાજાના કપાળ ઉપર ધારી ધારીને કાંઇક જોવા લાગી. થોડી જ વારમાં તેણે પોતાનું કાર્ય અટોપી લીધું અને તે મહારાણીના આગમનની વાટ જોતી બેઠી.

એટલામાં મહારાણીજી હાર લઇને આવી પહોંચ્યા. તેમણે માયાને હાર આપ્યો માયા હાર લઇને બહાર આવી અહીંથી રાજમાતા યશકુમારીના ખાનગી ઓરડામાં જઇને માયાએ કેટલીક તપાસ કરી અને તે પછી તે તરત જ પાછી ફરી. બહાર એક બાજુએ નરહરિ ઉભો હતો. નરહરિનો માયાએ હાથ પકડી લીધો અને તેઓ ઝપાટાબંધ પાછા નીકળી ગયા. નરહરિ અને માયા ઘેર આવીને તેમના કાર્યમાં પરોવાઇ ગયા, મોડી રાતે તેમણે કાર્યક્રમ પૂરો કર્યો અને તેઓ સુઇ ગયા

બીજે દિવસે સવારના પહોરમાં, નરહરિને વિભાકરનો ટેલીફોન મળ્યો. ટેલીફોન બહુ જ ટુંકો હતો, તેમાં એટલું જ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે

લેબોરેટરીની સઘળી વ્યવસ્થા થઇ ગઇ છે અને યંત્રો ગોઠવાઇ ગયા છે, માટે મૃત્યુકિરણો તૈયાર કરવાના યંત્રો અને તેની નોંધપોથી તાકીદે મોકલી આપો. નોંધપોથી વગેરે લેવાને માટે તેમના પર્સનલ સેક્રેટરી ગંગાધર દિવાનને મોટર લઇને મોકલવામાં આવ્યા છે." ટેલીફોનનો સંદેશો નરહરિએ બરાબર સાંભળી લીધો અને તેઓ એ સંદેશા પરત્વે કાંઇક વિચાર કરવા લાગ્યા.

માયા ચહાપાણીની તૈયારી કરી રહી હતી. તેણે બે કપ ચહા બનાવી લીધી અને કપ ભરી આણીને ટેબલ ઉપર મૂકયા. એટલામાં બારણે મોટરનું હોર્ન વાગ્યું. થોડી વારમાં દિવાન અંદર આવ્યા. દિવાનને અને નરહરિને ઝાઝો પરિચય ન હતો. નરહરિએ પુછ્યું: "દિવાન તમારૂં નામ છે કે? કયાંથી આવો છો?"

"મને શ્રી. વિભાકર સાહેબે મોકલ્યો છે. ગઈ કાલે તમે એમની સાથે જે યંત્રો સંબંધી વાતો કરી હતી અને ફોનમાં અત્યારે તેમણે તમને જે યંત્રો સંબંધે પૂછાવ્યું છે, તે યંત્રો અને તેને લગતી નોંધો તેમણે મંગાવી છે."

"તમને સાહેબે જાતે મોકલ્યા છે, નહિ?"

"હાજી!" દિવાને ટુંકો જવાબ વાળ્યો.

નરહરિ ઉઠયા અને તેમણે તિજોરી ખોલીને તેમાંથી એક બેગ બહાર કાઢી. લોખંડી પતરાની આ એક મજબુત પેટી હતી. પેટીમાં શું હતું, તે ફકત તેઓ પોતેજ જાણતા હતા. તેમણે દિવાનને બેગ આપતા કહ્યું: "મીસ્ટર દિવાન! આ બેગમાં કેટલાક ભયંકર યંત્રો છે. આ યંત્રો એટલા બધા અગત્યના છે, કે જો તે ખોવાઇ જશે,

તો બીજા મળવા મુશ્કેલ છે. આથી બેગ સંભાળીને લઇ જજો અને નિશાકર સાહેબને આપજો."

"તેની આપ ચિંતા ન રાખો. ગમે તેવા કિંમતી યંત્રો હશે, તો પણ તેની હરકત નથી. મારા હાથે જરા પણ ભાંગતોડ થયા વિના તમારી પેટી જેમની તેમ સાહેબને મળશે. તેમ છતાં આપને જો એમ લાગતું હોય, કે પેટીની સાથે આપની હાજરી પણ જરૂરી છે, તો આપ મારી સાથે આવી શકો છો—નીચે મોટર ઉભી છે."

"નહિ, નહિ; મીસ્ટર દિવાન!" નરહરિએ કહ્યું, "મને કાંઇ તમારો અવિશ્વાસ નથી. તમે કાંઈ સગીર નથી કે આવી મહત્વની ચીજને પણ સાચવી ન શકો. બેશક, પેટી લઈ જાઓ." નરહરિની આજ્ઞા મળતાંજ દિવાને પેટી ઉંચકી લીધી અને તે નીચે ઉતરી પડયો. નીચે મોટર ઉભી હતી. દિવાન પેટી લઇને મોટરમાં બેઠો અને તરતજ મોટર ચાલુ થઈ.

નરહરિ મોટરનો વેગ અને મોટર કઈ દિશાએ જાય છે, તે વસ્તુ ધ્યાનપૂર્વક જોઇ રહ્યો હતો. માયા ચહાનો કપ ઠરી જવાથી ધરતીકંપ થઇ જતો હોય તેવો કચવાટ અનુભવી રહી હતી. તેણે બૂમ મારી: "ચહા પી જાઓને, મોટરમાં શું જોવાનું છે? આટલી જીંદગીમાં મોટર દીઠી નથી?"

સહેજ હાસ્ય કરતા નરહરિએ જવાબ આપ્યો: "માયા! ખરેખરજ મેં ઘણી મોટરો જોઈ છે, પણ આવી મોટર કદી નથી જોઇ હોં. તેં પણ જો ધ્યાન દઇને આ સઘળો બનાવ જોયો હોત, તો તે તો અહીંજ એ મોટરને કેદ પકડી લેવાનો નિર્ધાર કરી નાંખ્યો.

હોત." નરહરિ આમ બોલતા બોલતા આવીને ખુરસી ઉપર બેઠા અને તેમણે ચહા પીવાની શરૂ કરી.

માયાએ બે રકાબી ચહા પેટમાં ઠેસવી દીધી. હવે તેને ડુબી જતી દુનિયા, કોઇએ અદ્ધર પકડી રાખી હોય, તેવો સંતોષ થયો. તેણે નરહરિના મુખ સામે જોઇ રહેતા પ્રશ્ન કર્યો: "એમ કેમ બોલો છો? શું એ મોટરમાં કાંઇ નવાઇ જેવું હતું!"

'ઘણી ચીજ નવાઇ જેવી હતી. પહેલી વાત તો એ છે, કે જેના ઉપર સામ્રાજ્યની હસ્તીનો અને જીવન મરણનો આધાર છે, તે ચીજ લેવાને માટે વિભાકર જેવા જોખમદાર અધિકારી પોતાના એસિસ્ટંટને મોકલે અને જાતે ન આવે, એ જરા નવાઇ ભર્યું છે. બીજી વાત એ, છે કે મોટરમાં બેસીને આવનારો માણસ પોતાને દિવાન તરીકે ઓળખાવતો હતો, પણ તેમાં મને કાંઇક દગો હોય એમ જણાતું હતું!"

માયા જરા ઉશ્કેરાઇને બોલી: "જો એમજ હતું, તો પછી તમારે દિવાનને જવા દેવાની જરૂર શી હતી! જો તે ડાકુઓનો મળતીયો હોય, તો પછી તેને કેદ જ પકડવો જોઇતો હતો."

"મેં એક ગંભીર હેતુથી તેમ કર્યું નથી. મેં ચુનારગઢના કિલ્લામાંથી પ્રોફેસર શીવમૂર્તિની નોંધપોથી ઉઠાવી આણી છે. એ નોંધપોથીમાં મૃત્યુકિરણો કેવી રીતે બનાવવા એની વિગત છે. જો એ નોંધપોથી આપણી પાસે છે, એવી વિદ્રોહીઓને ખબર પડે, તો તેઓ એ પણ સહેજે જાણી લે, કે હવે આપણે ત્યાં પણ મૃત્યુકિરણો તૈયાર થશે અને જો તેઓને એ વાતની ખબર પડશે, તો તેઓ આપણને મહાત કરવાના એથી પણ વધુ ભયંકર પગલાં ભરશે."

"ત્યારે એ સંકટ ટાળવા તમે શું કર્યું છે!"

"હું પણ એક ભેદી રમત રમ્યો છું. મેં નોંધપોથી આખી નવેસરથી તૈયાર કરાવી છે અને તેમાં બધા જ પ્રીસ્કીપ્શનો વાંધા પડતા લખ્યા છે. આ નોંધપોથી ડાકુઓ લઇ જશે, તમને એવો સંતોષ થશે કે હવે આપણે મૃત્યુકિરણો બનાવી શકીશું નહિ; એમ ધારીને તેઓ આપણી સામે કોઇ જલ્લાદ પગલાં પણ નહિ ભરે!"

"તો શું તમારી એ ધારણા છે કે મોટરમાં આવનારો માણસ વિદ્રોહીઓએ મોકલેલો માણસ હતો અને તે વિભાકરનો માણસ નહોતો?"

'એને માટે મને ખાતરી છે."

આ વાતચીત ચાલે છે, એટલામાં વિભાકર ત્યાં આવી પહોંચ્યા. નરહરિએ તેમને આવકાર આપતા કહ્યું, "આવો વિભાકર! તમારા સેક્રેટરી મી. દિવાન હમણાંજ અહીં આવી ગયા અને મારી પાસેથી મૃત્યુકિરણો કેવી રીતે પેદા કરવા તેની પ્રો. શાંતમૂર્તિની નોંધપોથી તથા તેને લગતા બીજા સાધનો લઇ ગયા છે."

વિભાકર આશ્ચર્યથી નરહરિ સામે જોઇ રહ્યો. તે બોલ્યોઃ "આજે કાંઈ ભેજું ખસી ગયું હોય એમ લાગે છે! મારો સેક્રેટરી કેવોને વાત કેવી! તે તો આજે આઠ દિવસથી હોસ્પિટલમાં છે. મેં કોઇને અહીં મોકલ્યો જ નથી."

"એમાં મારે સમજવા જેવું કાંઇ નથી. તમારો માણસ જાતે મારી પાસે આવ્યો હતો. તે પહેલાં મને તમારો ફોન મળ્યો હતો. આથી મેં સઘળી ચીજો તમારા માણસને આપી દીધી છે. હવે જો એ બાબતમાં કાંઇ ગરબડ થશે, તો મારે સરકારને રિપોર્ટ કરવો પડશે."

નરહરિ છેલ્લું વાક્ય બોલતા હસી પડયા! તે માયા તરફ જોઇને બોલ્યા: "જોયું માયા! આખરે મેં કહ્યું હતું તેજ થયું ને! ડાકુઓજ દિવાનને નામે અહીં આવીને આ પ્રપંચ ખેલી ગયા છે, સમજી! પણ મેં આજે તેમને બરાબર થાપ આપી છે. જ્યારે તેઓ અંદરનો ખરો ભેદ પારખશે, ત્યારે તેઓ પોક મૂકીને રડયા સિવાય રહેવાના નથી. પણ હવે આપણે એક અગત્યનું કાર્ય કરવાનું છે. એ કાર્ય એ છે કે આપણે વિમાન દ્વારા સુનારગઢ તરફ જઇને ગઢની શી સ્થિતિ થઇ છે, તે જોઇ આવવાનું છે. અને તે પછી આપણે મૃત્યુ કિરણોનો પ્રયોગ કરી જોવાનો છે. બોલો મી. વિભાકર! તમે સુનાગઢના પ્રવાસે આવવા તૈયાર છો ને?"

"મારી ના નથી. તમે આવવા તૈયાર હો, તો હું પણ તૈયાર છું."

નરહરિ અને વિભાકર એરોડ્રોમ ઉપર જવા માટે સ્ટેશને આવ્યા. તેઓ સ્ટેશન તરફ જતા ફૂટપાથ ઉપર ઉભા હતા. એટલામાં કોઇ નરહરિના નામનું એક કવર આપી ગયું. નરહરિએ કવર લઇને ફોડયું. અને કવર વાંચવા માંડયું. તેજ પળે પાછળથી એક દોડતી મોટર આવી પહોંચી. મોટરમાંથી બે કાળા હાથ બહાર નીકળ્યા અને નરહરિ અને વિભાકર બંનેને ઉંચકી લઇ, મોટરમાં દબાવી દીધા. તરતજ વાયુ વેગે ઉડતી મોટર આગળ દોડી ગઇ. સ્ટેશન સૂમસામ બની ગયું અને જાણે ગોમતીપુરની રાજસત્તા ઉપર ક્રાંતિવાદીઓએ સંપૂર્ણ વિજય મેળવી લીધો.

॥ સમાપ્ત ॥